

KAITSE

SMANN

KODU

№ 13/14

1939. a.

50 senti

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vaastutav toimetaja kolonel J. Maide telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvere telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap. Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00-12.00.

Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasundumine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9-3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastaa 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

KAITSELIIDU HAALEKANDJA.

ILMUB KAKS KORDA KUUS.

TOIMETUSE NÕUKOGU:

Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel J. Maide (esimees), KL Peastaabi Kultuur-informatsiooni jaoskonna pealik kapten A. Truuvere (esimehe asetäitja), KL Peastaabi Õppe- ja Spordiosakonna pealik kolonel A. Balder, Tallinna Maleva pealik major R. Lints, Pärnu Maleva pealik kol.-lt. J. Lugas, Tartumaa Maleva pealik kol.-lt. P. Aamus, Viru Maleva pealik kol.-lt. G. Vaher, Naiskodukaitse Kultuurosakonna vanem pr. Juuli Steinmann, Noorte Kotkaste Peastaabi ülem noortemagister J. Tedersoo, Kodutütarde esindajana keeleteadlane pr. Lilli Room ja „Kaitse Kodu!“ talituse juht majandusteadlane R. Jukk.

Nr. 13/14

1939

SISUKORD:

Kaanel: Meie võiduka laskurmeeskonna juht kindral O. Sternbeck ja maailmameister A. Liivik.

Leenart Sanglepp: Tervitus laskureile. L. S.: Eesti maailma parima laske-sportimaana.

Kindralmajor O. Sternbeck: MM-võistlused ja laskepidu Luzernis.

A. Truuvere: Valgekotka riigis. — Eesti Kaitseliidu delegatsioon Leedu Kaitseliidu 20. aastapäeva juubelpidustusil.

O. K.: Külaskäik Läti Aizsargu'le. *Alice Kuperjanov:* Muljeid Soome lo-tadepäevilt.

— Võidutuli loitis üle maa. *Major H. Kitvel:* Mõningaid vaateid ja doktriine lennuväe kasutamise kohta.

N. M.: SM arsenalil väikekaliibriraud. *H. N.:* Rahulepingute saatus.

L. S.: „Kotkakodu“ külalisena. *Joh. Lillmaa:* III Soome-Eesti kooli-kongress.

EPA: Suvist juttu Narva-Jõesuust ja selle lähimailt.

— Rindesõdur jutustab. *Riitni Sepp:* Tilk ja Piisk. — Meilt ja mujalt.

Laitse Lõdu!

Nr. 13/14

Tallinnas, 25. juulil 1939

XV aastakäik

Tervitus laskuritele!

Tervitame teid, meie võidurikas laskuritevägi,
mil lehvisid lipud ja võimsalt kõlas elagu-hüüd!
Terve maailm nüüd oma silme ees nägi,
kuis võidupärgadega kroonitud sai teie püüd.

Eesti sini-must-valge uhke trikoloor
Luzernis üle kõigi teiste tõusis võidumasti
ja siiras tänutundes terve eesti rahva koor
teid tänas südamest ja kaua elada teid lasti.

Eks olnud eesti rahva sitke käsivarreramm
ja meelegindlus see, mis pani teile pärjad pähe;
me loodame, ka tulevikus teie kindel samm
toob kõrgelt taevast alla kuldse võidutähe.

Ei ole tegu õilsamat kui võita ausat mängu
ja olla kangelane kõigi teiste seas.
Me töötame, et laskesport ei jää meil iial kängu
ja võidupärjad püsivad me laskurite peas.

Uks sõna t a h e maksab elus kullahinda,
kui meelegindlus juhib meie eluteed,
siis elu ise paneb meile kuldse märgi rinda
ja iga sitke eesti mehe kangelaseks teeb.

On uhke olla väikse eesti rahva liige,
kus kangelasi kasvatab ja kannab muld;
mu tiivulised laulusõnad, tervitusi viige
te iga mehele, kes hinges kannab võidutuld!

Leenart Sanglepp.

Eesti maailma parim laskespordimaa

Eestlased tulid Luzernis peetud MM-võistlustel esikohale — Argentiina sammas teiskordselt Eestile Rahva vaimustatud vastuvõtt võidukaile laskureile

Eesti laskurmeeskonna võidukas esinemine Luzernis peetud maailmameistri võistlustel kujunes järjekordseks ja suureks tunnustuseks Eesti laskespordi hiilgavale tase-mele. Nagu üldiselt teada, tuli Eesti sel piveal võistlusel 6 maailmameistri tiitli ja kogusummas 33 võidupunktiga kõigi teiste rahvaste seas esikohale, jättes põlise laskurmaa Šveitsi viie maailmameistri tiitliga ja kogusummas 28 punktiga teiseks, kuna kolmandale kohale tuli sama arvu maailmameistri tiitlitega, kuid ainult 24 punktiga ootamatult Saksamaa, kelle esilekerkimine, olgugi rahvaste paremustabelis kolmandana, oli kõigile

üllatuseks. Meie tugev naaber ja hõimuriik Soome pidi leppima Saksamaa järele napilt neljanda kohaga, võites 2 maailmameistri tiitlit ja kogusummas 22 punkti. Teistel rahvastel, kes võistlustest osa võtsid, oli punktide arv tunduvalt väiksem (5. kohale tuli Rootsi ainult 14 punktiga, 6. ja 7. Ungari ja Norra, kumbki 7 punktiga jne.).

Eestile oli see võit suureks ja auväärseks tunnustuseks maailma laskurrahvaste peres. Tulla väikerahvana Euroopa riikide seas esikohale, see on juba saavutus, mis kõneleb ise enda eest küllalt selget keelt. Tähtsaimaks võiduks osutus siiski Argentiina samba teiskordselt võitmine Eestile, mida tuli teatavasti kaitsta vabapüssist laskmises. Selle võistluse jaoks oli meie laskureid kõige rohkem ette valmistatud. Kuid millele meie mehed ei osanud endid ette valmistada, need olid Luzerni ilmastikuolud, mis kujunesidki Argentiina samba kaitsmisel väga ebasoodsaiks ja tujukaiks, nagu nad seda tavaliselt ka väga tihti on. Olenevalt sellest oli heitlus vabapüssist Argentiina samba pärast väga raske. Rasketes ilmastikuoludes peetud matšil eestlased lasksid lamades keskpäraselt 1887 silma, tulles Norra järele, kes saavutas kuldmedali ja 1897 silma, hõbemedalile ja teisele kohale. Püsti-asend ebaõnnestus meie meestel ilmastiku mõju tagajärjel täiesti. Siin saavutati ainult 1666 silma, jäädes Šveitsi (1734 silma), Soome (1717 s.) ja Rootsi (1699 s.) järele neljandale kohale. Selle vastu aga põlvelt-asendist Eesti saavutas esikoha ja uue võimsa maailmarekordi 1880 silmaga, jättes teiseks tulnud Soome koguni 36 silmaga maha! Kogusummas saavutas Eesti vabapüssist laskmises 5433 silma, maailmameistri tiitli ja esikoha, teiseks jäi Soome 5425 silmaga ja kolmandaks Šveits 5415 silmaga. Seega oli Argentiina kuhu suurele pinevusele ja rasketele võistlustingimustele vaatamata teiskordselt Eestile võidetud. Selle väärtusliku auhinna kõrval omandas Eesti vabapüssimatši võitjana veel jäävalt ilusa kunstieseme — puunikerdusena

Eesti laskurmeeskonna võidutrofeed — Argentiina sammas ja kotka kuju

kotka kuju — ning loendamatul arvul teisi meeskonna- ja individuaalauhindu.

Kuna ajalehtedes on ilmunud juba täpseid teateid Eesti võitude kohta Luzerni MM-võistlustel, siis meie neid siin enam üksikasjalikult kordama ei hakka, seda enam, et autoriteetlik hinnang Eesti saavutustele nimetatud võistlustel on antud meie ajakirjas teisel Eesti Laskurliidu esimehe kindral O. Sternbecki poolt, kes andis lahkelt meie ajakirja esindajale sellekohase jutuajamise. Märgive siin vaid niipalju, et Eesti saavutus Luzerni MM-võistluste laskerajal väärib täiel määral seda tunnustust, mida meie rahvas, seltskond ja ka avalik arvamine on meie võidukaile laskureile nende kojujõudmisel annud. Kaitseliidu seisukohast on veel märkimisväärne see asjaolu, et suur osa meie võidukaist laskureist kuulub Kaitseliidu liikmena meie ühise organisatsiooni perre. Paljude laskurite kõrval, kes Kaitseliitu kuuludes kuuluvad ka teiste organisatsioonide liikmeskonda, võidukaist laskureist A. Liivik, K. Kübar, E. Rull, A. Jürgens, E. Rikand ja A. Kukk kuuluvad ainult Kaitseliidu liikmeskonda ja on saanud suurel määral oma esimese või täiendava lihvi Kaitseliidu laskeradadel.

*

Laskurmeeskonna juhid kindral O. Sternbeck ja kolonel J. Siir Tallinna saabumisel

Kindral O. Sternbeck, maailmameistrid A. Liivik ja K. Kübar ühes võidutrofeedega vanikutega ehitud autos

Pärast Eesti laskurmeeskonna hiilgavat võitu Luzernis haaras vaimustatud Eesti rahvast võidukate laskurite koju ootamise palavik. Aga päevad veeresid päevade järele ja tublidest laskuritest ei olnud midagi kuulda. Oli teada vaid niipalju, et meie võidukas meeskond on siirdunud läbi Šveitsi mõnepäevalisele ringreisile, kuid millal ta kodumaale tagasi jõuab, selle kohta valitses kodumaal esialgu täielik teadmatust.

Siis viimaks, pärast pikka ja närveerivat ootamist, saabus Kaitseliidu Peastaabi ülemale kolonel J. Maidele pühapäeval, 16. juulil s. a., Eesti Laskurliidu esimehe kindral O. Sternbecki allkirja kandev telegramm: „Meeskond 18. juuli hommikul kell 0910 Tallinnas.“

See teade hajutas kohe senise kõrgepingelise ootusepalaviku, vähemalt selles osas, mis puutus kärsitusse ja teadmatusse, nii et 18. juuli hommikul võis rahvas Tallinna Balti jaama laskurite vastuvõtmiseks kogunema hakata.

Laskurite vastuvõtuks pealinna oli koostatud täpne ja üksikasjaline kava, mis ähvardas haarata laskurid nende pealinna jõudmisel täielikult oma valdusse ja mille põhjal nende ridade kirjutaja paremaks arvas laskureile teele vastu sõita, et saada vähegi võimalust jutlemiseks laskuritega ja nende juhtidega.

Astudes varahommikusele Riia kiirrongile on märgata juba Tallinna jaamas laskurite peatse saabumise tõttu teatud elevust. Raudteejaam on juba lipuehtes, jaama sissesõidu-poolsele küljele on paigutatud suur riidekangas tervitusega laskureile: „Tere tulemast võitjain! kojul!“

Riia kiirrong neelab kilomeetreid temale omase väledusega ja varsti olemegi Tapale lähenemas. Kõik jaamahooned kogu vahemaa pikkuselt on lipuehtes. Lehtse jaama lähedal paistab silma üks väikene majakene kaugel eemal raudteest, mille katusel lehvib uhkelt sini-must-valge rahvuslipp. Kes teab küll, milline tubli isamaalane elab selles majakeses, kuid mõistetavad on tema tunded kojusaabuvate võidukate laskurite vastu.

Jõudes Tapa jaama paistab juba eemalt Tallinna poole suunduv kiirrong, mille esisele on jaama platvormil üles rivistatud Eesti laskurmeeskond ühes juhtidega, kellede rinda ehivad kirevad roosikimbud. Kodutütarde ja noorkotkaste spaleer palistab jaamaesist, selle taga tihe rahvamurd. Siinsamas on näha Naiskodukaitse esindajaid, kes on tulnud tooma meie võidukaile laskureile tervituseks lilli, kuid on juba aeg vagunisse

Rahva vaimustusavaldused laskureile Raekojaplatsil

rutata ja kindral O. Sternbecki lahkel vastutulekul avaneb ka nende ridade kirjutajal võimalus sõita Tapalt Tallinna laskuritega ühes vagunis.

Meie laskurite kasutada on antud mugav 2. klassi vagun, mis meestele juba Riiga vastu saadetud. Vaguni pikk koridor on tulvil igasuguseid pakke ja pakikesi — siin asetsevad laskurite relvad ja auhinnad. Veidi kogukam puust kast reedab kuulsa Argentiina samba olemasolu ja hilisemal järelepärimisel osutubki see arvamus tõeks. Lähenedes Tallinnale võetaksegi too massiivne hõbedast kaju kastist välja ja sellega ühes ka Eesti sini-must-valge trikoloor, mis näib olevat nagu lahutamatu ese Argentiina hõbekujust.

Laskureile on Tapale vastu sõitnud ka Eesti Laskurliidu juhatuse liige major Saluoja, kes asub kohe meeskonna juhi, Eesti Laskurliidu esimehe kindral O. Sternbecki, kupeesse, et anda siin edasi tarvilisi näpunäiteid ja juhtnöore meeskonna vastuvõtmise kohta Tallinnas.

Laskurite palgeil helgib kõigil tõsine võidurõõm ja õnnelik sära kodumaale jõudmisest. Kurnav reisiväsimus on kodumaale jõudnud meeste palgeilt nagu pühitud ja nad jutustavad üksteise võidu oma õnnelikust seeriaist Luzerni laskeradadel ja seda võitu krooninud kolmepäevalisest ringsõidust mööda Šveitsi, mis on jätnud meestesse tõsiselt naudingurohke mulje.

Kohtame siinsamas meeskonna majandusjuhti, Kaitseliidu Vanematekogu liiget ning Pärnu Maleva pealiku abi J. Jakobsoni, kes on valmis meiega vestlema laskurimeeskonna elust ja ringsõidust imekaunis Šveitsis.

„Meie päevane režiim Luzernis,“ algas hra J. Jakobson, „oli tavaliselt võrdlemisi vali ja sellele allusid niihästi juhid kui ka meeskonna liikmed ühesuguselt ilma nurisemata. Igal hommikul tõusti juba kell 5, sest kell 7 algasid tavaliselt juba laskmised ja selleks ajaks pidi meeskond täpselt kohal olema. Kell 5.45 oli hommikune kohv ja kell 6.15 väljasõit laskerajale, mis asus Luzernist 2½ km kauguses. Sel teel jäi meeskonnale aega veel pool tundi ümberõidustamiseks, kusjuures meie püüdsime alati veerand

tundi enne stardipauku, mis lasti kahurist, laskevalmis olla. Sellise hoolsuse tagajärjel oli meie meeskond laskerajal peagu alati esimesena, mis paistis teiste meeskondade seas teravalt silma. Tihti saime meie oma varajase kohaletuleku tõttu kasutada ka teiste meeskondade märklaudu, kes ise puudusid. Üldiselt peab mainima, et Eesti meeskond jättis oma esinemise ja distsipliinitunde poolest väga hea mulje, mida rõhutas meie juure komandeeritud sideohvitser. Tema ja teiste kinnituse järgi olid eestlased üks parimaid ja intelligentsemaid meeskondi Luzerni MM-võistlustel. Kuna meie meeste hulgas oli väga palju tugeva kasvuga mehi, siis üteldi meie meeskonna kohta, et need pole laskurid, vaid atleedid.

Väga hea vahekord oli meie meestel ka hotelli personaaliga. On teada juhtum, kus hotellide personaalid hakkasid endi vahel vaidlema, kes omab neist kõige parema meeskonna, ja siis langes otsus Eesti meeskonna kasuks.

Pärast võistluste lõppu selgus meile, et olime võitnud kokku rahalisi auhindu ca 2700 franki, mis pidi minema Laskurliidu kassasse. Kuna aga see raha oli puhtal kujul meeskonna teenitud, siis ei leidnud juhid selle meeleolu õiglase olevat. Veel vähem õiglane oleks olnud seda summat meeste vahel ära jagada, seega oleksime meie laskunud professionalismi tasapinnale. Küsimust sai mitmel korral kaalutud ja viimaks jõuti ühisele otsusele, et kõige mõistlikum ja otstarbekohasem on korraldada selle rahaga palju vaeva näinud ja võidukalt esinenud meeskonnale ringsõit Šveitsis, sest vaevalt avaneb meestel edaspidi võimalust sellist sõitu sooritada. Nagu otsustatud, nõnda ka tegime. Üürisime tugeva ja tubli omnibuse ja sõitsime sellega kolme päeva jooksul mööda kaunist Šveitsi ringi, ületades reisi kestel neli kõrget mäeahelikku ja nautides täiel määral Šveitsi looduse ilu. Esimese öö veetsime Šveitsi mägestiku kuurordis Zermattis, mis asub maapinnast võrdlemisi kõrgel, nii et hommikul, vaatamata kuumadele juuliilmadele, oli seal härmatis maas. Järgmisel päeval läbistasime korraks Itaalia piiri ja saabusime vanasse kuulsasse Locarnosse ja õhtul jäime ööbima jälle järgmisse mägikuurorti Sankt Bernhardi mäeseljandikul, mis on tuttav samanimelise kloostriga järgi, mille mungad, kes on nüüd kolinud üle Tiibetisse Himaalaja mägedesse, on maailmas tuttavad kui lumetormides eksinud turistide päästjad mägestikes. Edasi tulime meie üle Kesk-Alpide Andermatti — Šveitsi n.-n. „Kuradiorgu“, kuhu tungis omal ajal Vene väepealik Suvorov oma vägedega ja selle mälestuseks on koha peal üles seatud vastav mälestusmärk venekeelse pealkirjaga. Läbistanud edasi mitmed mäeseljandikud ja tunnelid, jõudsime oma ringsõidu viimisel päeval Zürichi näitusele, mis oli üks põhjalikumaid ja huvitavamaid omal ajal ning pakkus kõigile meist vägagi palju vaatamisväärsust. Sealt tulime tagasi Luzerni, kust algas ka meie koju sõit. Kui jõudsime viimaks pärast paaripäevast reisivintsutust ja tülikaid ümberistumisi Riiga ja pääsime kodumaalt vastusaadetud vagunisse, siis oli meeskonna meeoleolu korraga jälle hea, sest nüüd teadsime, et kõigil reisivintsutustel on lõpp ja varsti oleme jälle kodus.“

Magus sõna k o d u oligi juba Valgast saadik kõigil meestel huultel ja kodumaa lokkavad viljapõllud kahel pool raudteed aitasid süvendada seda kodumaist tunnet, mis laskureile rahva tormilise poolehoiduavaldusega Valgas, Tartus, Tamsalus, Tapal ja mujal osaks oli saanud.

Jõudes pealinnale õige lähedale antakse meestele viimaseid korraldusi väljumise korra kohta Tallinna jaamas. Ühtlasi tehakse meestele korraldus Luzernis võidetud pärjad pähe panna. Kuna kõik mehed ei leia oma kohvrite soppidesse topitud pärgi nii kergesti üles, on maailmameister A. Liivik siin kohe abivalmis — temal üksi on võidupärgi terve trobikond ja neid on ta valmis jagama kõigile, kes aga seda soovivad.

Agaga juba vurab rong Tallinna jaamaesisele ja väljast kostab tervitusmarsi võimsaid helisid. Jaamaesine on tulvil vastuvõtjaid — ametisikuid ja laskurite omakseid, kuna taamal perrooni otsas ja võre taga seisab tihe rahvamüür.

Rong peatub ja viivu aja pärast astuvad meie võidukad laskurid juhtide kindral O. Sternbecki ja teistega eesotsas välja. Saabujad rivistuvad jaamaesisele ja siis tulevad Naiskodukaitse esindajad ning ehivad võidukate laskurite rindu uute lilledega. Vastuvõtjaist on kohal III Diviisi ja Tallinna Garnisoni ülem kindralmajor H. Brede, Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel J. Maide, linna komandant kolonel J. Junkur, Raudteetalituse direktor insener A. Pihlak ja abidirektor kolonel J. Kasak, Eesti Spordi Keskliidu abiesimees A. Anderkopp, Politseitalituse abidirektor A. Kirsimägi, abiprefekt B. Nykanen, vastuvõtu tseremoonia juht KL Peastaabi kultuur-informatsiooni pealik kapten A. Truuvvere ja teisi.

Esimesed tervitussõnad saabujaile lausub kindralmajor H. Brede, kellele vastab meeskonna juht kindralmajor O. Sternbeck. Järgnevad isiklikud tervitused vastutulnud omaste poolt, siis haaravad värsked maailmameistrid A. Liivik ja K. Kübar sulle hõbedast Argentiina samba ning G. Lokotar ja H. Kivioja võtavad uhke kotka kuju ja viivad need tammepärgadega ehitud autosse. Rahva hulgast kostavad kogu aeg võimsad elagu-hüüded ja tugev käteplaksutamine.

Varsti algab laskurite pidulik rongkäik — kõige ees rahvuslipp, siis auto meeskonna juhi kindralmajor O. Sternbeckiga ja võidutrofeedega, mida hoiavad maailmameistrid A. Liivik ja K. Kübar, selle järele meeskonna esindajad ja laskurid neljakaupa rivis. Selle järel vastutulnud ametisikud, laskurite omaksed ja lõpuks pikk rahvamüür.

Rongkäik liigub Toompuiestee ja Kaarli puiestee kaudu Veneturule, kust siirdutakse Viru tänava kaudu Raekojaplatsile Ohvitseride Keskkogu kasiino ette. Kogu teekonna kestes kuuldu rahva rõõmuhõiseid ja juubeldamisi.

Rongkäik peatub Ohvitseride Keskkogu kasiino esisel. Argentiina sammas ühes kotkaga võetakse maha ja asetatakse trepile. Laskurid rivistuvad uuesti. Siin esineb temperamentse kõnega Eesti Spordi Keskliidu abiesimees A. Anderkopp, temale järgneb Tallinna linna A. Uesson, neile vastab kindral O. Sternbeck.

Laskurite valgudes kasiino siseruumidesse algab kogunenud rahvahulk spontaanselt laulma Eesti hümni, mille viis kaigub võimsalt ja pühalikult vana ajaloolise Raekoja platsi ümbruses.

Pärast lühikest vaheaega koguneb laskurimeeskond ühes juhtidega Ohvitseride Keskkogu kasiino saali, kuhu on ilmunud ka sõjaminister kindralleitnant P. Lill, siseminister R. Veermaa ja sõjavägede staabiülem N. Reek. Varsti ilmub kohale ka Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, keda võetakse vastu tervitusmarsiga ja kellele kindralmajor O. Sternbeck esitleb kõiki laskureid üksikult. Selle järele pöördub kindral J. Laidoner laskurite poole sütitava kõnega, märkides ära, et säärase suurte võitude saavutamiseks on tarvis mitmesuguseid komponente: 1) kindlat ja julget tahet astuda võitlusse ja ka võita; 2) head organisatsiooni; 3) tublit ettevalmistust ning treeningut ja 4) materiaalselt osa. Kokku võttes jõudis kindral J. Laidoner siiski otsusele, et kõigi nende tegurite juures jääb peateguriks ikka inimene, tema julgus, tema kindel tahe võitlusse astuda ja võita.

Sõjavägede Ülemjuhatajale vastas Eesti Laskurliidu esimees ja võiduka laskurimeeskonna juht kindralmajor O. Sternbeck, kes avaldas soovi, et laskesport leviks meie laiasse rahvamassidesse, et laskmine saaks meie rahvuslikuks spordiks ja et kasvaks uusi mehi, kes kaitseksid ja hoiaksid kõrgel Eesti nime rahvusvahelistel võistlustel.

Tervitustseremooniale järgnes ühine eine, mille järele laskurid läksid igauks oma kodusse.

L. S.

Maailmameister A. Liivikut loobitakse Raekojaplatsil rahva poolt õhku

MM-võistlused ja laskepidu Luzernis

Eesti Laskurliidu esimehe kindralmajor O. Sternbecki jutuaamine „Kaitse Kodu!“

Eesti Laskurliidu esimees ja meie võiduka laskurmeeskonna tulleviija Luzernis kindralmajor O. Sternbeck oli lahkesti nõus võtma pärast kodumaale tagasijõudmist ja reisiväsimusest puhkamist meie ajakirja esindajat jutule, et avaldada oma muljeid Luzernis peetud MM-võistlustest ja suurest laskepeost, mis oli suurejooneliseks tagatipuks äsja toimunud maailma-meistrivõistlustele.

Leiame lugupeetud kindrali tema kodust Koplis, kus ta seletas oma muljetest Luzerni suurvõistluste ja sellega kaasaskäivate pidustuste kohta meie ajakirja esindajale lahkesti järgmist:

„Ettevalmistused Luzerni MM-võistluste vastu laskurite treeningu osas algasid juba nii vara, et seda enam õieti ei mäletagi. Väljasõidu-eelsed korraldused ja ettevalmistustööd algasid aga juba mitu nädalat enne tegelikku väljasõidu päeva, sest siingi oli korraldada ja ette valmistada õige palju. Mis puutub meie laskurite tehnilisse ettevalmistusse Luzerni MM-võistluste vastu, siis olen ma selle kohta „Kaitse Kodu!“ viimases numbris oma hinnangu annud, mispärast ei maksa seda siin enam korrata. Ootame vähem ja teeme rohkem! oli seekord mu tagasihoidlik kokkuvõte, ja nagu te nüüd isegi näete, on mu ennustus ja arvamus täide läinud. Juba ette võin ütelda, et ma olen meie meeste saavutustega Luzerni MM-võistluste laskerajal täiesti rahul.

Eesti vabapüssi meeskond pärast pärgadega kroonimist. Vasakult esimene meeskonna juht kindral O. Sternbeck

Nõnda siis, kui olukorra vaatlemise juure õiges järjekorras tagasi tulla, algas meie väljasõit Luzerni õigeaegse kohvrite pakkimisega, vagunite kuulamisega ja piiri- ning tolliformaliteetide ette jooneajamisega, niipalju kui seda ette ajada võimalik oli. Siiski õnnestus meil ettearvatult kõige tülisemal teosal, nimelt Saksa piirilt kuni Luzernini, meie suurt pagasit enda juures vagunis hoida ja otseühendust saada, mis hõlbusitas mitmeti meie edasisõitu ja mille tulemusel oli meil Berliinis 12 tundi vaba aega, mida meie ka ümbruskonnaga tutvumiseks silmapilkselt ära kasutasime. Saime niimoodi viibida Berliinis 12 tundi ja Stuttgartis 4 tundi, mille tõttu oli meie sõit küll pisut pikem, kuid seda mugavam.

Šveitsi piirile saabumisel andis šveitslaste külalislahkus end meie suhtes kohe tunda. Vastuvõtt oli niimoodi kõigiti korralik ja hea. Meie saabumisel märgiti Eesti hümn ja üteldi vastastikku tervitusi. Vastav sideohvitser oli algusest peale kohe meie käsutuses. Luzernis paigutati meie meeskond St. Gotthardi hotelli, kus oli meil väga mugav olemine ja elamine. Vastuvõtu juures oli tegev ka Luzerni n.-n. audaamide organisatsioon, mis on üks omapäraseimaid organisatsioone Šveitsis üldse. Need audaamid, noored neitsikud kohalikust parimast seltskonnast, kellede valimine toimub iga aasta, täidavad Šveitsis mitmesugustel avalikel pidustusil seltskondlike ja esinduslike ülesandeid, olles tervitamas näiteks saabuvaid külalisi ja viibides samuti võitjate austamise protseduuri juures, kus neil on täita umbes samasugused ülesanded nagu meil paiguti neil puhkudel täidab Naiskodukaitse. Rõivastatud on need audaamid pidulikku valgesse rüüsesse, mil on kaunistuseks suur sinine šärp — valge ja sinine, Luzerni kantoni rahvusvärvid.

Üldiselt, nagu ma juba mainisin, oli vastuvõtt meie suhtes algusest peale väga sõbralik, kusjuures ilmnis igal sammul Šveitsi kui ürgdemokraatliku maa vooruste esiletoomine, ka hinnangutes praeguse pineva rahvusvahelise poliitilise seisukorra kohta.

Jõudes kohale 26. juunil olid meile ka kolm järgmist päeva — 27., 28. ja 29. juuni — täiesti vabad. Nendel päevadel oli meil võimalus tutvuda Luzernis samal ajal korraldatava suurejoonelise laskepeoga, mis on üks Šveitsi vanast ajast päritud omapärasusi. See-suguseid laskepidusid korraldatakse väga tihti üksikutes

kantonites, kuid ka üleriigilises ulatuses, ja ühe säärase üleriigilise pidu lõppu saimegi me seekord näha.

Olgu märgitud, et üksikud kantonid ca 50.000 elanikuga suudavad anda niisugusele laskepeole stardimaksude ja laskelubade laekumise teel 150.000—300.000-frangilise läbikäigu, millest läheb umbes 80% auhindadeks. Selle järele võib arvata, kui suur on üleriigilise laskepeo läbikäik. Käesoleval juhul ja meie poolt jälgitavalt laskepeolt käis üldse läbi 55.000 üksikut laskurit, kelledest igaüks tegi oma korralikud lasud. Ametlike kokkuvõtete järgi tarvitati sellel laskepeol laske-moona fantastilistes arvudes: püssipadruneid 2.600.000 ja püstolipadruneid ca 1,5 miljonit, ja need arvud kõnelevad juba ise enda eest küllalt selget keelt, sest tuleb arvestada sellega, et iga lask laskepeol käib kõva stardi ja laskelubade maksu alla. Vastavalt sellele oli selle suure peo läbikäik ka 50 miljonit franki, kusjuures kuludeks on arvatud kõik — sõidud, vastuvõtud, padrunid jne. Tavaliselt kestab niisugune laskepidu kolm nädalat, meie sattusime selle lõpuosale ja saime neid pidustusi jälgida nõnda kolme viimase päeva kestes.

Hoolimata oma nimetusest ei ole see mitte kuiv laskepidu, kus kuulub ainult püssiraginat, — ei, sinna hulka on põimitud ka mitmesuguseid huvitavaid esine-misi ja lõbustusi. Näiteks oli ühenduses viimase laske-peoga avatud Luzernis suurejooneline tivoli, kuhu kogunes üle maa laskureid koos perekondadega mitmesugusteks lõbustusteks. Olgu märgitud, et rahva üldine läbikäik sellest laskepeost ulatus 200.000 inimeseni, mis on omaette küllaltki tähelepanev arv.

Kuigi laskepidustused käisid kogu päeva, oli nende kõrval rohkesti kõrvalpidustusi ja -etendusi. Nii korraldati iga päev suur rongkäik läbi linna, mille ees sammus sajameheline kirevais rahvarõivais Luzerni esindusorkester. Sealjuures peetakse traditsioonilisi kõnesid ja marsitakse läbi linna laskeplatsile. Kolm korda kogu peo vältel on suur rongkäik, kus tuuakse välja laskurliidu lipp ja helistatakse kirikute kelli. Igaks ülemaailseks laskepeoks komponeeritakse üks suur pidulik revüü, mis kantakse ette vastavas piduhallis ja mis kujutab endast poolpantomimilist lavastust. Seekord oli selle ettekande nimeks „Kuula ja näita“ — igivana hüüd Šveitsi laskevõistlusilt. Tegelas selles revüüs oli 12.000 inimest. Sel puhul korraldatakse ka eriline tegelaste rongkäik, kus nägime ka Šveitsi relvastust ja relvakandjaid keskajast tänapäevani. Alates nui- ja odakandjatega ja vanade vööri- ning viinavankritega ulatus see kuni modernse ajastuni ja koondas endasse tegelastena kuni 5000 inimest. Rahva huvi ja tähelepanu selliste rongkäikude vastu oli endastmõistetavalt suur ja veel suurem oli see huvi meis, kes meie seesugusele vaatamängule esmakordselt sattusime. Ja õieti saabki seesugust vaatamängu näha ainult Šveitsis — laske-pordi põlisel kodumaal.

Huvitav on siinkohal märkida, et niihästi selle suurejoonelise laskepeo kui ka MM-võistluste korraldamine ei lasunud mitte riigi või mõne riikliku organisatsiooni, vaid Luzerni linna laskurite seltsi õlgadel, kus on ainult 500 liiget ja kes selle suurejoonelise ürituse läbi viisid ilma suurema riikliku toetuseta.

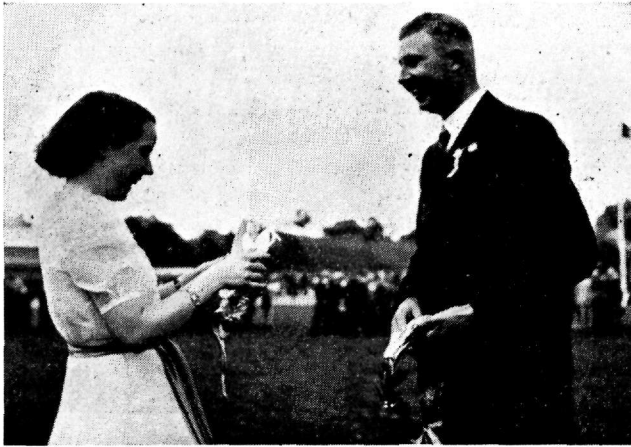
Eesti meeskond koos juhtidega sammumas Luzerni staadionil võitjate austamisele

Vastavate kalkulatsioonide järgi oli MM-võistluste kulu 370.000 franki. Toetust saadi riigilt 35.000 franki ja niisama palju ka Luzerni linnalt. Ülejäänud 300 tuhat franki võtsid need 500 klubi liiget lihtsalt enda kanda, jagades kulusumma võrdsetes osades ära nii, et igal seltsil liikmel tuli tasuda 600 franki. Sellest näeb, mil viisil Šveitsis asju aetakse. Tähelepanu väärib veel see nähe, et ülemineval aastal ehitati Luzernis uus laskerada ühes uue seltsimajaga, mis läks maksma 500 tuhat franki, ja nüüd on see hiiglaehitus täiesti ilma võlgadeta. See on võimalik samuti ainult selle läbi, et iga seltsi liige maksis siin kindla osa oma taskust välja ja nõnda oligi asi väga lihtsalt korraldatud. Ka meie oludes oleks ehk kuidagi säärase asja korraldamine võimalik, kuid halb on ainult, et meie vastavad tegelased, kes oleksid ehk valmis sellekohaseid kulutusi kandma, on seotud mitme ühinguga ja seega läheb neile korruga mitmete kohustuste täitmine raskeks.

Pärast puhkepäevi ja laskepidustustele vaatlejaina kaasaelamist olid meie mehed esimesel tööpäeval, 30. juunil, kell 7 hommikul laskerajal ja siis algas võrdlemisi kallite laskude märklaudadesse saatmine. Olgu siinkohal märgitud, et iga lasu eest tuli maksa 16 rappi ehk 14 senti stardimaksu, mis teeb mitmepäevase paugutamise järele välja võrdlemisi ilusa summa. Nende katsevõistluste põhjal, mis kestsid 4 päeva, pidid siis ka selguma meie matšimeeskondade koosseisud.

Väikekaliibrimatš algas 5. juuli hommikul laskmisega lamades ja õhtupoolikul põlvelt-asendist. Esimestel päevadel ilmastik erilisi üllatusi ei pakkunud, sest väikekaliibrimatš toimus plekkseintega varjatud siserajal. Mis aga liiga tegi, see oli üleliigne kuumus, mille kaitseks ei osanud ka korraldajad midagi ette võtta.

Lamades-asendis oli võistlus teatavasti hirmus tasavägine, meie saavutasime Rootsiga ühesuguse silmade arvu — 1977, mis oli endisest maailmarekordist (1964 s.) tunduvalt parem. Differents halvima ja parima laskuri vahel oli sel võistlusel siiski meie kasuks ja nõnda jäi meie meeskond rootslaste ees esikohale. Huvitav on aga siinkohal märkida, et kuigi meie meeskond tuli sel alal esikohale, ei pääsnud meie meeskond

Maailmameister A. Liivikule asetatakse Luzerni neitsiku poolt võidupärg pähe

nast individuaalselt keegi ülespoole 15. kohta, mis näitas meie meeskonna ühtlust ja stabiilsust. Meie halvi- ma ja parima mehe silmade vahe oli kõigest 3 silma (393—396), kuna paljude teiste meeskondade vahel oli see vahe võrdlemisi pikaks veninud. Öhtupoolikul saavutas meie meeskond väikekaliibrilisest püssist põlvelt- asendis 1940 silma, mis on uus maailmarekord mees- konnaga. Individuaalne maailmameistri tiitel saavutati siin 391 silmaga, kusjuures Lokotar jäi sama silmade arvuga sisekümmete vähesuse tõttu koguni neljandaks.

Need kaks Eesti meeskonna saavutust — 1940 sil- ma põlvelt ja 1977 silma lamades — on niisuguse kaa- luga, mis peaksid jääma püsima kauemaks ajaks.

6. juuli öhtupoolikul oli väikekaliibrimatš püsti- asendist (hommikul oli püstolimatš, kus ei läinud meil aga kõige paremini) ja sel saavutas meie meeskond ainult neljanda koha. Mina isiklikult lootsin küll roh- kemat, kuid väga kuum ilm oli siin üheks põhjuseks, mis ei lasknud meeskonda paremale kohale tulla.

Vahepeal olgu märgitud, et kõik meie püssimees- konnad, eriti aga vabapüssimeeskond, on enda välja võistelnud, mida ei saa ütelda aga püstolimeeskonna kohta, millel on kahjuks liig väike baas. Niikaua kui olukord siin uute laskurite järelkasvu mõttes ei parane, ei ole lootagi, et seisukord meil püstolilaskmises paraneb.

7. juulil algasid sõjapüssimatšid — alguses individuaal- matš, millest oli osavõtjate laskurite arv vaba. See kes- tis 1½ päeva ja siis algas 8. juuli öhtul sõjapüssimatš meeskonnaga Mannerheimi maakerale. Siin saavutas meie meeskond, nagu ma juba varemalt ennustasin, kol- manda koha. Võib olla, et hoolsama ettevalmistuse juures oleks siin parem koht saavutatud, kuid üldiselt võis ka selle platseerumisega jääda rahule. Igal juhul lasksid meie mehed siin treeningu keskmise tagajärje välja, ja kuigi siin just viimase treeningunädala pari- maid tagajärge ei suudetud korrata, siis ei saa siin eri- liselt süüdistada kedagi, liiatigi kus võistlus toimus äär- miselt ereda valgustuse käes ja kuumuses, kus kraadi- klaas näitas varjus C 38°.

9. juulil toimus vahepeal Rahvusvahelise Laske- uniooni kongress, millest ka mina osa võtsin, olles selle uniooni tehnilise komitee liige. Kongressil arutati läbi terve rida tehnilisi küsimusi, muuseas pandi seal maks- ma kindlad reglemendid laskurite riietuse küsimuses, kus pandi keelu alla igasugused üleliigsed polsterdused riietuse juures, mis võivad laskureile tuge anda. Küsi- muse all oli järgmiste MM-võistluste koha küsimus. Siin ükski riik oma kindlat kandidatuuri ei olnud esitanud ja nõnda jäi see küsimus lahtiseks kuni järgmiste olüm- piamängudeni Helsingis, kus küsimus tuleb uuele otsus- tamisele. Minu arvates peaks kunagi kerkima üles kü- simus MM-võistluste korraldamise suhtes ka Eesti ko-hta, kuid selleks on ette tarvis 500 tuhat krooni kapitali. Kui meil asutada Šveitsi eeskujul sellekohane ühing, kuhu kuuluks 500 liiget, kelledest igaüks ohverdaks 1000 krooni (6 aasta jooksul oleks see ainult pisut üle 150 krooni aastas), siis võiks küsimus mõne aja pärast kõne alla tulla. Isiklikult arvan, et tarviline arv liik- meid meil juba leiduks, kui osatakse nii korraldada, et need inimesed oleksid kulutustest teistes organisatsioo- nides vabad. Igal juhul võib see küsimus kõne alla tulla alles aastate pärast, minu arvates pärast Vaba- riigi 25. juubeliaasta möödumist.

10. juulil algas siis MM-võistluste viimne ja põ- nevaim ala — heitlus vabapüssist Argentiina kujule. Juba eelmisel päeval oli mul selge, et siin võib tulla üllatusi, sest ilm oli päris kehv, õhus rippus raske leit- sak ja puhus niiske tuul. Hommikupoolne kehv ilm andis algul ka õige kehvi tagajärge. Kuid kui öhtupoolikul ilm paranes, siis läks meie meeste esinemine nagu jõgi tammi tagant lahti. Lõpptulemus oli see, et suutsime teha kõik kahjud korraga tasa. Põlvelt-asendis, kus tuli meie meestelt võimas maailmarekord, jätsime meie oma kõige tugevama konkurendi 72 silma võrra endast maha. Ja sellega tuli võit!

„Juhuslikult võib kaotada, aga juhuslikult ei saa võita,“ need on Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri sõnad ja midagi ei või olla selgemat kui see lause.

Oleme võistelnud ja võitnud ausalt. Tõtt ütelda, meie küll ei oodanud, et neil rasketel võistlustel läbi lööme. Pean ütleva, et meie mehed olid ühevõrra tublid. Kui kedagi eriti välja tõsta, siis vahest ainult värs- keid maailmameistreid Liivikut ja Kübarat, kelledest viimane on liiatigi veel vähese staažiga laskur. Juba Helsingis näitas see mees, et ta on oma kohal, ja nüüd kinnitas ta seda uuesti. Kokku võttes oleme õnne- likud ja rahul. Lõpuks jääb vaid soovida, et näi- datud tagajärjed aitavad kaasa praeguste laskurite jä- relpõlve kasvatamisele ja õhutavad laiemates rahva- hulkades huvi laskespordi vastu.

Mis puutub võistluse korraldajaisse — šveitslastesse — siis pean mainima, et nad on tõsine ja korrektne spordi- rahvas, kes oskab ausas võitluses kaotada ja õnnitleda võitjat. Ja sealjuures ei mingit kibeduse tunnet, nagu see tõsistele sportlastele kohane. Olgu see siinkohal eriti kinni naelutatud ja tänatud neid nende külalis- lahkuse eest.“

Euroopa praegune rahvusvaheline olukord on võrdlemisi tugeva kõrgepinge all, kus iga päev võib tuua uusi üllatusi, millede ulatust ette näha on võrdlemisi raske ülesanne. Samal ajal kõneldakse aga rahu küsimusist rohkem kui kunagi varem. Elada rahu, võidelda rahu eest ja olla seejuures kõigi võimalike hädasohtude vastu valmis — see on suurema osa tänapäeva Euroopa riikide otsekohesim ja põlevaim ülesanne.

Maailma tänapäeva rahu ja riikide julgeolek põhjeneb rahvaste koostööl, üksteise elutingimuste, rahvaste eluliste vajaduste ja edasiarendamise võimaluste põhjalikul tundmisel ja nendest arusaamisel.

Rahvastevaheline üksteise tundmaõppimine on võimalik kolmel teel: 1) vastavat maad, rahvast, kultuuri ja sise- ning välispoliitilist elu ja vahekordi käsitleva kirjanduse kaudu; 2) isikliku läbikäimise ja kokkupuute teel ja 3) diplomaatlikul teel, mis juhib ja koordineerib riikidevahelist ametlikku läbikäimist.

Kõigi nende võimaluste ja elu jälgijaks ja objektiivseks hindajaks on aga ajakirjandus — rahvusvaheline press, kelle hinne on olnud paljudel korradel tähtsate küsimuste otsustamise mõõdupuuks.

Poola ja Eesti riigi ja rahva vahelised suhted on olnud alati sõbralikud ja teineteist hindavad. Mõlemal riigil on olnud täita oma eluruumis tähtsad ülesanded ja nende teostamisel ei ole tegevad olnud mitte ainult ametlikud ringkonnad, vaid ka teised. Kui pandi alus Eesti-Poola Pressiliidule, siis langes ka sellele liidule ülesanne seniste sõbralike vahekordade

süvendamisele kaasa aidata mõlema maa ja rahva vahel.

Läinud kuu lõpul ja käesoleva kuu algul oli 6-liikmelisel ajakirjanduse delegatsioonil võimalus viibida Poolas, kus toimus järjekordne Poola-Eesti pressiliidu konverents. Ühtlasi oli nimetatud delegatsioonil võimalus sooritada Poola-Eesti Pressiliidu kutsel huvitav õppematk Poola keskustesse ja tutvuda nende saavutustega, mis edasipüüdlik poola rahvas on suutnud korda saata oma uue iseseisvuse, eriti aga selle viimaste aastate, kestes. Sel õpetlikul ja mitmeti huvitaval matkal oli Eesti ajakirjanike delegatsioonil võimalik süvendada isiklikku tutvust Poola kolleegidega ja teiste tegelastega ja jälgida Poola sisepoliitilisi kui ka praegusest olukorrast tingitud muid elu nähtusi ja eluavalduisi, mida Poola riik kui üks üldise rahu taotluse keskpunkte tänapäeval korraldab ja süvendab.

Kuna delegatsiooniga kaasasõitnud teised kolleegid on selle reisi üksikuid tähelepanekuid reisikirjades juba toonud, siis meie seda osa siin enam kordama ei hakka, vaid vaatleme kokku võttes Poola ajalooliselt tähtsamaid piirjooni, sise- ja välispoliitilisi ning kultuurilisi päevaküsimusi kui ka poola rahva ja sõjaväe valmisoleku korraldust võimalike erakordsete sündmuste vastu tulevikus.

Ennekõike püüame anda alljärgneva kokkuvõtliku ja objektiivse pildi Poola elust ja olust tänapäeval.

Teatavasti on Poola riik üks kaalukaid vahe- tegureid lääne ja ida tsivilisatsiooni ning mitmesu-

guste poliitiliste tungide vahel. Nii on see olnud aastasadu, ja nende tungemiste ristlemise tulemusel on kujunenud ka Poola areng ja riiklik saatus, kusjuures Poola on elanud üle suuri riigipoliitilisi momente — jah, isegi alandusi, olles pidanud olema isegi välja lülitatud iseseisvate riikide nimestikust. Sellest aga on jäänud Poolale vankumatu ajalooline pärand: kas olla oma territooriumilt ja rahvaarvult suur ja võimas riik või üldse mitte eksisteerida Euroopa riikide seas. See ajalooline pärand on olnud juba ikauemat aega Poola riikliku suuna määraja, sest teisiti pole iseseisev Poola riik Euroopa rahvaste peres üldse ettekujutatav.

Et säärast seisukorda kätte saada ja käes hoida, see nõuab Poola riigilt tugevat ja autoriteetset valitsust. On ju ajalugu korduvalt õpetanud, et niipea kui Poola valitsusel selgroog ja autoriteet on puudunud, pole olnud Poolal kui iseseisval riigil ka eluvõimalusi.

Kui vaadelda tänapäeva Poolat, siis selgub meile, et ta uuestisünd on tihedalt seotud ta esimese marssali J. Pilsudski nimega, kelle lähemad mõttekaaslased, teiste hulgas ka Poola praegune president prof. I. Moscicki jätkavad tänapäeval marssal J. Pilsudski poliitilise testamendi täitmist.

19. sajandi liigne liberalism, mis väljendus materialismis, demagoogias ja mitmes muus vankuvas olukorras, on Poola riiklikust elust nüüd täiesti kadunud ja selle asemele on astunud kindel poliitiline riigi juhtimise kord, mis sai teoks uue põhiseaduse kaudu, milles riigi valitsemine ja rahva kaasaraäkimine selles on pandud kindlatesse ja ratsionaalsetesse raamidesse.

Samal ajal on rahvamassides üles äratatud õilis ja vankumatu rahvustunne, mis omaaegses Poolas ei mänginud avalikult mingit osa. Tänapäeval on see aga Poola siseelu suurimaid ja tähelepandavaimaid tegureid. Rahvustunnet kasvatatakse tänapäeva Poolas koolides, sõjaväes ja kõikide eluavalduste kaudu ja selle sihiks on kaotada neid suuri seisuste vahesid, mis tõid nii suurt kahju omaaegsele Poolale. Tänapäeval on võimaldatud kõigil Poola kodanikel osa võtta oma kodumaa saatuse määramisest ja elu juhtimisest. See kõik on suunatud sellele, et välja jõuda rahvustervikkusele.

Aastate jooksul on tänapäeva Poolas kasvanud uus generatsioon, kel on rohkem usku endasse ja vabasse Poolasse kui seda oli endistel mitmetest vintsutustest läbikäinud rahvapõlvedel. Ühtlasi juhib see noor generatsioon tänapäeva vaimu, moodustab uue aja raami ning kannab endas vankumatut usku Poola riikliku iseseisvuse igavesse püsimisse, mis ongi ühendatud poola rahva tänapäeva katekismuseks. Varemate aegade romantika on tänapäeva Poola maailmavaatest täiesti välja lülitatud ja selle asemele on astunud eluterve realism ja tugevajõuline patriotism, mis on tänapäeva Poola sisemise jõu üks tugevaimaid allusambaid ja muudab selle riigi sisemise jõulisuse kindlamaks kui see on olnud kunagi varem.

Tänapäeva Poola tahab näidata, et tal on töökas rahvas, kellele on osaks saanud kasutada oma maa ja maapõue varasid ja realiseerida neid nii kodu- kui ka

välisurgudel. Sealjuures ei lasku Poola oma siseelu korraldamisel mingitesse riskantsetesse radikaalsetesse reformidesse ja eksperimentidesse, vaid teostab seda tegeliku elu vajaduste kohaselt ning ehitab oma riikliku elu, baseerudes rahva karakterile ja omapärasele, mitte aga võõrastele eeskujudele. Ainult niimoodi suudetakse jääda truuks oma rahva hingelaadile ja rassilistele omadustele.

Rahvastevahelises elus ei soovi Poola mingeid teravusi. Ta välispoliitiline suund taotleb kindlat rahuarmastust, mis tähendab seda, et ta ei nõua kelleltki midagi, mis ei kuulu temale, kuid samal ajal ta ka ei anna midagi käest, mis on tema oma. Olgugi et omaaegne Poola riik oli kaks korda nii suur kui ta on tänapäeval, ollakse Poolas siiski arusaamisel, et see ruumala, mida iseseisev Poola tänapäeval omab, annab temale ja ta kodanikele küllaldaselt elamisvõimalusi. Olenevalt sellest tegeleb tänapäeva Poola vaid sellega, et üles töötada end sisemiselt, et võida jälle kord täita seda ülesannet, mida omal ajal nimetati Euroopa varasalveks.

Astunud 11. novembril 1918. a. uuesti iseseisva riigina Euroopa riikide perre, pidi Poola algul läbi elama teatud sisepoliitilise murrangu aegu, mis kestsid kaheksa aastat, s. o. kuni 1926. aastani, mil Poola riigi uuestilooja marssal J. Pilsudski laiali paiskuda ähvardava riigi sisemise jõu uuesti koondas ja aluse pani riigi stabiliseerimise kümneaastakule, mille kaudu ongi välja kujunenud Poola tänapäeva poliitiline ja majanduslik pale. Selle kümneaastaku esimeseks etapiks oli valitsemise meetodi uuendamine ja parandamine, mille sihiks on muuta valitsuse tööd rippumatuks riigi sisemistest parteipoliitilistest, sageli isiklike sihtidega tungidest, ja suunata valitsuse töö eranditult riiklike huvide teenimisele. Selle tulemuseks oli vääringu stabiliseerimine, majanduslike seaduste ühtlustamine, tööstuse kiire arendamine, majanduselu *autonoomiseerimine* ja riigi eelarve tasakaalustamine, kusjuures mitmed arengut pidurdavad ja omakasupüüdlikud faktorid kõrvaldati. Teiseks etapiks oli rahanduse ja majanduspoliitika ratsionaliseerimine ning sõltumatuks muutmise võimalikest kriisiohtudest, mille tulemuseks oli nähtus, et kui 1931. a. kogu maailm vapustus kriisi tagajärjel, mille juures mitmed jõukad ja vanad riigid sattusid raskustesse, tuli Poola sellest puutumatuks välja. Kolmas etapp tähistas uue põhiseaduse maksmapanemist, mille järgi elab ja korraldab end tänapäeva Poola ja mille kaudu on asetatud kindlatesse vahekordadesse riigi seadustandev ja täidesaatev võim. Nende faktorite harmoonilisest koostööst olenebki tänapäeva Poola heaolu ja riiklik valmisolek erakorralisteks aegadeks. Seejuures on organiseeritud ühiskonna osa Poola tänapäeva elus vägagi allakriipsutamiseväärne ja võib julgesti ütelda, et Poola vabariigi arengu ja jõu aluseks on kogu ta kodanikkonna ühiselt organiseeritud ja raamistatud töö.

Selles sihik on Poola oma sisemise elu korraldamise alal ära teinud 20 iseseisvuse aasta, eriti aga just viimaste aastate, jooksul suure töö. Eriti hinnatav on see sellest seisukohast, et 20 aasta eest, oma uue iseseisvuse sünni algul, Poolal tuli asuda koondama oma rahvast, kes oli seni elanud mitmete mõjude all, üht-

Visla jõe pale Varssavi kohal mõne aasta eest...

ja tänapäeval

laseks tervikuks. Tänu ratsionaalsele majandusprogrammile on osatud viia riiklik elu kindlasse süsteemi ja on üles töötatud riigi tööstus ja kaubandus. Selle juures tuli Poolal kogu aeg parandada neid haavu, mis olid tekkinud laastava maailmasõja ja vabadussõja tagajärjel. Siin oli tarvis tasuda laene ja kõrvaldada muidki halbu pärandusi.

Mis puutub Poola põllumajandusse, siis töötab siin keskmiselt 60% rahvaarvust. Praegu on Poolas käsil maareform, mis seisab suurmaoanduste partsellimises, mille kaudu on juba hulk uusi põllumajapidamisi juure tulnud. See aga ei rahulda kaugeltki veel kõiki nõudmisi. Kuid tuleb arvestada seda, et maareform kestab kogu aeg veel edasi ja selle kaudu luuakse veel tarvilisel määral uusi majapidamisi juure. Põllumajanduse toodang rahuldab täiel määral siseturu tarvidusi ja annab isegi rohkesti aineid väljaveoks, millele aga on veeretanud raskusi ette riikide vahel maksmapandud kontingentide küsimus. Siin on aga saaduste kvaliteedi tõstmisega suudetud nii mõnestki takistusest üle saada.

Eriti tähtsal kohal asub ka Poola tööstus, kaasa arvatud ka mäetööstus, mis on üks Poola omapärasusi. Kui nende ridade kirjutaja 7 aasta eest Poolas ringi sõitis, juba siis oli võimalik imetleda neid suuri tööstuspiirkondi, kus seisis vabrik vabriku ja kaevandus kaevanduse kõrval. Tol ajal töötasid need vabrikud ja kaevandused aga veel puuduliku koormatusega, sest puudusid peamiselt turud, kuhu oma tooteid mahutada. Vahepeal on aga olukord sootuks muutunud. Nüüd nägime samu ja rohkesti ka uusi tööstuspiirkondi, milledest töötavad tänapäeval kõik täie koormatusega, nagu näiteks uus laiaulatuseline tööstuspiirkond, n.-n. COP, Visla ja Sani jõe liitumise kohal, kus iga ettevõtte ja ettevõttesis tegutsevad inimesed kõnelevad tänapäeva Poola terasesest tahtest ja võimsusest. Siin on lühikese aja jooksul nagu maa alt välja nõiutud terve rida uusi linnu, kus keeb palavikusarnane töö ja tegevus niihästi Poola rahulike kui ka võimalike erakordsete aegade vastu. Siinjuures ei saa märkimata jätta, et neis uutes tööstuspiirkondades töötab eranditult Poola uus generatsioon — niihästi juhtidena kui ka töölistena. Selle kaudu areneb poolakais tööoskus, tööarmastus ja pro-

duktiivsus, mis on nii iseloomustav Poola tänapäeva tööstusele.

Kõige selle kõrval näeme seniste linnade kasvu ja uute väljehitamist ajakohaste vajaduste kohaselt, mis annab tööd miljonitele töötavatele kätele, vähendades tööpuudust ja normeerides seda ebaloomulikku vahetkorda, mis valitseb Poolas maa ja linna vahel. Nagu eespool juba mainisime, asub kogu Poola rahvast üle 60% maal ja vaid 30% linnades. Olenevalt sellest ilmneb Poolas meie oludele võõras ja vastupidine olukord — nimelt on seal maal töötavaid inimesi ülikülluses, millest tingituna Poola võib laenata oma maa vabu käsi ka naabreile ja juhtida neid kodumaal linnadesse. Seda võimaldab eriti veel see asjaolu, et Poolas on rahva juurekasvu protsent võrdlemisi suur, eriti aga just maal, kust on võimalik vabu töökäsi juhtida linnadesse ja mujale.

Põllumajanduse ja tööstuse kõrval on arenenud vajaduse kohaselt ka sise- ja väliskaubandus, mis areneb vastavate kaubalepingute ja Gdynia sadama kaudu ka kaugemeremaadega.

Võiks märkida veel mitmeidki edusamme Poola uue iseseisvuse 20-a. arengus, kuid see teeks käesoleva kirjutuse liig pikaks, seepärast loodame tulla üksikasjaliste küsimuste valgustamise juure edaspidi eraldi tagasi.

Kui kõnelda Poola maast ja ta rahvast, siis ei saa mööda minna ka ta kultuurist. Siin peab märkima, et liikudes mööda Poolat ringi võib kohata igal sammul Poola igivana kultuuri jälgi, mida võivad kadestada mitmedki teised vanad ja kultuurilised rahvad. Mitmesuguste õppeasutuste kõrval, kus antakse Poola võrsuvalle generatsioonile üld- ja spetsiaalharidust, võime tutvuda igal sammul Poola kunsti- ja avaldustega.

Vaimukultuuri kõrval on Poolas antud väärikas koht ka kehakultuurile. Otse Varssavi külje all — 8 km kauguses pealinnast — Bielany's asub praegu Euroopa üks modernsemaid kehakasvatuse akadeemiaid, mis on kujunenud Poola moodsa kehalise kasvatuse hälliks.

Kui vaadelda tänapäeva Poolat veel ta iseäralduste poolest, siis ta paistab silma ka rikkaliku turismimaana, meelitades igal aastal kokku rohkel arvul välituriste. Muuhulgas leidub Lõuna-Poolas ka silmapaistvaid ravi-

Sümboolne montaaž Poola sõjajõudude valmisolekust tänapäeval. Keskel marssal E. Smigly-Rydz — kadunud marssal J. Pilsudski elutöö jätkaja

kuurorte, mis on leidnud tähelepanu niihästi kodu- kui ka välismaa turistide poolt.

Tarvilist tähelepanu väärrib ka Poola sotsiaalhoolekanne, mis hoolitseb tarvilisel määral töötava Poola rahva heaolu eest ja võimaldab talle vajalist kindlustust vanaduse ja haigusjuhtude vastu. Ka on asutatud rida eeskujulikke puhkekodusid töötavale klassile, seatud lastehoolekanne kõrgele järjele, asutatud tuberkuloosi vastu võitlemise asutusi jne.

Nii areneb tänapäeva Poolas elu ja olu, mille keskpunktiks on elav ja töötav inimene.

Nagu juba varem märkisime, on Poola välispoliitika sihtjooneks korraldada oma elu ja vahekordi nii, et ta saaks elada rahu kõigiga. Poola välispoliitika juhiks on vana sõjaväelane ja üks marssal J. Pilsudski lähimaid kaastöölisi kolonel J. Beck, kelle poolt juhitud välispoliitika on lihtne, selge ja kokku võetud ühteainsasse lausesse: mitte midagi meist ilma meieta ja mitte midagi kelleltki ilma nendeta. See tähendab seda, et ühtki küsimust rahvusvahelises poliitikas ei tohi otsustada ilma asjaosaliste juuresolemiseta ja kaasarääkimiseta. Poola välispoliitika kohta võib ütelda, et see on täiel määral realistlik ja sõltumatu. Ta põhjeneb ühelt poolt Poola vabariigi

oma jõududel ja teiselt poolt headel vahekordadel naabritega, realistlikel kokkuleppel viimastega ja lõpuks laialt rahvusvahelisel koostööl. Võib õigusega ütelda, et Poola on tänapäeval üks tähtsaimaid faktoreid üldise rahu kindlustamise ja rahvusvahelise pinevuse nivelleerimise alal. Balti riikide küsimus omab Poola välispoliitikas küllalt tähtsa koha, ja see on ka arusaadav, sest hoolimata Poola merepiiri kitsusest on Poola tihedalt seotud merega ja Balti mere küsimus on tänapäeva Poolale üks elulisimaid küsimusi, milles meie delegatsioon võis otseselt veenduda delegatsiooni külaskäigu ajal Poolas korraldatud merenädalal.

Balti riikide iseseisvuse küsimus on Poolale suure tähtsusega, seepärast on arusaadav ka see üldine huvi, mis valitseb Poolas nende riikide vastu. Võib koguni ütelda, et Poolat ei seo Balti riikidega mitte ainult ühised huvid, vaid ka asjaosaliste rahvaste vastastikune sümpaatia, mille ühendavateks lülideks on vastastikuste maade juhtivate tegelaste ja teataval määral ka ajakirjanduse vahelised kokkupuuted.

Kui nende ridade kirjutaja jõudis ringreisilt Poolast tagasi, siis oli iga tuttava vastutulija esimene küsimus, mis on uudist Poolas, sest teatavasti on Poola käesoleval silmapilgul Euroopa rahu tasakaalustamise keskpunktiks. Sellele küsimusele on ainult üks vastus: Poolas elatakse täiesti rahulikku elu. Poolakad ei ihalda sõda, kuid nad on igal ajal valmis kaitsma oma kodumaad, kui selleks tuleb tarvis. Siinjuures meenub ühe vanema Poola sõjaväelase ütlus poolakate hingelaadi ja tasakaalu kohta: poolakal on prantslase temperament, ja kui anda sellele juure veel sakslase vastupidavus, siis on saavutatud 100-protsendiline täiuslikkus. Ja tänapäeval just näib, et poolakad on jõudnud sellase täiuslikkuseni.

*

Kõige selle suure töö kõrval, mis Poolas on seni tehtud ja praegu tehakse, hindab Poola rahvas kõrgelt oma iseseisvust ja on alati valmis seda kaitsma. Sõjaväeline kultus ja sõjaväe austamine on tõstnud Poola sel alal teiste riikide seas kogu maailmas esirinda. Poola sõjavägi põlvneb nendest vanadest leegionäridest, kes kogunesid maailmasõja eelaastail Poola riigi uuestilooja tulihingelise marssal J. Pilsudski ümber ja võrsusid Austria pinnal ja ka mujal selleks reaalseks jõuks, millest hiljem välja kasvas Poola tänapäeva võimas armee.

Poola relvastatud jõudude ajalugu oleme „Kaitse Kodu!“ veergudel korduvalt käsitlenud, seepärast me seda ala siin enam pikemalt ei puuduta. Märjime tähelepanuväärivana vaid asjaolu, et 5. ja 6. augustil s. a. möödub 25 aastat ajast, mil Poola leegionäride esimesed formatsioonid astusid maailmasõja algpäevil Austria pinnalt Krakovist Venemaa vastu välja, lükates piiritulbad ümber ja sooritades ajaloolise marsi Krakovist Kielce, kogupikkusega 127 km. Selle mälestuseks sooritatavad Poola leegionäride traditsioonide jätkajad tänapäeval — Poola Kütid — Strzelcy — oma tööprogrammis marsivõistlused samal ajaloolisel teel. Käesoleval aastal toimub see marss, mille nimeks on Marsz Szlakiem Kadrowki — marss vana kaadri jälgedes — juubelivõistlusena.

Tänapäeva Poola relvastatud jõud koosnevad regulaarsõjajõududest ja mitmetest sõjaliste ülesannetega vabatahtlikest kodanike organisatsioonidest ja koondustest. Ühest neist, nimelt Poola Küttide Liidust, oleme me kui Kaiseliidu sõbralikust organisatsioonist juba korduvalt juttu teinud, seepärast me selle juures pike-
malt ei peatu.

Poola tänapäeva regulaarmee organisatsioon ja selle distsipliin on rajatud eranditult Poola olutingimuste, vajaduste ning erinevuste, mis Poola maa oma laialdaste territoriaalomadustega esitab. Poola armee looja marssal J. Pilsudski ei järginud omal ajal mitte pimesi välismaalistele eeskujudele, vaid tugines oma rikkalikele isiklikele kogemustele ja äratundmisele, valides sõjaväe tarvis kõik selle, mis oli Poola oludele kõige kohasem. Poola sõjavägi oli alguses kohe rajatud põhimõttele, et ta oleks küllalt tugev löögivõimelt ning ühtlasi ka liikuv, mida tingib Poola oma maastiku iseäraldustelt. Sama põhimõte on jäänud maksma ka tänapäeval. Kaasaskäivalt ajaga on aja jooksul endastmõistetavalt läbi viidud mitmeid uuendusi, eriti motomehhaniseerimise alal, ja luuakse iga päev juure uusi jõude, mis tagavad Poola vaba enesearendamise võimalusi ja igavest püsivust iseseisva riigina.

Poola armee looja marssal J. Pilsudski tööd jätkab tänapäeval ta töö järglane marssal E. Smigly-Rydz, kes on suurte kogemustega sõjamees ja üks tänapäeva tüsedaimaid sõjaasjanduse autoriteete.

Poola sõjaväe kaader on karastatud paljudes lahingutes ning sõjavägi on tubli moraalliga ja hea relvastu-

sega. Viimase eest hoolitseb tänapäeval juba Poola oma sõjatööstus kõigiti tunnustatud tagajärgedega.

Sõja puhul võib Poola välja panna 2½—3½ miljonit väljaõpetatud meest, võides vajaduse korral seda arvu tõsta kuni 6 miljoni meheni.

Kaasaskäivalt ajaga on Poola riigikaitstes väga suurt rõhku pandud lennu- ja gaasiasjandusele, ja seda mitte ainult sõjaväes, vaid ka vabas kodanikkonnas. Viimaste aastate jooksul on sõjajõudude kaasteguriks ning laiemate rahvahulkade väljakoolitajaks neil aladel välja kujunenud vabatahtlik ühing LOT — Liga obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej, õ h u - ja g a a s i k a i t s e liit.

Selle organisatsiooni töö on viimaseil aastail võtnud õige tähelepanuva ulatuse ja on annud tulemusi, eriti sellest ajast, mil Poola ajakirjandus ettevõttele täie in-nuga kaasa läi. Selle liidu liikmeiks on tänapäeval mitmekümneid tuhandeid kodanikke vabatahtlikul alusel. Liit omab oma kindlakujulise organisatsiooni, oma lennukid ja oma häälekandjad, kusjuures see liikumine on Poolas väga populaarne. Kuna see ala tohiks eriti huvitada lugejaid, siis loodame selle lähema valgustamise juure tulla hiljem tagasi.

*

Kokku võttes peab mainima, et äsjatoimunud Eesti ajakirjanike viibimine Poolas oli järjekordseks lülits mõlema maa ajakirjanduse lähendamises ja selle kaudu avanes tänuväärne võimalus kangelaslikku Poola maad ja rahvast lähemalt tundma õppida.

A. Truuvere.

Eesti Kaitseliidu delegatsioon Leedu Kaitseliidu 20. aastapäeva juubelipidustusil

Leedu Kaitseliidu — Lietuvos Šauliu Sajunga — 20. aastapäeva pühitsemise pidustusist Kaunases 24.—26. juunini s. a. võttis kutsutud külalistena osa ka Eesti Kaitseliidu delegatsioon eesotsas Kaitseliidu ülema kindralmajor J. Orasmaaga.

Eesti Kaitseliidu delegatsioon, kuhu kuulusid peale Kaitseliidu ülema veel Naiskodukaitse esinaine pr. E. Männik, KL Järva Maleva pealik kol.-ltn. K. Prees ja KL Peastaabi spordijaoskonna pealik kapten E. Lepp, sõitis Tallinnast 24. juunil s. a. lennukil Kaunasesse, kuhu jõuti samal päeval. Eesti külalisi oli Kaunase lennujaamas vastu võtmas Leedu Kaitseliidu esindus, kusjuures oli üles rivistatud ka aukompanii.

Varsti pärast päralejõudmist tegi Eesti Kaitseliidu ülem kindralmajor J. Orasmaa visiidi Leedu Kaitseliidu ülemale kolonel P. Saladžiusele, kusjuures kindralmajor J. Orasmaa andis Leedu Kaitseliidule

mälestusesemena üle Pika Hermanni kujutusega hõbekarika.

Veidi hiljem Eesti, Läti ja Soome delegatsioonide esimehed külastasid Leedu sõjaministrit ja Leedu sõjavägede juhatajat, mille järele sõideti Presidendi lossi ja kirjutati oma nimed Presidendi külalisraamatusse. Kohe pärast seda tegi Eesti delegatsioon visiidi Eesti saadikule Kaunases A. Varmale, millele järgnes Leedu Kaitseliidu ülema kolonel P. Saladžiuse vastuvisiit külalistele Leedu hotellis. Sellele järgnes Leedu sõjavägede juhataja poolt eine külaliste auks Kaunase ohvitseride kasiinos. Pärast lühikest puhkeaga võtsid külalised osa suurejoonelise spordidemonstratsiooni jälgimisest riigi spordiväljakul, kus esines tuhandeid Leedu Kaitseliidu mehi ja naisi suurejooneliste võimlemis- ja spordiettekannetega. Meeste püssiharjutustest võttis osa 1500 kaitseliitlast, sellele järgnesid rahvatantsud

Leedu Vabadussõjas langenute mälestussammas lahingu-kohtadelt korjatud kividest

rahvarõivastes tegelaste osavõtul ja kergejõustiku ning sõjalise iseloomuga võistlused. Nagu kõigist esinemisist ilmnest, on Leedu Kaitseliit oma liikmete kehalise kasvatuse arendamisele suurt rõhku pannud. Üldse on sportliku vaimu kasvatamine Leedus suuresti arenemas. See ilmneb kas või suurest kehakultuuri hoone ehitamisest Kaunase staadioni juure ja võimsast korvpallihallist samas, milledega külalisi tutvustati. Üldse on korvpall spordialana Leedus suuresti arenenud ja tõstnud Leedu teatavasti Euroopa rahvaste seas esirinda.

Spordivõistluste ja -demonstratsioonide lõppedes toimus Leedu Vabadussõjas langenud kangelaste austamise tseremoonia Sõjamuuseumi aias, kus Eesti Kaitseliidu delegatsiooni poolt asetati pärg Leedu Tundmatu Sõduri hauale. Toimunud tseremoonia jättis kõigisse juuresolijaisse väga liigutava ja sügava mulje. Leedu Sõjamuuseum on kujunenud paigaks, kus kasvab Leedu noorsugu leiab alati oma rahvuslikule vaimule äratust ja kus ta õpib õigesti hindama Leedu ajaloo kuulsusrikkust ja tutvub oma maa iseseisvuse eest võitluse ajaloo. Sõjamuuseum asub Leedu invaliidide maja läheduses ja muuseumi juures asub alatine invaliidide garnison, kelle poolt korraldatakse koha peal iga päev paraad ja Leedu Vabadussõjas langenute austamine, mis on kujunenud üheks kaunimaks ja meeliülendavaks traditsiooniks Kaunases ja mida koguneb iga päev jälgima hulk rahvast.

Järgmise sündmusena Leedu Kaitseliidu 20. a. pidustuste sarjas toimus samal päeval Kaitseliidu laulukooride ja orkestrite kontsert Kaunase n.-n. „Laulu Orus“, mis kujutab endast maalilist paika Kaunase endiste fortide vahel. Kahel pool orgu asetuvad mäed ja oru keskel tribüün, kusjuures rahvas võtab aset mäe veergudel. Kuna ettekanded toimusid õhtuses videvikus, mil valgustati laululava ja mäekinke võimsate projektoritega, siis kujutas too õhtune vabaõhu lauluetendus endast suurepärase ja silmale nauditava pildi. Eesti, Soome ja Läti Kaitseliidu delegatsioonide saabumist kviteeris kohalviibiv rahvas võimsate poolehoiuavaldustega ja ovatsioonidega, mis ei vaibunud enne kui delegatsioonide liikmed olid oma kohtadele asunud.

Järgnes lauljate ja orkestrite kontsert, millest võttis osa 3000 lauljat ja 1000 mängijat, kusjuures pealtvaatajaid oli kogunenud ligikaudu 60.000 inimest. Kontserdile, mis jättis kunstiliselt küpse ja võimsa mulje, järgnes suurepärase tulevärk, kusjuures kogu see võimas etendus oli kõigile pealtvaatajaile täiesti tasuta.

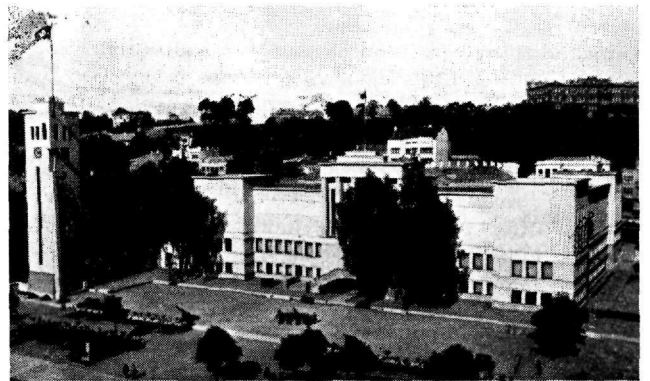
Pidustuste järgmisel päeval, 25. juunil, toimus hommikul külaliste väljasõit Kaunase lennuväljale, kus korraldati suurejooneline Leedu Kaitseliidu paraad, mis algas jumalateenistusega, lippude ja relvade üleandmine Kaitseliidule ja uute lennukite sisseõnnistamine. Paraadist võttis osa ligi 12.000 meest ja 4000 naist Leedu Kaitseliidu liikmete ridadest. Paraadile järgnes Leedu kodanike poolt toimunud annetuste abil ostetud relvade, lippude ja kahe lennuki üleandmine Leedu Kaitseliidule. Paraad kestis 1 tund 40 minutit ja selle võttis vastu Leedu Vabariigi President Antanas Smetona ja Leedu sõjavägede juhataja brigaadikindral S. Raštikis.

Pärast Leedu Kaitseliidu ülema poolt korraldatud lõunasööki Kaunase ohvitseride kasiinos toimus külaliste väljasõit Birštonasse, mis kujutab endast maalilist kohta 40 km kauguses Kaunases.

Pidustuste kolmandal päeval, 26. juunil, oli kavas Kaunase linna, muuseumide ja Leedu naiskodukaitse poolt korraldatud rahvakunsti näituse külastamine, millele järgnes õhtul vastuvõtt Eesti kohalikus saatkonnas.

Kuigi pidustused lõppesid ametlikult 26. juunil s. a., jäi Eesti Kaitseliidu delegatsioon Kaunasesse ka veel järgmiseks päevaks, s. o. 27. juuniks, mil tutvuti Kaunase ümbrusega ja tehti sellekohaseid väljasõite. Samal päeval lahkus Eesti Kaitseliidu delegatsioon lennukil Kaunasesst ja sõitis Tallinna tagasi.

Kokku võttes jäid Eesti Kaitseliidu delegatsioonil külaskäigust Leedu Kaitseliidu 20. a. juubelpidustusile parimad muljed. Eriti paistis silma Leedu Kaitseliidu ja kõikide tegelaste soe südamlikkus eriti Eesti külaliste vastu, mis avaldus kõige otsekohesemal ja spontaansemal kujul. Eriti väärib veel allakriipsutamist see asjaolu, et Leedu rahvas, nagu see kohalviibimisel ilmnest, elab täiesti oma majanduslike võimete piires ja kainetel, riigi rahulikku ülesehitavat tööd jätkavil kaalutlusil. Ja sel on suur mõju riigi ja rahva majanduslikul ja poliitilisel arenemisel.

Leedu sõjamuuseum

Pilte Läti Aizsargu 20. a. pidustusil

Külaskäik Läti Aizsargu'le

Kaitseliidu delegatsiooniga Riias

Kahe liitriigi, Eesti ja Läti, omakaitseorganisatsiooni, Kaitseliidu ja Aizsargu, vahel on kujunenud aja jooksul tihedad sõprussidemed. Nende väliseks avalduseks on juhtide või esindajate kokkusaamised mõnesugustel võistlustel ja vastastikutel külaskäikudel ühe või teise organisatsiooni täht- ning pidupäevadel. Läti Aizsargu ülema kindral Prauls'i lahkkel kutsel viibisid Kaitseliidu esindajad 16.—20. juunini Riias, võttes osa Aizsargu pidupäevadest. Läti praeguse omakaitseorganisatsiooni, Aizsargu, loomise idee tekkis 20 aastat tagasi, seepärast siis ka 17. ja 18. juunil toimunud pidustused peeti 20. aastapäeva tähistamiseks. Läti Aizsargu'l on oma organisatsioonilt palju ühist Kaitseliiduga. Aizsargu suurimaks üksuseks on polk, mis vastab meie malevale. Polke on 21. Polku juhivad vabatahtlikkuse põhimõttel määratud polgu ülem, kelle abiks on kutseline tegevteenistuse ohvitser. Polk jaguneb pataljoni-deks, viimane kompaniideks jne.

Peale meeste kuulub Aizsargu organisatsiooni veel naiste ja mõlemast soost noorte organisatsioon. Meeste ja naiste organisatsioonil on üldiselt samad ülesanded ja tegevus nagu see on Kaitseliidul. Noorte organisatsiooni moodustavad 17—21 a. vanused noormehed ja tüdrukud. Noorte organisatsiooni tähtsaimaks tegevusalaks on sport ja ettevalmistus meeste või naiste organisatsiooni vastuvõtmiseks, täisealiseks saamisel.

Aizsargu tegelikuks kõrgemaks juhiks on Aizsargu ülem ja tema staap; viimane vastab oma tegevuse ja ülesannete iseloomult meie Kaitseliidu Peastaabile. Aizsargu ülem allub avalike asjade ministriale.

Viimaste andmete järgi kuulub Aizsargu organisatsiooni ümarguselt 30.000 meest, 15.000 naist ja mõni tuhat noort. Siinjuures olgu meele tuletatud, et Läti rahvaarvu hinnatakse umbes 2 miljonini. Kaitseliidu poolt viibisid Aizsargu 20-nda aastapäeva pidustustel Kaitseliidu ülema esindajana peastaabi ülem kolonel J. Maide, Lääne Maleva pealik kolonelleitnant K.

Soo ja Peastaabi mob.-operatiivjaoskonna pealik kapten O. Kallikorm. Naiskodukaitset esindasid NKK esinaine pr. E. Männik ja Tallinna ringkonna esinaine pr. A. Jeets. Neil pidustustel viibisid ka Soome, Leedu ja Poola omakaitseorganisatsioonide esindajad.

Pidustuste ametlik osa algas pärgade asetamisega Riia Vennaskalmistule 17. juunil. Riia külastajailt võib tihti kuulda muljeid Vennaskalmistust. Loomulikult ei saa sõnadega esile kutsuda kõiki neid tundeid, mida iga inimene tajub oma meeltega. Astudes esimest korda selle kalmistu väravatest sisse haarab avanev pilt ja ümbrus vist kõiki inimesi hingeliselt ja vaimselt ühte viisi. See on pühaliku vaikuse, igavese rahu ja inimelu kaduvuse tunne, mis katkestab mõtteid igapäevast tegevusest ja maisest elust.

Sügavas harduses seovad mõtteid ettekujutatavad kangelasteod neist sangarist, kes seal puhkavad ja kes on oma elu annud oma rahva vabaduse ja iseseisvuse eest.

Eesti Kaitseliidu poolt asetas loorberipärja kolonel J. Maide.

Sama päeva õhtupoolikul toimus suur spordipidu. Spordiala eriteadlane võinuks selle kohta mõndki huvitavat jutustada, mina aga piirdun oma isiklike muljete avaldamisega. Riia staadion ja massilisteks esinemisteks ettenähtud väljak on seni veel välja chitamata. Nagu hiljem selgus, Läti viimase 5 aasta saavutuste näitusel, on staadioni, väljaku ja selle ümbruskonna väljachitamise suurejoonelised kavad ja plaanid valmis ja selleks üleriigilise korjanduse teel saadud raha kogutud.

Praegune ajutine liivase ja tolmuse pinnaga staadion ei ole soodus sportlikeks harjutusteks, mis tuleb sooritada maa peal lamades.

Väga mitmekesise kava täitmine algas ettenähtud kellaajal.

Täitjatena esinesid peamiselt Aizsargu noorte organisatsiooni kuuluvad poisid ja tüdrukud. Peatun lühidalt enam meelejäänute ja huvitavamate ettekannete märkimisega:

Avatseremoonia pidulikemaid momente oli hiigla riigilipu kandmine naisorganisatsiooni liikmete poolt aukompanii saatel tribüüni keskkohal asuva lipuvarda juure. Meeldiva vaatepildi pakkus ka 4000 noore esinemine, kusjuures esinesid ühiste harjutustega poisid ja tüdrukud kõrvuti. 4000 noore umbes kolmveerandtunnise kestusega kehaliste liigutuste ja harjutuste vaatemäng Läti rahvaviiside helindeist koostatud muusika saatel pakkus suurt huvi ja kutsus publikus tihti esile suuri kiiduavaldusi. Lõbusaks vahepalaks oli kavas väga mitmesuguste takistustega jooks ja hiiglasuure palli mäng, kusjuures kummalgi poolel esines 50-meeline meeskond. Värviküllane ja meeleoluline oli veel rahvarõivastes rahvatantsudega esinemine ja pidustuste lõpptseremoonia.

Spordipidustuste kohta väärib allakriipsutamist esikujulik tehniline korraldus. Väljakule kogunemised, rivistused, väljakult lahkumised ja kõik muud tegevused möödusid pealtvaatajate silmis ilma vähimagi viperuseta ja takistuseta. Väga efektne oli Aizsargu spordiringide lippude esinemine. Kõik spordiringide lipud on oma värvilt ja kujult ühesugused ja seesuguseid lippe oli üle 400, millega esitati mitmesuguseid rivilisi liikumisi ja evolutsioone. Massiliste esinemiste juhtimisel ja korraldamisel omavad suurt tähtsust ka tarvilised tehnilised abinõud. Siin on suur väärtus valjuhääldajad paiskasid kõik käsud, korraldused ja harjutusteks vajalike muusikarütmi üheaegselt iga osavõtja juure, ja ainult see asjaolu võimaldab laiale väljakule paiknenud suurte hulkade ajas täpsustatud tegevust.

Spordipidustusi jälgis president K. Ulmanis ja kümned tuhanded tribüünidel.

Sama päeva õhtul viibisid kõik väliskülalised veel vastuvõtul presidendi lossis ühes umbes 800 Aizsargu pealiku ja tegelasega.

Külaskäigu kolmandal päeval, pühapäeval, 18. juunil, toimus Aizsargu paraad. Et ajakirjandus on selle kohta mõnesuguseid teateid toonud, siis ei ole mõtet siinkohal neid enam korrata. Paraadi kohta märgiksin ainult neid momente, mis võib-olla on huvitavamad, eeskätt kaitseliitlastele. Paraad oli kella 0900-ks üles rivistatud samale väljakule, kus toimusid eelmisel päeval spordimängud. Kuigi väljak näis olevat küllalt laiapiiriline, oli see äärest ääreni täidetud koondriviisse asetatud üksustega. Väljaspool seda olid aga veel ratsaväe-, jalgrattur-, motoriseeritud ja mootorrattur-

üksused. Saadud andmete kohaselt viibis paraadriivis ümarguselt 35.000 inimest, mille võttis vastu president K. Ulmanis. Üldine mulje oli mõjuv. Tribüünil jällegi kümned tuhanded pealtvaatajad.

Paraadmarss, mis kestis 3,5 tundi, andis mitmekülgse pildi Läti Aizsargu organisatsioonist. Kõigepealt paistis silma ühtlane riietus, mis koosnes vormimütsist, vormikuuest, pükstest ja säärsaabastest. Seejuures esinesid ainult mõned üksikud juhud, kus mõne vormiriide värvitoon oli üldisest erinev. Naisorganisatsiooni liikmed, ümarguselt 9000 naist, olid samuti eranditult ühtlases vormiriietuses.

Kõik pealikud, kõrgeimast allapoole kuni rühma-pealikuni, kaasa arvatud, on varustatud mõõkadega ja kannavad kannuseid ka laskurüksustes.

Noorte poiste üksused on varustatud väikekaliibriliste püssidega.

Paraadmarss toimus 3 ja 4 kaupa, vastavalt üksustele. Siinjuures on huvitav märkida, et ka naisorganisatsioon defileeris umbes 100-liikmeliste üksuste kaupa.

Eriti mainimisväärne on ka veel ümarguselt 2000 ratsaniku defilee ratsarivis, moodustades umbes 20 eskadroni, siis 15 kompaniid jalgrattureid ja 7 mootorratturüksust, 250 mootorrattaga.

Kuigi ilm oli paraadi päeval erakordselt kuum ja paraadist osavõtjail tuli mitu tundi koha peal seista, ei olnud märgata kuumuse käes nõrkejaid. Aizsargu organisatsiooni võimas esinemine jättis pealtvaatajaisse kindla veendumuse läti rahva ettevalmistusest ja valmisolekust oma iseseisvuse kaitseks.

Pühapäeva õhtu kella 2100-ks olid jälle kõik päevast paraadist osavõtjad rivistatud samale väljakule. Õhtuse koondumise kava tähtsaimaks osaks oli president K. Ulmanise kõne, polkude lippude deviiside esitamine polguülemate poolt, kingituse üleandmine Aizsargu poolt president K. Ulmanis'ele ja ilutulestik. Hoolimata sellest, et samal ajal möllas tugev äike ühes valangulise vihmasajuga, viidi kõik kavakohaselt läbi. Külaskäigu viimne päev oli määratud Läti viimase 5 aasta saavutuste näituse väljapanekutega ja Riia ranna svituskohtadega tutvumisele.

Aizsargu organisatsiooni suurejooneline esinemine näitas läti rahva omakaitset, milleks on vabatahtlikult rakendunud kümned tuhanded kodanikud.

Kaitseliidu delegatsioon leidis sõbralikku vastuvõttu Lätis viibimisel ja tõi kaasa kõige paremad muljed ning mälestused.

Siinkohal lubatagu eriti tänada Aizsargu ülemat kindral Prauls'i Kaitseliidu delegatsiooni südamliku vastuvõtu ja tema külalistena Riias möödasaadetud huviküllaste päevade eest.

O. K.

Juhime lugupeetud tellijate tähelepanu sellele, et „Kaitse Kodu!“ aadressi muutmisel tuleb ära tähendada postiümbriku peal leiduv tellimise number, ilma millea aadressi muutmise avaldusi talitus ei saa tähele panna

Muljeid

Soome lotadepäevilt

Käesoleval aastal peeti Soome lotadepäevad 7.—8. juulini Hämeenlinnas. Hämeenlinn oma võrratu Aulango vaatetorniga, millest korraga võib näha lugematu hulga nii kauneid järvi ja saari, Häme ümbrus oma lopsakate viljapõldudega ja jõukate talude ning ka suurmaapidamiste-mõisadega, see kõik annab küllastajale suure ja nauditava elamuse. Ehkki hämelasi peetakse oma iseloomult väga aeglasteks ja kinnisteks, võib siiski peagi veenduda, et nende tagasihoidlikus iseloomus peitub soe ja sõbralik süda, mis juba esimesest pilgust nende silmade kaudu avaneb.

Lotadepäevad avati 7. juulil kell 11 päeval jumalateenistusega Hämeenlinna turuplatsil, millele järgnes pärjapanek vabadussambale. Sellele järgnes „kirkkokahvi“ linna pargis, mis on traditsioonide kohaselt kõikidele lotadele ühine ja tasuta. Kell 14 oli lotadepäevade pidulik avaaktus samas, mille kavas oli muusikat, laulu, Lotta-Svärd ühingu esinase preili F. Luukose avakõne, kusjuures rootslasile, sakslasile ja eestlasile üteldi tervitusi nende emakeeles, Häme ringkonna esinase tervitus ja lõpuks väliskülastuste tervitused. Sellele järgnes loeng Hämeenlinna ajalooost soome ja rootsi keeles eri kohtades, lõuna linna kasarmuplatsil, mitmesugused ekskursioonid linna lähemas ümbruses ja õhtul kell 20 etendus linna pargis. Sama päeva õhtul kell 21 oli lõuna välis- ja kutsutud külalisile Aulango uues hotellis.

Järgmine päev algas jumalateenistusega kahes kirikus, kuna üks kirik ei suutnud päevadest osavõtjaid ära mahutada. Jumalateenistusele järgnes hommikueine linna kasarmuplatsil ja sellele loengud „Soome talupoeg vabaduse kaitsjana“ ja „Soome naine ja riigikaitses küsimus“. Mõlemad loengud peeti jälle kahes keeles ja eri paikades. Tunniajalisele vabaajale järgnes kell 15 lotadepäevade pidulik lõpetamine, kus peale muusika ja laulu esitati veel vanu tantse, mis olid laustatud vanade pulmade, kostümeeritud ja väga mitmesugusest seltskonnakihist osavõtjate näol. Tantsiti neljas grupis. Seda esiteks selleks, et anda enam eriti tüüpseid, teiseks, et kõik osavõtjad pääseksid nägema. Lõpuks oli veel vaba sõna ja siis esinase Fanny Luukose lõpp sõna. Lotadepäevad lõppesid hümniiga. Kutsutud külalistele järgnes kell 18 pidulik lõuna kohaliku kaitseliidu peakiku poolt linna hotellis.

Lotadepäevade loengute kestes korraldati väliskülastele terve rida ekskursioone lähematesse koolidesse ja teistesse vaatamisväärsustesse paikadesse. Samuti olid väliskülastelised kortereisse paigutatud linna läheduses asetsevatesse mõisadesse.

9. juulil oli lotadepäevist osavõtjatele korraldatud veel pikem ekskursioon „Vierumäe“ võimlemiskooli. Lotadepäevadest võttis osa 2500 lotat.

Lotadepäevade üldkorraldusest võiks tuua järgmisi andmeid. Osavõtumaks ühes „kirkkokahviga“ oli 15 mk. Ühiskorterid asusid koolimajades ja samuti kasarmus, kusjuures magamiskoht põrandal maksis 10 mk. ja sõduri voodis 15 mk. Toitlusküsimus oli korraldatud nii, et igaüks sai einelauast osta kõike, alates piimast, kohvist ja võileivast ning lõpetades supi ja praega. Nii etenduste kui ka kõikide ekskursioonide eest tuli tasuda eraldi.

Käesoleval aastal olid lotadepäevadele kutsutud kuue välisriigi vastavate naisorganisatsioonide esindajad, kes juba 6. juulil Helsingi saabusid. Nii oli korraga koos Soome, Rootsi, Norra, Eesti, Läti, Leedu ja Saksa naisi, kõikidest 2 esindajat. Ainult Rootsis oli esindajaid 4 ja Eestist 3. Eestist võtsid ametlike esindajaina osa NKK Kesksuhtatuse sekretär Alice Kuperja-

Külalisi Soome lotadepäevil

nov ja laekur Lilli Samkov, kuna eraviisiliselt oli osa võtma kutsutud meie Naiskodukaitse esimene esinaine proua Mari Raamot, kes Lotta-Svärd ühingu viimasel uldkoosolekul oli valitud nende auliikmeks.

Lotadepäevade lõppedes oli väliskülastele koos Lotta-Svärd'i esinase ja kesksuhtatuse liikmetega korraldatud ekskursioon läbi Kesk-Soome kauneimate kohtade. Nii näidati meile Tamperet, Savonlinna koos Olavilinnaga, Punkaharjut, ja siis järgnes terve päev laevamatka mööda järvi Savonlinnast Kuopiosse ja sealt tagasi Helsingi. Matk oli väga vaheldusrikas ja huvitav. Küll kihutasime autodel, külastades lotade kohalikke jaoskondi ja nende kohvikuid, küll lahkusime tunniks laevalt, et tutvuda vaatamisväärsustega ja kohapealse lotade tegevusega. Igal pool võeti meid vastu suure südamlikkuse, laulu, muusika ja lilledega. Maitsev kohv ühes kookide ja võileivadega oli lahutamatu osa vastuvõtust. Mitmel pool, kus me aega maaleminekuks ei saanud, olid lotad meid randa tervitama tulnud. Lotta-Svärd ühingu esinast preili Luukkost tervitati igal pool erilise südamlikkusega.

Helsingi tagasi jõudsime 11. juuli hommikuks. 11. juuli ennelõunane aeg oli pühendatud Helsingi linna vaatlemisele ja kogu pärastlõunane aeg veel ametlikele vastuvõtudele. Härra sõjaministri vastuvõtt oli kell 16 Kaivuhoones, millest ka härra peaminister, välisriikide saadikud, kaitseliidu ülem ja kõrgemad sõjaväelased osa võtsid. Kindral Malmbergi vastuvõtt toimus kell 20 Tuusula peakikute koolis. Vahepeal külastasime Lotta-Svärd ühingu „Süvärinta“ suve-puhkekodu ja talviste kursuste asupaika.

Sellega oli külaskäigu ametlik osa läbi ja suur enamus väliskülasti lahkus 12. juulil Helsingist.

Jälgides Hämeenlinnas peetud lotadepäevade tööd ja kogunemisi valdas mind kogu aeg suur heameel, sest neist kõigest peegeldus, et naisele ei ole maailmas üksi antud õnn olla emaks ja kodu ning perekonna igavese tule kandjaks ja selle valvaks, vaid et naine ise on enesele vabatahtlikult võtnud kohustuse kaitsta ja hoida oma lapsi, kodu ja seda püha maad, mida nimetatakse isamaaks. See töö on suur ja õilis, seda teevad naised sügava seemise veendumuse ja tõekspidamisega. See suur ja püha ülesanne seob kõikide maade naisi üheks suureks pereks, eriti nüüd, kus rahvastevahelised tülid küsimused kollitavad kõike seda, mis naisele on südame lähedane. Hämeenlinnas peetud lotadepäevad on selles mõttes neile mitmest rahvusest naistele olnud üheks suureks võimaluseks, et tunda ühtlases tempos seda suurt naiste kutsumust. Seda ei ole niivõrd sõnades väljendatud kui oleme seda lugenud üksteise silmist ja tunnud teise hardast vaikimisest. Soome lotade südamlikkus ja sõbralikkus on aidanud selleks suuresti kaasa. Ka on lotadepäevade korraldus olnud meile kõigile suureks õppetunniks, kuidas vaikselt ja tagasihoidlikult sammutakse kindlat rada koos mehe, poja ja tütrega vastu v a b a isamaa paremale tulevikule.

Kõige südamlikum ja soojem Eesti Naiskodukaitse käepigistus selle eest!
Alice Kuperjanov.

Võidutuli loitis üle maa

Pärnumaal Tahkurannas avati mälestusmärk Vabariigi Presidendi K. Pätsi sünnikoha tähistamiseks

Kuuenda Võidupüha pühitsemise pidustused on nende ridade trükist ilmumisel juba kaugel seljataga. Aga see ei vähenda sugugi tarvidust kirjeldada lähemalt selle suure pidupäeva möödumist rahvusliku suurpäevana, milleks ta on kujunenud aastate jooksul väljakujunenud traditsioonide kohaselt.

Kui eelmisel aastal Vabariigi 20. juubeliaasta puhul langes ka Võidupüha pühitsemise keskkohaks Tallinnale kui meie pealinnale, siis tänava oli Võidutule laialisaatmise keskkohaks Pärnu — meie esinduslikem kuurort, viimase 100 a. juubeli puhul, millega seoses toimus Pärnus ka teisi suurpidustusi, nagu ülemaaline arstide kongress, ülemaakondlik laulupidu jne. Lisaks kõigele toimus Võidupühale ja jaanipäevale järgneval päeval Pärnu lähedal Tahkurannas veel Vabariigi Presidendi K. Pätsi sünnikoha tähistamine vastava mälestusmärgi avamise teel, mis kujunes Pärnus tänava avatud Võidupüha pidustusile võimsaks ja suurejooneliseks lõppakordiks.

Kuuenda Võidupüha pidustused algasid Pärnus 23. juuni varahommikul kirikukellade helistamisega tornidest ja see helin kajastus üle maa. Kõikjal helisesid kirikute kellad ja peeti pidulikke jumalateenistusi selle suure pidupäeva sissejuhatamiseks.

Pärnu kui Võidupüha pidustuste keskkohaks oli kogunenud selleks päevaks õige rohkesti rahvast. Suurim liiklemine oli Pärnu „Endla“ teatri taga asetseva Vabadusväljaku ümber, kuhu kogunes ligi 2500 inimest, et jälgida Võidutule süütamist Vabariigi Presidendi K. Pätsi poolt, kes saabus kell 0830 kohale. Vabariigi Presidendile raporteeris Kaitseliidu ülem kindral Orasmaa, kusjuures Vabadusväljakule oli võidutule laialiviijaina üles rivistatud Kaitseliidu Tallinna Maleva kergedivisjoni mootorratturite eskadron, lisaks sellele Pärnu Maleva aukompanii.

Pärast raporteerimist, mille juures viibis sotsiaalminister O. Kask ja rohkesti kõrgemaid sõjaväelasi ja teisi aukülalisi, pöördus Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa lühikese kõnega Vabariigi Presidendi poole, milles ta ütles kokku võttes järgmist: „Tervitame Teid, härra President, tänasel kuuendal Võidupühal kui suurt võitlajat ja võitjat! Palume vastu võtta meie sügavaim tänu ja soov, et Teie veel kaua-kaua sammuksite meie ees, meid ka edaspidi võitlema õpetaksite ja uutele võitudele

Fotomontaaž VI Võidupüha pühitsemisest Pärnus ja Vabariigi Presidendi K. Pätsi sünnikoha tähistamisest Tahkurannas.

Ülal: Pärnu linnanõunik P. Suve loeb Pärnus ette Vabariigi Presidendi Võidupüha läkituse ja tulevärk Võidupüha pidustusil Pärnus; selle all Vabariigi President süütab Pärnus Võidutule ja KL Tallinna Maleva mootorratturid seda kohtadele viimas. Edasi fanfaristid Tahkurannas püstitatud Vabariigi Presidendi sünnikoha tähistamise mälestussamba ees ja Vabariigi Presidendile pakutakse tema sünnitalu selle talu saadusi. All: Vabariigi President Sotsiaalminister O. Kase ja Pärnu linnapea H. Soo saatel jälgimas Pärnumaa laulupeo rongkäiku. Ees sammub Akadeemiline meeskoor Tartust.

vastu viiksiti.“ Kaitseliidu ülema kõne lõppedes hüüti Vabariigi Presidendile kolmekordne „elagu!“

Sellele vastas Vabariigi President omalt poolt lühikese kõnega, pöördudes kõigi koosolijate poole ja märkides oma sõnavõtu ära Võidupüha suurt ja sügavat mõtet. Vabariigi Presidendi kõnele järgnes riigihümn.

Edasi palus Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa Vabariigi Presidendi K. Pätsi süüdata võidutuli, et see laiali saata igasse kodumaa nurka. Kergedivisjoni pealik kapten H. Onni ulataski Vabariigi Presidendile tōrviku, mille viimane süüatas. Sellelt tōrvikult anti võidutuli edasi kõigile tulekandjaile-mootorrattureile, kes asusid täpselt kell 0843 võidutuld ja Vabariigi Presidendi läkitust, mille tekst oli toodud „Kaitse Kodu!“ eelmises numbris, üle maa laiali viima. Mootorratturite eskadron alustas oma sõitu defileega Vabariigi Presidendi ees ja varsti vurasid nobedalt mootorratsud, kandes oma sadulais võidutule kandjaid, Pärnust välja, et viia Võidutuli üle maa laiali.

Võidutule laialisaatmise järele siirdus Vabariigi President K. Päts „Endlasse“, kus ta pidas oma traditsioonilise Võidupüha kõne, mis anti Ringhäälingu kaudu üle maa edasi. Oma kõnes Vabariigi President ütles järgmist:

„Täna pühitseme üle riigi Võidupüha. Me ei mäleta täna ainult mõnd üksikut sündmust meie vabadusvõitluse käigust, vaid täna laseme oma mõtteid, tundeid ja tahtmisi viibida kogu meie rahva võitluste juures aastasadade kestes. Teame, et meie saatust on olnud aastasadade jooksul väga ränk. Me ei saanud siis areneda vabalt ei vaimselt ega kehaliselt. Meid hoidis tagasi võõraste rahvaste vägivald, meid surusid maha suured sõjad, katkud ja näljahädad. Kõigele sellele vaatamata on meie rahva hinges ja meie rahva füüsilises jõus püsinud algallikas, millest on kasvanud välja vaba Eesti riik ühes oma vabade kodanikega. Kui me kõike seda oma silmade eest lühidaltki laseme mööda minna, siis peame sügavaimas tänutundes kõigepealt täna meele tuletama neid oma esivanemaid, kes ei murdunud ja alla ei annud, kes kindlat lootust ei kaotanud parema tuleviku kohta.

Meie rahvalaulud, meie „Kalevipoeg“ on tunnistuseks, et meie rahva hinges elas tuluke sellest, et tulevad kord paremad ajad, mil kõik uuesti sünnib ja kõik paremaks saab. See lootuste ja ootuste aeg on nüüd täitunud.

Meie rahvas on endale kätte võidelnud vabaduse. Ta on nüüd 20 aasta jooksul vabalt ise end korraldanud, valitsenud ja ise oma riigi loonud. Vaba rahvana tunneme nüüd, kui palju me oleme sellega võitnud, et me nüüd enam ei ole teiste käsutada ega teiste korraldusi täitmas. Oleme suurte sammudega igal alal edenenud: me ei ole ainult varandusliku seisukorra poolest tõusnud, vaid ka meie rahva hingeline elu on teiseks muutunud. Vabalt kasvav noorsugu ei tunne kunagi enam seda alaväärtuslikku seisukorda, mida meie vanemad põlvned pidid minevikus läbi tegema ja tundma. Vaba peremehena iseseisvalt kasvav noorsugu valmistub nüüd ette, et oma riiki valitseda ja juhtivatele kohtadele tõusta ning igal alal oma kohut täita, nii kuidas seda edeneva rahva elu nõuab.

Kui tahame edasi areneda ja vabaks ning iseseisvaks jääda, siis peame ka minevikku silmas pidama ja teadma, et meie rahvas on peaaegaliselt seepärast nii raske minevikku pidanud läbi tegema ja kõiki neid hädasid ja viletsusi kandma, et sel ajal, kui rahvad riike hakkasid looma ja oma keskvoimu ümber koonduma, et me siis ei osanud ega suutnud veel oma rahvale luua keskvoimu, kes oleks meie rahva saatust ühtlaselt juhtinud. Lagunesime siis maakondadeks, suguharudeks, küladeks ja hõimkondadeks, ja me ei suutnud endile luua keskk kohta, mis meid kõiki oleks üheks kokku sulatanud. See, et meie rahvas ei osanud õigel momendil kogu oma jõudu, teadmisi, jõukust ja kõike, mis tal oli, endakaitseks üheskoos välja panna ja ühelt kohalt juhituna tegutseda, ongi kõige suuremaks hädaohuks rahvaste juures.

Isegi kauakestnud riigid võivad laguneda siis, kui rahva meeoleolu on purunenud, kui rahval ei ole ühist eesmärki, kui ta ei oska oma riiki kaitsta ja kui tal lugupidamine oma riikliku korra vastu puudub.

Nüüd vabariigina elades peame tähele panema, mis meie ümber sünnib. Praegu on kogu maailm ärevust täis ja sõjaoht pole praegu väiksem kui 20 aastat tagasi. Aga kui nüüd sõda rahvaid võiks tabada, oleks see palju hirmsam ja hävitavam kui oli viimane suur verine heitlus. Kui meie sellest sõjast pääsedes võisime luua riigi, siis peame nüüd kõik valvel seisma, et kui peaks saatust nii karm olema, et ta meid verisesse võitlusesse kaasa kisub, et meie rahva seas valitseks üksmeel ja et me ei läheks vastu eelolevatele aastatele kui kannatuste aastatele üksiksteisest lahuse olles ja tülitsedest ning üksiksteisest mitte aru saades.

Oleme näinud, kui suur jõud on riigi loomisel olnud koostöötamise võimel.

Palju suurema tähtsusega on aga koostöö ja ühine arusaamine oma riigi kaitsmisel.

Väike rahvas, nagu meie seda oleme, ei suuda miljoneid välja panna võitlustesse. Ka meie füüsiline jõud võrreldes teiste rahvastega on nõrk. Aga kui väike rahvas kui üks mees välja astub oma õiguste eest ja kui ta on selles teadmises, et temale ülekohtu tehakse, ja ta seda ei taha kannatada, siis võivad ka väikesed rahvad imetegusid korda saata, teiste seas end läbi lüüa ja teisi end austama panna.

Me toome praegu oma riigikaitseks suuri varanduslikke ohvreid. Meie riik on viimasel ajal kulutanud kümneid miljoneid kroone selleks, et meil oleksid moodsad sõjariistad oma sõduritele kätte anda, kui seda peaks tarvis olema. Meie sõjaväe juhatust teeb kõik selleks, et meil võimalikult hästi korraldatud sõjavägi oleks siis, kui tarvis on meie riigi piire kaitsta. Seejuures me aga ei astu ühelegi riigile lähemale, me ei ole kellegi vastu vaenulised, vaid tahame kõigiga sõbralikult läbi käia ja austada kõigi eluõigusi. Aga me loodame, et kõik vabadust armastavad kultuurrahvad saavad sellest aru, et meie riigil ja meie rahval on oma ülesanded teiste Euroopa rahvaste peres — elada ja tööd teha ning seda maad tulevikus edule vastu viia ja ise täieneda ning kultuuris kaasa aidata kogu maailma rahuks ja eduks.

Lugupeetud kodanikud, täna pannes üle maa tuled oma kodudes põlema tahame tunda ka oma südames ja hingedes seda isamaa-armastuse tulukest põlemas. Tahame täna nagu üks inimene, nagu üks kitsas perekond kantud olla ühest tundest ja soovist. Tahame täna pühendada oma tänutundes meie vabadusvõitlejatele ja kõigile neile, kes rasketel aegadel ei ole lasknud meie rahvast närbuda ja hukkuda. Tahame tänutundes kõiki neid meele tuletada, kes meie Vabadussõjas oma elu on jätnud meie kodumaa eest, kes on vigastena ja haavatutena tagasi tulnud ja nüüd oma elu ei maitse selle jõu ja rõõmuga kui teised kaaskodanikud, vaid ikka ja alati peavad tunda saama, kui suuri ohvreid on nende käest nõudnud vaba Eesti loomine.

Täna meie kodanikud kogunevad nende haudade ja mälestusmärkide ümber, mis on pühendatud neile, kes on langenud vaba Eesti riigi eest.

Täna valatakse nii mõnigi tänapisar neile, kes on annud oma kõige kallima vara selleks, et meie oleme nüüd võinud vabalt elada, vabalt kosuda ja areneda.

Kui me täna neist kõrgetest tunnetest kantuna pühitseme Võidupäeva nii, et meil kõigil jääb hinge see tunne, et oleme oma elus ühe suure, puhta ja kalli silmapilgu üle elanud, siis, ma arvan, on meie Vabaduspüha, meie Võidupüha, annud seda, mida ta peab andma. Ta on meid pannud kõigepealt mõtlema meie isamaa saatuse üle, ta on meid välja kiskunud meie igapäevastest muredest, ta on meie hinge tõstnud kõrgele, ta on meid ühendanud ühes suures puhtas tundes ja arusaamises, et meie kõige suurem õnn, meie kõige suurem rõõm meie elus on siiski meie kallis kodumaa. Ta on meid ühendanud selleks, mida kutsuvad meie väl-

ja see laul, mis on pühendatud meie kallile kodumaale, kellele palume Jumala õnnistust ja keda meie tunnistasime oma õnneks ja rõõmuks!"

Pärast kõnet võttis Vabariigi President K. Päts samas vastu sotsiaalminister O. Kase, Kaitseliidu ülema kindral J. Orasmaa, Pärnu linnaeapea H. Soo, Pärnu maavanema J. Marksoo ja teisi juhtivaid isikuid, kes õnnitlesid Vabariigi Presidenti Võidupüha puhul. „Endlast“ lahkus Vabariigi President Pärnu rannahotelli.

Pärnu jaoks määratud võidutuli viidi Vabadusväljakult Pärnu Maleva staapi, kus see hoiti õhtuni. Õhtul viidi see mereranda, kus toimus võidutule põletamine. Sellest võttis osa erakordselt rohkesti rahvast: inimhulka võidutule ümber plaažil võis hinnata vähemalt 12.000-le. Tulevanemana pidas vastava kõne linnanõunik P. Suve. Võidutule põletamine lõppes ühislauluga ja ilutulestikuga merel.

Pärnust Võidupüha hommikul lajalisaadetud võidutuli jõudis kindlaksmääratud kava kohaselt kõikidesse ettenähtud kohtadesse, kus sellest süüdati tulelõkkesse, millede võimas helk paiskas eestlaste kõikide aegade võitlusi ja võite symboliseerivat valgust üle kogu maa. Võidutule loitva valguse juures loeti kõikjal ette ja kuulati Vabariigi Presidenti läkitust kuuendaks Võidupühaks, mille järele kõlasid võidulaulud ja helises rõõm kuldsest vabadusest iga tõsise eestlase südames.

*

Pärnu pidustuste võimsaks lõppakordiks kujunes Vabariigi President K. Pätsi sünnikoha tähistamise mälestusmärgi avamine pühapäeval, 25. juunil s. a., Tahkurannas, mille püstitamisest oli „Kaitse Kodu!“ eelmises numbris erikirjutus.

Mälestusmärgi pidulikule avamis- ja pühitsemistalitusele oli ilmunud Vabariigi President K. Päts isiklikult koos oma perekonnaliikmetega, pealeselle Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, ministrid O. Kask, A. Jaakson, A. Assor ja A. Oidermaa ja rohkesti teisi kõrgeid külalisi.

Varsti pärast saabumist külastas Vabariigi President K. Päts koos saatjatega oma sünnitalu, kus talle anti talu praeguste omanike poolt üle südamlikke tervitusi. Talu praegune perenaine pr. Põldmäe ulatas seejuures Presidentile lilli, mis olid korjatud rukkiväljalt, kus President lapsena liikus.

Monumendi avatallituse juures, mis puhuks oli kohale ilmunud rohkesti ümberkaudset rahvast, ütles avasõnad Pärnu maavanem ja monumendi püstitamise komitee esimees J. Marksoo, kes ütles muuseas:

„See monument on püstitatud Pärnumaa rahva poolt suurest armastusest Eesti riigi looja vastu. Kõnelgu monumendiks kogutud Tahkuranna nurmede kivid tulevastele põlvedele, et siin lihtsas talumajas kiikus Eesti Vabariigi esimese presidenti hääl.“ Seejärele palus maavanem Ülemjuhatajat kindral J. Laidoneri monument avada.

Selle järele astus kõnetooli Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, kes ütles oma kõnes muuseas:

„Austame oma lugupeetud Vabariigi Presidenti sellega, et avame mälestusmärgi ta sünnipaigas. Raske on hinnata ühe inimese tegevust siis, kui ta alles elab. Alati öeldakse, et isikute tegevust hindab ajalugu. Aga isikute tegevuses on küllalt andmeid ja momente hinnanguks nende eluajal. Iga rahva elus on kõige raskemaks momendiks see, kus rahvas peab astuma võitlusse julgelt ja kindlalt, et saavutada oma riiklik iseseisvus. Ja, vaadake, niisugustel silmapilkudel ja momentidel on tarvis, et sel rahval oleksid vastavad julged juhid. Ei tahaks siin hakata hindama meie lugupeetud Vabariigi Presidenti kogu elutööd. Selleks pole siin aega, selleks on tarvis pikki kõnesid, referaate, võib-olla isegi raamatuid. Aga küll võib kindlalt alla kriipsutada seda, et meie Vabariigi President on üks neist eesti rahva poegadest, kes on sündinud juhiks, selleks, et teatavatel momentidel julgelt anda kindlaid juhtnööre oma kaaskodanikele ja kogu rahvale, et tabada silmapilku ja astuda võitlusse. Selle

tagajärjeks oli Eesti iseseisva riigi sünd. See on fakt, mida keegi ei saa eesti rahva ajaloost kustutada! See on meie Vabariigi Presidenti Konstantin Pätsi suurim teene.

See julgus, kindlus ja algatusvõime, millega raskeimal võitlusmomendil õigel ajal välja astus meie Vabariigi President, seda ei kustuta eesti rahva ajaloost keegi, ei mingisugune võim! See jääb püsima nii kauaks, kui kauaks jääb püsima Eesti rahvas ja riik.

Täna seda mälestusmärki avades tahaksin alla kriipsutada, et siin lähedal on sündinud eesti rahvale poeg, kel on olnud küllalt arusaamist õigel ajal julgelt ja kindlalt tabada silmapilku, astuda võitlusse ja viia seda võitlust julgelt edasi. Ja selle julguse, selle kindla-meelsuse, selle ettenägelikkuse ja selle kindla tahtjõu tagajärjeks oli Eesti iseseisva riigi sünd! Selle mõttega kuulutan avatuks selle tagasihoidliku mälestusmärgi siin meie Vabariigi Presidenti Konstantin Pätsi sünnipaigal.“

Sõjavägede Ülemjuhataja kõnele järgnes mälestusmärgi avamise vaimulik talitus, mida pidasid praost A. Grünberg ja mitropoliit Aleksander. Hiljem astus kõnetooli Vabariigi President K. Päts ise, kes ilmseti liigutatult pidas sütitava ja südamliku kõne. Ta ütles alguses:

„Lubage mind avaldada südamlikku tänu kõigile neile, kes selle ilusa mälestusmärgi juures on oma head tahet avaldanud. Arvan, et see mälestusmärk siin ei ole ainult üksikule inimesele ja üksikule perekonnale vaid see on mälestusmärk, mis kogu rahvale peab midagi kõnelema. Inimesed surevad, perekonnad kaovad, kuid mälestusmärgid, nagu Rooma luuletaja ütleb, on igavesed, neid ei hävita tormid. Neid ei hävita ka siinsed põhjatuuled, vaid nad kestavad igavesti. Nad peavad igavesti kestma ja nad peavad midagi kõnelema neile inimpõlvedele, kes siia mälestusmärgi juure tulevad ja kes mind ei tunne ega mäleta enam.“

President lõpetas oma kõne järgmiste sõnadega: „Kui minu elust midagi tahetakse õppida, siis võin ütelda, et minu elus pole olnud ühtki niisugust momenti, kus ma kartuse pärast oleksin midagi jätnud tegemata. Ja seda ei tohi ka meie rahvas teha! (Tormilised kiiduavaldused). Me ei tohi pelglikuks saada, me ei tohi siis, kui suured momendid meie saatust peaksid tabama, ainult oma perekonnale mõelda. Need, kes ainult oma perekonnale ja endale mõtlevad ja ainult ainelise kasu huvides tegutsevad, need ei suuda elus ka palju korda saata. Meie riik ja meie iseseisvus nõuavad meilt ohvreid ja armastust nõuab meilt meie maa. Ja mina usun, et selle mälestusmärgi juures oma sünnikoha õues võin kõikidega koos loota ja ka nõuda, et kui peaksid rasked saatusmomendid tulema, siis nähku kõik teised rahvad, et siin pole tegemist orirahvaga, vaid niisuguse rahvaga, kes on vabaks saanud, kes on oma vabaduse eest ohvreid kannud ja kes tahab vabana teiste rahvaste hulgas igavesti elada!“ (Tormilised kiiduavaldused.)

Presidenti kõnele järgnes komitee liikme ja KL Vanematekogu liikme Pärnu Maleva pealiku abi J. Jakobsoni lõppsõna, mille järele mindi laiali. Pätsi pargis — monumenti piiraval väljakul — jäid aga madalad puud nõrgalt sahistama oma lehti ja ootama edaspidiseid aegu, et jutustada kord paksutüveliste ja laiakrooniliste hiiglastena järeltulevatele põlvedele sellest suurest sündmusest mille nägijaiks ja tunnistajaiks nad täna olid.

*

Võidupüha pidustused on nüüd kaugel seliataga. Suur suvi on raiunud endale vahepeal teed ja päikeses helgib juba ammu südasuvist hõngu. Maal käib kibe põllutöö ja linlasil, kel see vähegi võimalik, on käsil suvitamine kas kusagil talus või kuurordis, nagu seda kellegi kukkur kannatab.

Ka Kaitseliidu tegevuses on saanud suvine vaheaeg, et anda mainimestele mahti põllutööks ja linlastele puhkamiseks.

Ühed tööga, teised puhkusega — nõnda sammume me vastu uuele andiderohkele sügisele.

Mõningaid vaateid ja doktriine lennuväe kasutamise kohta

H. Kitvel, major, sv. lendur

Pärast maailmasõda pühendatakse lennuväe ülesehitamisele ja lennuväe kasutamisevõimalusile väga suurt tähelepanu. Luuakse teooriaid ja murtakse piike lennuväe osatähtsuse üle sõjas. Seejuures kõik need teooriad on rajatud peamiselt maailmasõja kogemusile.

Põhimõtteliselt seisavad üksteise vastu kaks diametraalset vaadet. Ühed näevad õhujõududes otsustavat ja mõõduandvat tegurit sõjategevuses ja nõuavad sellele vastavalt sõltumatuid õhujõude; teised tunnustavad õhujõude võrdse väeliigina teiste väeliikide kõrval ja näevad tema väärtust kõigepealt teiste väeliikide abistamises.

1. Kindral Douhet.

Lennuväe võimeid kõrgelt hindavate teoreetikute seas omab esimese ja kahtlemata tähtsaima koha kindral Giulio Douhet, kes on kaasaja õhujõudude kasutamise doktriini loojaid.

Tema vaated ja tõekspidamised on avaldanud sügavat mõju pärastmaailmasõjaaegsele lennuväe kasutamise doktriinile ning mõned sõjaväe autoriteedid, nagu näiteks marsal Petain, hindavad kindral Douhet'd kui suurimat ja tõhusaimat pärastmaailmasõjaaegset sõjafilosoofi ja kirjanikku, kõrvutades teda Clausevitzi'ga.

Douhet pole ainuke, kes lennuväele omistab otsustavat osa sõjas. Kuid tema teene seisab selles, et tema poolt loodud doktriin on sirgjooneline, julge ja lennuväe rakendamise osas sõjas viidud lõpuni. Douhet ei tunnusta kompromisse. Tema arvates lennuvägi on ja jääb alati selleks relvaliigiks, mis otsustab sõja saatuse. Oma vaateid kaitseb Douhet fanaatilise tulisusega ja see on kahtlemata üks põhjusi, miks tema teosel oli ja on nii suur mõju moodsa õhusõja doktriinide arenemisele.

Douhet' doktriini peatumaks on postulaat, et ilma õhuvalitsemiseta ei ole kaasajal võimalik viia sõda võiduka lõpuni. Õhuvalitsemine on aga saavutatav õhujõudude enda jõuga. On õhuvalitsemine saavutatud, tuleb õhujõud rakendada laiaulatuslikeks pealetungioperatsioonideks, et lühikese aja kestes jõuliste löökidega hävitada vaenuliku riigi ja rahva võitlustahe ning teha vastasele võimatuks edaspidine vastupanu.

Teoses „Õhuvalitsemine“ selgitab Douhet kõigepealt, mida ta mõistab õhuvalitsemise all. „Valitseda õhus — tähendab olla suuteline takistama vastase lendamist, hoides seda võimast endale“¹⁾.

Õhuvalitsemist sõjas loeb Douhet võidu saavutamise peatingimuseks. „Kätte võita õhuvalitsemist tähendab võita, kuna kanda kaotust õhus tähendab olla võidetud ja olla sunnitud vastu võtma kõik tingimused, mida vastane peab vajaliseks üles seada“²⁾.

Ja sellest ta teeb järgmised järeldused:

„1. Riigi kaitse kindlustamiseks on vajalik ja küllaldane luua vajalikud tingimused selleks, et relvastatud kokkupõrke korral kätte võita õhuvalitsemist.“

2. Kõik see, mida teatud riik kavatses teha oma kaitse kindlustamiseks, peab olema suunatud eesmärgile varustada end selliste vahenditega, mis relvastatud kokkupõrke korral on kohased õhuvalitsemise kättevõitmiseks.

1) Giulio Douhet. *Gospodstvo v vozduhe*. 1935. a., lk. 25.

2) — do — lk. 29.

3. Õhuvalitsemist võib kätte võita vaid vastavate õhujõududega.

4. Riigi kaitse võib olla kindlustatud vaid õhujõududega, mis relvastatud kokkupõrke korral on suutelised kätte võitma õhuvalitsemist“³⁾.

Loeteldud põhimõtete elluviimiseks nõuab Douhet, et tuleb „püüda järk-järgult vähendada maa- ja merejõude ning järk-järgult suurendada õhujõude, mis oleksid suutelised kätte võitma õhuvalitsemist“⁴⁾.

Õhuvalitsemist suudavad saavutada aga ainult iseseisvad õhujõud.

Douhet ei piirdu ainult teoreetiliste arutlustega, vaid ta esitab kindlad ettepanekud õhuarmee moodustamiseks. Tema kava kohaselt peaks õhuarmee jagunema kahte ossa. Üks osa koosneks pommitusüksusist (unita de bombardamento), mille ülesandeks on pealetungioperatsioonide teostamine. Teine osa koosneks aga lahinguüksusist (unita de combattimento) — vastase õhujõudude eemaletõrjumiseks ja hävitamiseks. Tehniliselt nõuab Douhet, et pommitusüksused oleksid võimelised „omama sellise pealetungivõime, et suuta saavutada mõjuvaid tulemusi“⁵⁾. Tulemused on tema arvates küllaldased, kui lennuvägi suudab ühekordse pommitamisega hävitada kõik, mis asub 500-m läbimõõduga sõõris, rünnates päevas 50 niisugust sõõri. Tehes vastavaid arvestusi ta leiab, et ühe sõõri hävitamiseks vajatakse 10 lennukit, mis pilluksid alla 2000 kg pomme, või et 50 märgi hävitamiseks on vaja 500 lennukit. Peamärkideks on seejuures alati vastase lennuväetehased, aerodroomid ja baasid, sest Douhet' arvates on mõne linduliigi hävitamiseks vähe neid surmata õhus. Võrreldes lennuväge lindudega loeb tema palju tõhusamaks abinõuks nende pesade ja munade hävitamist, sest ükski lindude liik ei püsi vahet pidamata õhus ning häviv paratamatult, kui hävitatakse tema pesitsemiskohad.

Pommitusüksuste lennukeilt nõuab Douhet, et need oleksid võimelised kandma 2—5 tonni pomme, 200—300 km kaugusele, kõrgusel kuni 7000 m, kusjuures lennuki kandjõu suurendamine võib sündida kiiruse ja kaitserelvastuse arvel.

Mis puutub lahinguüksusisse, siis on nende ülesandeks „puhastada teed“ pommitajaile⁶⁾. Seda nad teevad lennates pommitusüksuste ees ja võttes vastu vastase kalalätunge. Ka neilt ei nõua Douhet suurt kiirust või suurepärase manöövrivõimet. Need omadused võivad neil olla vaid veidi suuremad kui pommitajail. Seevastu on neil aga võrdlemisi suur kandjõud, mida kasutatakse ära võimsama tulirelvastusega varustamiseks. Sellest nähtub, et Douhet' lahinguüksuste lennukid ei ole kaugeltki hävitajad selle sõna tavaises mõistes. Need on pigemini saateleenukid pommitajaile, mis enda peale võtavad pommitajaile määratud vastase hoobid või eemale tõrjuvad tema pommitajad.

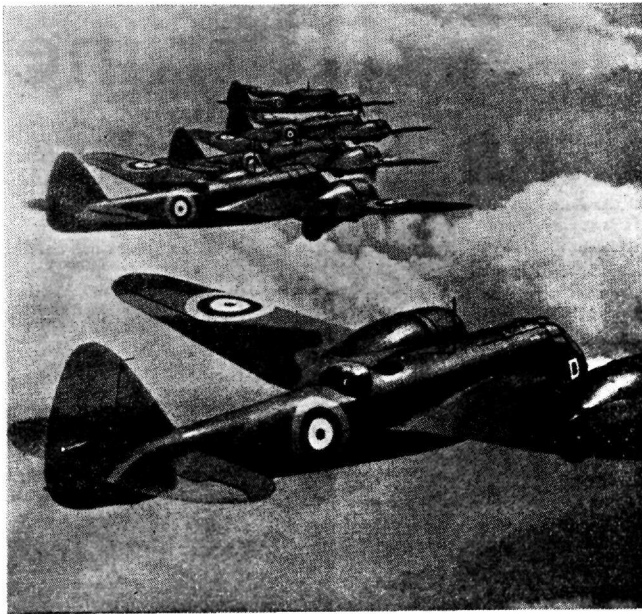
Lennuväe kasutamise eelduseks tulevikusõjas on kartus, et kaasaja tehnika arenemise juures iga sõda kujuneb jäl-

3) Giulio Douhet. *Gospodstvo v vozduhe*. 1935. a. lk. 29, 30.

4) — do — lk. 31.

5) — do — lk. 37.

6) — do — lk. 44.

Inglise pommituslennukite Bristol „Bleuheimi“ rivi

legi kurnavaks positsioonisõjaks, kus vastased, kui seda nii võiks öelda, „endid teineteisest läbi närima peavad“. Toetudes maailmasõja kogemusele arvab Douhet, et maa- ja merevägi ei ole kaasajal suutelised tõhusalt kaitsma riiki ega kiiresti lõpetama sõda. Neid mõlemaid ülesandeid suudab teostada vaid lennukivägi, hävitades eos vastase vastupanu. Selleks lennukivägi: a) hävitab vastase õhujõud; b) purustab ja desorganiseerib vaenuliku riigi elu kogu ulatuses. Esimesest sõjahetkest alates pommitab õhuarmee vahet pidamata vastase elukeskusi, kusjuures pommitusi teostatakse lainetena ning järjekindlalt, hoolimata oma kaotustest ja sellest, mida vastane suudab teha oma õhujõududega meie territooriumil.

Raamatus „La guerre del 19...“ („Sõda aastal 19...“), kirjeldades sõda Saksamaa ja Prantsuse-Belgia vahel, loob Douhet sellise olukorra, kus sakslased paratamatult jäävad võitjaks, sest nad kasutavad oma õhuarmeed õhuvalitsemise saavutamiseks ning prantslaste vastupanu murdmiseks. Vastupidi aga liitlased, olles truu maailmasõja traditsioonidele, tegutsevad peamiselt maa- ja mereväega, kuna lennukiväele antakse vaid abistavaid või piiratud eesmärkidega iseseisvaid ülesandeid. Erilist rõhku pannakse ka hävitajate tegevusele, mis peavad saksa lennukid tõrjuma Reini taha.

Seega siis maalides tulevikusõja pildi jääb Douhet truuks oma credo'le. Ta mõistab lõplikult hukka maailmasõjast süülinud traditsioone õhujõudude kasutamise alal ja nõuab õhujõudude rakendamist vaid vastase lõplikuks purustamiseks, oma kaotustest hoolimata.

Hinnates Douhet' doktriini sisuliselt peab tähendama, et sel on palju lünki. Väga õieti märgib Nõukogude Vene lennukiväe eriteadlane Hripin sissejuhatuses Douhet' teoste venekeelsele tõlkele, et Douhet, püüdes teostada õhujõudude kõrvõimsust ja tähtsust, unustab täielikult teised väeliigid ja need edusammud, mis on saavutatud relvatehnikas aastail pärast maailmasõda. Ka teoses „La guerre del 19...“ (Sõda aastal 19...“ laseb ta, oma vaadete tähtsuse allakriipsutamiseks, ühel poolel (Prantsuse-Belgia liit) määrata lennukiväele naiivseid, piiratud ülesandeid, kuna teine pool (Saksamaa) tegutseb kogu aeg, kasutades maksimumini lennukiväe võimeid. Douhet jätab aga täiesti lahtiseks küsimuse, mis sünnib siis, kui mõlemad pooled tegetsevad tema doktriini kohaselt ja mõlema poole tagala ning riiklik elu purustatakse ja desorganiseeritakse. Nagu eespool mainitud, oli Douhet' vaated kõigist selle doktriini puudustest hoolimata suur mõju lennukiväe aren-

damisele kogu maailmas ning paljude teiste asjatundjate vaated on rajatud Douhet' poolt avaldatud põhimõtetele.

2. Lieut. commodore J. M. Kenworthy.

Lieutenant-commodore J. M. Kenworthy, endine mereväe ohvitser ja Inglise parlamendi liige, on üks neid, kes näeb lennukiväe arendamises ja piiramatus kasutamises sõjas ainukese õige lahenduse Briti impeeriumi kaitse korraldamisel. Tema on äärmiseni viidud õhusõja pooldaja. Oma mõtteid avaldas ta 1930. a. ilmunud raamatus „New wars, new weapons“, („Uued sõjad, uued relvad“), millel omal ajal oli suur mõju inglise avalikule arvamisele.

Andes lühikese, kuid loogiliselt ülesehitatud ja mõjuva ülevaate relvade arengust sõdades jõuab ta otsusele, et iga sõda on toonud esile uusi relvi ja relvaliike ning vastavalt sellele on alati muutunud ja evolutsioneerunud ka sõjapidamise viisid. Sellest ta järeldab, et maailmasõjas süündinud lennukiväele kui uuele relvaliigile on määratud otsustav osa tulevikusõjas. Nii kirjutab ta: „Õhujõud on juba suutelised, v. a. suhteliselt tähtsusetu vaenlase territooriumi okupeerimine, täitma kõiki maa- ja mereväe ülesandeid. Kui sama raha ja energia kulutataks küllaldaselt tugeva õhujõu ülesehitamiseks, siis nad suudaksid maasõjas võita lahinguväljal maavägesid, kaasa arvatud ka mehhaniseeritud väed, sest õhujõudude äärmiselt liikuvus võimaldab neil koonduda üleolevate jõududega selleks vajalikku kohta. Nad suudavad hävitada laskemoona- ja keemiatehaseid, purustada raudteid, kanaleid, dokke, sildu ja sel moel desorganiseerida ühiskondlikku elu; ning peale muu on nad suutelised juhul, kui on saavutatud õhuülekaal, avaldama vastase tsiviilelanikkonnale vajalist survet sel määral, et viimane on sunnitud paluma rahu“⁷⁾, ja teisel: „Tegutsedes mere kohal võivad lendavad merejõud hävitada pealveelaevastikud; nad võivad teostada blokaadi, tõrjudes laevade eemale teatud piirkonnast; küllaldane lennukivägi suudab kaitsta kaubateid kallaletungijate, muuseas ka allveelaevade, vastu; saata laevade karavaane, pommitada rannajärseid linnu, purustada dokke ja sadamaid. Õhujõud suudavad täita sõjas kõiki vananenud mereväe ja veel palju muid ülesandeid“⁸⁾.

Seega siis nõuab Kenworthy maa- ja merejõudude likvideerimist ja nende asendamist õhujõududega. Selles küsimuses on ta üks lähemaid Douhet' järglasi. Seejuures teeb Kenworthy ainult teatud ettepanekuid, toob ajaloolisi näiteid, ei arenda aga mingit lennukiväe kasutamise süsteemi. Nagu näeme, ühtuvad ülesanded, mida tema arvates lennukivägi tulevikusõjas peab täitma, täielikult Douhet' poolt ülesseatud ülesannetega. Vahe seisab vaid selles, et Douhet peab võimalikuks sõda lõpetada mõne päevaga, kuna Kenworthy järgi, vaatamata kõigele lennukiväe võimsusele, kuluks selleks kuid. Samuti nagu Douhet nõuab ka Kenworthy õhuvalitsemise kättevõitmist, mis olevat esimeseks eelduseks võidu saavutamisel.

3. Kindral Groves.

Brigaadikindral Groves, kes 1918. a. oli inglise õhujõudude staabis operatiivjaoskonna ülemaks, on samuti nagu Kenworthy — Douhet doktriini pooldaja. Raamatus „Behind the smoke screen“ („Suitsukatte taga“) ning paljudes loenguis ja kirjutusis nõuab ta õhujõudude kiiret arendamist Inglismaal. Rohkem kui Kenworthy ja isegi enam kui Douhet pühendab ta tähelepanu õhukaitseküsimusele, jõudes otsusele, et õhukaitse ei suuda pidurdada õhujõude neile määratud ülesannete täitmisel. Seda tõendab ta arvestuste ja näidete varal. Tema arvates ei ole hävitajad ja õhukaitseuurtükid võimelised võitlema suurtes massides lendavate pommitajate vastu. Ta vaidleb vastu neile, kes kinnitavad, et hävitajad ja õhukaitse suudavad vastase õhujõude edukalt eemale tõrjuda. Groves'i arvates on see võimatu ning ainus tee vastase õhujõududega võitlemiseks on

⁷⁾ Lt.-Com. J. M. Kenworthy. New wars: new weapons. 1930. a., lk. 124.

⁸⁾ — do — lk. 125, 126.

agressiivne tegevus tema tööstuse, lennுவை baaside jne. vastu. Nagu näeme, ei sisalda Groves'i vaated midagi uut. Ta rakendab vaid Douhet doktriini inglise oludele ning asjatundjana ja asjaosalisena arvustab teravalt inglise õhujõudude juhtivate ringkondade tegevust. See on aga üks põhjusi, miks Groves'i väited on tihti põhjendamata, sihilikud ja kalduvad poleemika tuhinasse äärmusisse. Samuti nagu Kenworthy ei tee ka tema kindlaid ettepanekuid ei õhujõudude organisatsiooni ega kasutamistehnika kohta sõjas. Oma seisukohad võttis Groves kokku ühes loengus 27. 03. 27. a., üteldes järgmist: „Lennuväe ringkondade üldine arvamine on, et kohalik kaitse omab tähtsusetut väärtust; et pole veel vastavat kaitsevahendit lennுவை kallaletungide vastu; et parimaks kaitseks sellise kallaletungi puhul on õhu-vastukallaletung ja et ainsaks õhuagressiooni efektiivseks takistajaks on ähvardus samaks tegevuseks“⁹⁾.

4. Kindral Armengaud.

Kindral Armengaud, nagu paljud teisedki prantsuse eriteadlased (Vauthier, Rougeron, Faure), on Douhet vaadete pooldaja. Arutades õhujõudude kasutamise probleemi Prantsusmaa seisukohalt leiab ta, et kaasajal suured lennுவை üksused võivad takistamatult täita oma ülesandeid, kuna maapealsed õhukaitse vahendid ja hävitajad ei ole suutelised neid tõhusalt takistama. Seepärast peab lennுவை, armee abistamise ja vastase tagala desorganiseerimise kõrval, tegutsema pommidega ka õhukaitse huvides, purustades vastase lennுவை baase. Seega siis ka Armengaud arvates lasub lennுவை tegutsemise pearaskus pommituslennுவைle. Pommituslennுவägi peab aga tegutsema aktiivselt, minnes üle pealetungile enne kui seda suudab teha vaenlane. „Meie lennுவை peamiseks ülesandeks peab olema pealetung vastasele,“ kirjutab Armengaud¹⁰⁾. Siinjuures on lennுவை edu eriti suur, kui kallaletung teostatakse ootamatult, jõuliselt ja kiiresti. Skeptitsism lennுவை tegevuse tulemuste kohta ei ole Armengaud arvates põhjendatud, kuna lennுவägi väga hästi saavutab oma eesmärgi. Armengaud ühineb Douhet arvamisega, et juba sõja algul rinded stabiliseeruvad kindlustatud terasvööde ees ning ainult lennுவägi võib sõda jälle liikuma panna. Selleks aga nõutakse lennுவäelt: 1) liikuvust ja suurt tegevusulatusi; 2) kasutamisevõimalusi nii maal kui merel; 3) alatist valmisolekut ja tegevusse astumist kohe sõja ajal; 4) suurt lennukiirust, tõusukõrgust ja tõstevõimet.

Nagu näeme, ei too Armengaud midagi uut. Tema vaated on vaid Douhet' doktriini veidi pehmenatud kordamine.

5. Kapten Liddel Hart ja kindral Fuller.

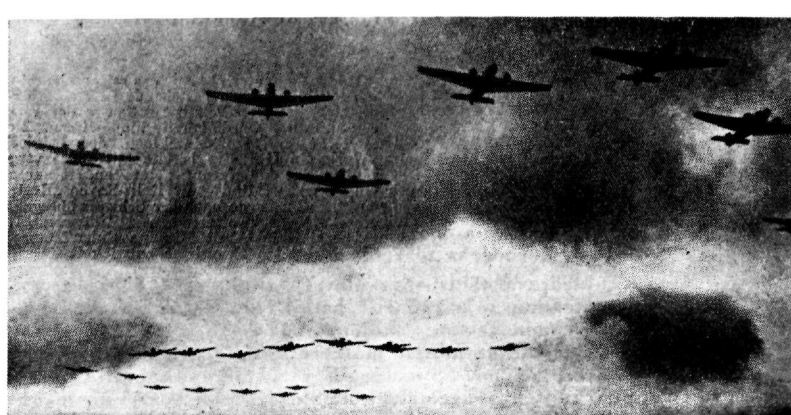
Niihästi Liddel Hart kui ka Fuller on motomehhaniseeritud sõja prohvetid. Nende sõjadoktriini ja strateegia põhiideeks on see, et tulevikusõjas olulisimaiks tegureiks on liikuvus ja kiirus. Kuigi mõlemad autorid peamist tähelepanu pööravad maapealse moto-mehhaniseeritud sõjaväe loomisele, tehes ettepanekuid sellise sõjaväe organisatsiooni, juhtimise ja väljaõppe kohta, on nende vaated lennுவை osale tulevikusõjas huvitavad ja väärivad tähelepanu.

Kapten Liddel Hart, tuntud inglise sõjakirjanik, kirjutab oma teoses „The remaking of modern armies“: „Lennuk võimaldab meil hüüpata üle vastase valitsust, tööstust ja rahvast katva sõjaväe, võimaldades seega otsest lööki vastaspoole tahte ja poliitika asukohale. Eeldades, et löök on küllalt kiire ja jõuline, pole põhjust, miks mõne tunni või kõige rohkem päevaga, arvates vaenulise tegevuse algusest, poleks paralüüeeritud ühe võitleva riigi närvisüsteem. Moodne riik on sedavõrd keeruline objekt, et ta esineb väga tundelise määrgina äkilisele ja ülekaalukale löögile õhust“¹¹⁾.

⁹⁾ Lt.-Com. J. M. Kenworthy. New wars: new weapons. 1930. a., lk. 116.

¹⁰⁾ Revue militaire generale. 1938. a. nr. 1, lk. 53.

¹¹⁾ Captain B. H. Liddel Hart. The remaking of modern armies. 1927. a., lk. 106.

Saksa lahingulennukite rivi

Lennuväele sõjas määratavate ülesannete suhtes ühtuvad Liddel Hart'i ja Douhet' vaated, kuid L. Hart ei usu, et tulevikus ainult lennுவägi mängib sõjas otsustavat osa. Tema tähendab väga õieti, et lennுவை tegevus on piiratud ajas ja ruumis. Operatsioonide kaugemaleviimiseks vajab lennுவägi tegevusbaasi laiendamist, mis on võimalik ainult vaenlase maa-alade okupeerimisega. Sellest järeldus — on vajaline sõjamasinatega rikkalikult varustatud, kiire ja liikuv sõjavägi, mis aega viitmata okupeeriks lennுவை poolt demoraliseeritud ja purustatud piirkonnad, sest lennுவägi ise ei ole võimeline enda käes hoidma maa-alasid ega neid oma jõududega kaitsma vaenlase löökide vastu. Ettenägeliku poliitikuna hoiatab L. Hart piiramata purustamis- ja hävitamisstrateegia tarvitamise eest, kuna praegune vaenlane võib olla homme liitlaseks ja kaubaravitajaks, mistõttu sõjas tuleb hoiduda liigsete kahjude tekitamisest vaenlasele. Ses mõttes lähevad L. Hart'i vaated lahku tootajate pooldajate omist ning tema doktriini järgi lennுவை kasutamine sõjas on eo ipso piiratud.

Kindral J. F. C. Fuller, tuntumaid inglise asjatundjaid tankide alal, ei eita lennுவை võimeid. Vastupidi, ta hindab neid kõrgelt, eriti seetõttu, et lennுவägi on suuteline liikuma kolmes dimensioonis ja suudab demoraliseerida vastase tagalat. Kuid lennுவை osatähtsusele sõjas vaatab ta siiski skeptiliselt, ja seda järgmisil põhjusil. Lennuväe suurimaiks puudusiks ta loeb tegevuse piiratust ajas ja siduvust maaga. Selles paradoksaalses mõttes on palju tõtt, sest lennuk suudab tõesti püsida õhus vaid piiratud aja ning ta on alati seotud oma baasiga ehk maandumisväljaga, mida ta ise ei suuda kaitsta ega vallutada. Fuller nimetab lennukit inimesejuhitavaks mürsuks, mis aerodroomilt lastuna peab tabama märki. Seejuures võrdleb ta lennுவäe-üksusi raskeima suurtükiväe omadega ja leiab, et esimesed on ümberpaiknemisel veelgi kohmakamad ja raskemad kui viimased, mis suuresti piirab lennுவை liikuvust. Sellest ta järeldab, et tulevikusõjas lennுவägi omab tähtsust ainult siis, kui on rahuldavalt lahendatud maandumisväljade probleem. Seni aga tuleb sõja otsustavust otsida maa peal, kuna lennுவägi jääb vaid abiväeliseks, mis samuti vajab maad tegutsemiseks. Ta kirjutab: „Õhujõudude tulevikku ei tule otsida õhus, vaid maa peal, kuna maa on lennuki voodiks ja kõhuks“¹²⁾.

6. Major L. Schüttel.

Saksa major Schüttel püüab vastust leida küsimusele, millele kui põhiprobleemile otsitakse vastust kõigis sõjavägedes. Schütteli redaktsioonis kõlab see küsimus järgmiselt: „Kas on õhujõudude peamiseks ülesandeks abistada maaväge võitluses ja kaitsta oma või sõja kestes vaenlaselt vallutatud maa-ala vastase õhujõudude kallaletungide vastu, või aga peavad õhujõud täiesti rippumatu väelīgina otsima iseseisvat lahingut ja omaenda sõda pidama ilma igasuguse või olgu siis ainult kerges kontaktis maavägedega?“¹³⁾

¹²⁾ Col. J. F. C. Fuller. On future warfare. 1928. a., lk. 202.

¹³⁾ L. Schüttel. Luftkrieg bedroht Europa. 1938. a., lk. 90.

Selle küsimuse lahendamine on Schüttel'i arvates väga oluline, kuna lennukite arvatakse tulevikus sõjale erilise, kandes sõjategevuse kaugele üle maa- ja merepiiride ja lahinguväljade vaenlase tagalasse, purustades linnu ja maad ning muutes kõrbedeks terveid riike.

Määrava tähtsusega olevat siinjuures õhuvalitsemise saavutamise sõja esimesil hetkil, kus lennukite ülesanded on hävitada vastase õhujõud. Ja vastupidi — õhuvalitsemisel ei olevat mingit mõtet ega kasu, kui maapealne armee on löödud. Siis tungib vaenlane nii-kui-nii edasi üle piiri ja veel kaugemale, võimaldades oma õhujõudude tegevusbaasi laiendamist. Seepärast omavad kõik sõjajõud, ja nimelt maa-, mere- ning õhujõud, ühesuguse tähtsuse ja nad peavad kõik kaasa aitama lõppeesmärgi saavutamiseks: „Õhu-, maa- ja merejõud on üldsõjapidamisel ühevõrra tähtsad. Õhujõudude ülesandeks on, kahjustades võimaluse piires vastase sõjapidamise materiaalselt baasi ja paralüüserides tema sõjapidamist, luua oma sõjapidamisele vaba tegevusvõimalus. Selliste tegevusvõimaluste raames langevad maa- ja merejõududele osaks ülesanded, mis üldtulemuste saavutamiseks pole vähem tähtsad kui lennukite ülesanded¹⁴⁾).

Mis puutub lennukite rakendamisse, siis leiab Schüttel, et lennukite tuleks jaotada kahte ossa, neist üks armee, lennukite nime all, teostaks koostööd armeega umbes 300 km kauguseni rindelt, kuna iseseisev ehk operatiivlennukite teostaks õhuvalitsemise saavutamist ja vastase tagala purustamist. Siinjuures arvab Schüttel, et iseseisva lennukitega tekib varsti raskusi suurte kaotuste tõttu, ja on alati võimalik, et kogu õhujõudude tegevus piirduks 300-km raadiusega ning et kogu õhusõda omab samasuguse ilme nagu maailmasõjas. Ka olevat väga küsitav, kas jätkub riikidel põletis- ja määrdeaineid ja lennukite küllaldaselt tugevate õhuarmeede moodustamiseks ja täiendamiseks sõjas.

Nagu näeme, ühtuvad Schüttel'i vaated nii mõneski suhtes L. Hart'i ja Fuller'i omadega. Ka tema ei eita lennukite suurt tähtsust, ent leiab siiski, et õige lahendus on saavutatud siis, kui maa-, mere- ja õhujõud on ühevõrralt tugevad. Schüttel'i vaateis leiame aga ka uusi mõtteid. Nimelt juhib ta tähelepanu tehnilisile raskustele, mis esile kerkivad suurte õhuarmeede loomisel. See väärneb eriti märkimist ja teeb veel raskemaks vastuse andmise Schüttel'i enda poolt ülestõstetud küsimusele. Tema ise jääb ka vastuse võlgu, öeldes, et lõpliku vastuse annab vaid tulevikusõda.

7. Brigaadikomandör Lapčinski.

Lapčinski on üks viljakamaid N. Vene sõjakirjanikke, kelle sulest on ilmunud palju raamatuid lennukite tehniliste, taktikaliste ja strateegiliste küsimuste üle.

Nagu Lääne-Euroopa autoridki, leiab ka Lapčinski, et tulevikusõjas lennukite tegevuse pearakus lasub pommituslennukite õlgadel. Lennukite jaotuses näeb ta aga ette tavalise kahe liigi asemel kolmesuguseid lennukite grupe¹⁵⁾. Üks neist, abistav või koostöö lennukite, on määratud koostööks armeega lahinguväljadel; teine, iseseisev (samostojatelnaja), tegutseb kooskõlas armeega vastase asetuse sügavuses, atakeerides seal liikuvaid ja püsivaid märke, ning kolmas, sõltumatu (nezavisimaja) lennukite teostab täiesti iseseisvaid operatsioone, olenematult maapealsest tegevusest. Näib, et selline jaotus on kunstlik ning Lääne-Euroopas kuulub Lapčinski iseseisev, armeega kooskõlas tegutsev lennukite samuti koostöö lennukite hulka.

Lennukite ülesannete suhtes lähevad aga Lapčinski vaated põhjalikult lahku L. Euroopa omist. Tema arvates sõltumatu lennukite ei ole mõtet määrata purustamis- ja demoraliseerimisülesandeid vastase sügavas tagalasse. Otsides vastase pealinnu ja tööstuskeskusi jätkaks lennukite purustamata suured maa-alad vastase armee otseses taga-

las, kuhu vaenlasele võivad olla koondatud kõik sõdimiseks vajalikud tagavarad. Kuna sõja peaesmärgiks on rinde edasiviimine, loeb Lapčinski, et lennukite ei tohi end kunagi armeest lahti kiskuda, vaid peab aitama „veerema panna“ ja „veeremas“ hoida vastase rinnet. Lennukite peab tegutsema järgmise põhimõtte alusel: „Lennukite ei tohi maavägesid nende raskeil päevil maha jätta“¹⁶⁾).

Lennukite märkideks on siinjuures ühenduste, teede, sõlmed, vägede juhtimise ja varustamise keskused. Sügavas tagalasse asetsevate märkide pommitamine võib kõne alla tulla vaid siis, kui nad on mingis seoses eeltoetud märkidega. Pommituste üldülesandeks on võtta vastaselt võimalus sõjategevuseks, aga mitte olla ähvarduseks elanikkonnale.

Paistab, et lennukite ülesannete määramisel püüab Lapčinski kooskõlas N. Vene valitsevate tendentsidega näidata, et N. Vene lennukite ei pommita lahtisi linnu ega tööstuskeskusi. Kuid analüüsides tema poolt lennukite veele ettenähtud ülesandeid leiame varsti, et linnu ja tööstuskeskuste pommitamine on paratamatu. Lapčinski ütleb küll, et lennukite pommitab objekte, mitte pindalaid, ent raske on ette kujutada, kuidas lennukite teeb kahjutuks objektina kõrgeima staabi, mis asub suuremas linnas. Tuleb vist paratamata arvestada pindala, s. t. kogu linna või tema suurema osa, purustamist ning kogu N. Vene „humaansus“ jääb vaid paberile.

8. Kokkuvõtte.

Nagu käsitletud arvamusest ja vaateist nähtub, omistatakse lennukite tulevikusõjas suurt tähtsust. Douhet taolised entusiastid leiavad, et lennukite otsustab sõja isegi ilma maa- ja mereväe abita. Tagasihoidlikumad, ja need on siiski enamuses, ütlevad, et ainult kõik väeligid koos moodustavad elujõulise terviku.

Kaasaja vaated nõuavad lennukite suurt aktiivsust niihästi koostöös teiste väelikutega kui armeede abistamisel kui ka iseseisvate ülesannete täitmisel. Kuna lennukite aktiivsemad liike on pommituslennukite, siis on ka arusaadav, et pommituslennukite arendamisele pööratakse kõikjal pearõhk. Pidevalt tõusevad pommitajate võimed ja kasvavad nende arv. Tabeleis nr. 1, 2 ja 3 on toodud andmed pommitajate kandevõime ja lennukite liikide % vahekorra arenemise kohta 1918—1937. a.

Toodud arvud näitavad selgesti, millises suunas areneb kaasaja lennukite tehniline ülesehitamine.

Organisatsiooniliselt püütakse lennukite teha võimalikult iseseisvaks. Esimesina moodustasid iseseisvaid õhujõude inglased juba 1918. a., s. t. maailmasõjas, kuigi nad neid võimsaks õhuarmeeks hakkasid arendama alles hiljuti. 1928. a. alustavad prantslased õhuarmee, Armee de l'Air, organiseerimist; samuti on toimunud ka Itaalia ja Saksamaa. Ent kõigest hoolimata jäi siiski tulevikusõdade otsustada, kas lennukite suudab iseseisvalt küllalt tõhusalt mõjutada sõja üldkäiku, kas on puhttehnilisil põhjusil võimalik koondada suuri lennukite masse, neid varustada ja ümber paigutada, ja, mis peasi, neid täiendada materjalosaga kaotuste puhul.

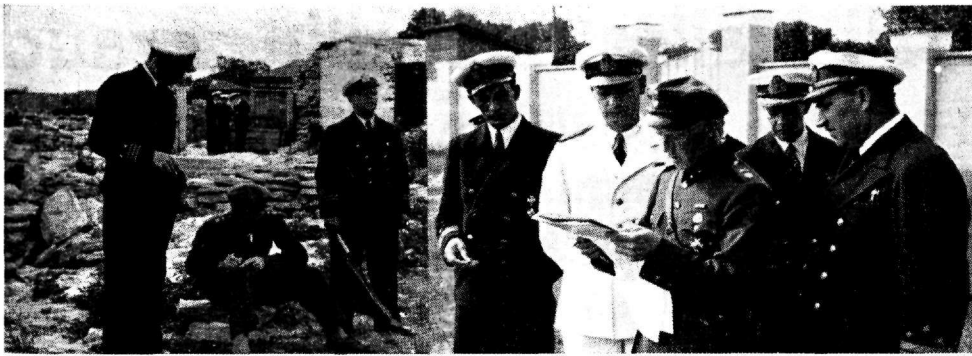
Küsimusele, kas lennukite võtab osa, kasutades moodsat materjalosa ja maailmasõja ning pärastise perioodi manöövrite kogemusi, ning neis sõdades saadud õpetuste najal võib juba teha nii mõningaidki oletusi tuleviku kohta.

Kaasaja sõdade kogemused on küll näidanud, et masiline lennukite kasutamine annab paremaid tulemusi, kuid nad on ühtlasi näidanud, kui raske on puhttehnilisil põhjusil koondada suuri lennukite masse. Ja mõnigi kord on selgunud, et isegi võrdlemise suurte lennukite koondiste kasutamise operatiiv-strateegiline tulemus oli väga väike ega olnud väärt selleks toodud ohvreid.

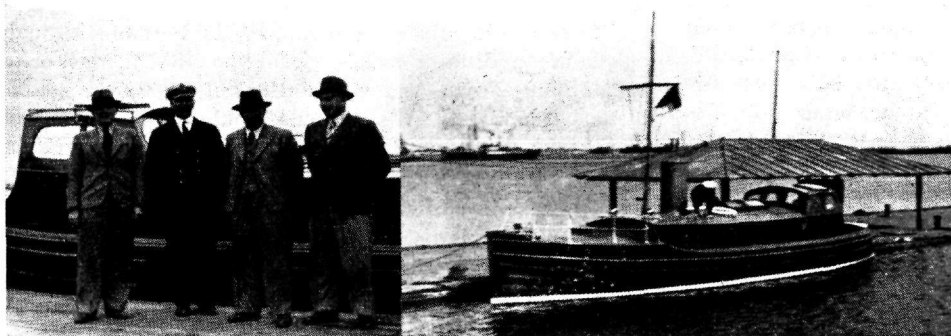
¹⁴⁾ — do — lk. 91.

¹⁵⁾ Kombrig A. N. Lapčinski, Bombardirovočnaja aviacija. 1937. a., lk. 42.

¹⁶⁾ Kombrig A. N. Lapčinski, Bombardirovočnaja aviacija. 1937. a., lk. 47.

Pilte Kaitseliidu mereüksuse signalistide võistlustelt Narva-Jõesuus

Kaitseliidu Peastaabi m/p KL 15 proovisõidust tagasitulekul. Seisavad: paremalt teine kaitseliidu ülem kindralmaj. J. Orasmaa, paremalt esimene KL Peastaabi ülem kolonel J. Maide ja kolmas merejõudude juhataja mer.-kapten V. Mere.

Näib, et kaasaja sõdade kogemusel võib juba otsustavalt vastata küsimusele: kas suudab lennuvägi iseseisva sõjajõuna otsustavalt mõjutada sõjakäiku või isegi lõpetada sõda? Sellele küsimusele peaks vist vastama eitavalt. Arvesse võttes lennuväe masside loomisega seotud tehnilisi raskusi peab kahtlema, kas suudetakse teostada lennuväe kava Douhet' nõuete kohaselt isegi suuremate ja tugevamate riikide kokkupõrkel. Ja kui see nii on, siis ei saa lennuväe tegevus kunagi olla küllalt efektiivne sõja lõpetamiseks. Seepärast tuleb arvata, et ka tulevikusõdades, kus vaid kõik väeliigid koos võivad saavutada võidu, lennuvägi tegutseb abiväeliseks, mida rakendatakse koordineeritult maapealsete vägede tegevusega.

Lisa nr. 1.

Lennuväe liikide protsentuaalne vahekord üksikuis riiges.

Aasta	1918. a.			1928. a.			1937. a.		
	Lennukeid								
Riik	luure	pommitus	hävita-jaid	luure	pommitus	hävita-jaid	luure	pommitus	hävita-jaid
Inglismaa ..	28,6	28,2	43,2	32,4	45,8	21,8	20,0	58,0	22,0
Prantsusmaa .	45,3	14,2	40,5	49,1	22,9	28,0	27,0	40,0	33,0
Itaalia	44,4	14,2	41,4	40,9	23,6	35,5	32,0	40,0	28,0
Saksamaa ..	52,8	9,8	37,4	—	—	—	28,0	45,0	27,0

Allikad: P. Jonov. Obštšaja taktika vojennõh vozdušnõh sil. 1934. a. lk. 14. Vojennaja mõsl. 1937. a. nr. 5—6, lk. 104. Vestnik Vozdušnogo Flota. 1938. a. nr. 8, lk. 27.

Tabel nr. 2.

Andmeid pommituslennukite kandevõime kasvamise iseloomustamiseks (1918. a.—1937. a.)

Pommituslennukite liik	Kasulik koorem kg			Pommide kaal kg		
	1918. a.	1934. a.	1937. a.	1918. a.	1934. a.	1937. a.
Kerged pommitajad	750	900	2000	300	800	900
Rasked pommitajad	3000	7000	?	1000	3000	üle 4200

Allikad: P. Jonov. Obštšaja taktika vojennõh vozdušnõh sil. 1934. a. lk. 11. Gasschutz und Luftschutz. 1937. a. lk. 142.

Tabel nr. 3.

Andmeid üksikute riikide kogu pommituslennuväe sõjalise kandevõime (lahingukoorma) kasvamise iseloomustamiseks.

Riik	Kogu pommituslennuväe lahingukoorem tonnes		Kasv %/0/0
	1922. a.	1933. a.	
Inglismaa	90	316	250
Prantsusmaa	301	856	180
Itaalia	38	270	610
P.-Ameerika Ühendriigid	230	380	65
Jaapan	21	212	910

Allikas: Ajakiri „Gasschutz und Luftschutz“ 1937. a. nr. 6, lk. 142.

SM arsenali väikekaliibriline raud

1935 at. FN püstol-browningule, püstolilaskurite ettevalmistamise ja väljaõpetamise soodustamiseks

On rõõmustav nähtus, et laskespordi ala levib ikka laiemale meie kodukaitsjate peres ja on annud hiilgetulemusi laiade hulkade juuretõmbamisega laskealale.

Et meie laskurite massist on võimalik välja treenida häid laskureid, seda on tõestanud mitmedki laskevõistlused, sest just laiade hulkade massiline osavõtt laskesportlikust liikumisest selgitab ja tõstab esile üksikuid parimaid.

Meie eliit-laskurite poolt saavutatud tulemused ei ole sugugi halvemad rahvusvaheliste laskurite lasketulemustest, vaid mõne punkti võrra on nad neid isegi ületanud. Kõik see puutub rohkem pussilaskjaisse, mis alal ongi saavutatud häid tulemusi, sest väljaõpe püsiga töötamises on meil esikohal.

Püstolilaskmist aga harrastab meie laskurite pere õige vähe ja, nagu näib, püstolilaskmine on meil unustatud ala, sest püstolilaskjaid on meil tõesti vähe ja see on meie nõrgim külj. Seepärast püstoleist saavutatud lasketulemustega pole meil põhjust kiidelda.

Püstolilaskmist peaks aga harrastama rohkem, sest et püstol on võimas ja asendamatu relv nii enesekaitseks kui ka lühimaa-võitluses ning osava ja julge mehe käes ta on kohutavaks relvaks.

Hea püstolimees võib lähedastel kaugustel mõne sekundiga mitu vastast hävitada. Kuni 100 m kaugusel on veel iga elusolend püstolitule tabamisohus ja ükski märk ei jää hea laskuri kuulist tabamata.

Niisugustele tulemustele loota ja enda peale julge olla võib aga säärane laskur, kes püsivalt ja süstemaatiliselt harrastab püstolilaskmist.

Kahjuks on aga paljud arvamisel, et paarikümne meetri kaugusel seisva märgi tabamiseks püstolist pole harjutamist vajagi, sest seda oskab nii-kui-nii iga-mees.

Kui siis niisuguse arvamisega püstolimees läheb märki laskma, võib olla kindel, et pooled ja veel enam tema poolt lastud kuulidest pole märki tabanud, ja siis ei süüdistata selles harilikult ennast, vaid ikka relva, mis siis armetult maha tehakse.

Kui aga õpitakse püstolilaskmise kunsti ja laske-tehnikat, võib püstolilaskmisel saavutada väga häid tulemusi nii kiir- kui ka näpslaskmise alal.

Püstolilaskuri väljaõpe peab olema kooskõlla viidud kuiva drilli ja laskeharjutustega, s. o. igal laskeharjutusel peab laskur saama ka osakese teoreetilisi teadmisi laske alalt (asend, kirbuvõtmine, päästmine jne.).

Nii süstemaatiliselt koostatud õppus kindlustab lasketaseme alatise, katkestamatu tõusu.

Laskuri edu on seda suurem, mida püsivamalt ta enese kallal töötab ja harrastab õppustel täpsuslaskmist, sest täpsuslaskmist saab õppida ainult laskeharjutustel.

Praktiliselt niisuguse meetodi läbiviimine nõuab aga suurt padrunite kulu. Suurema hulga laskurite väljaõppel tõuseb aga padrunite kulu veelgi suuremaks. Seepärast, et saavutada kokkuhoidu ja säästa padruneid, peab laskurite väljaõppes aukoha andma õppust soodustavatele abinõudele.

Üheks niisuguseks õppelaskmist soodustavaks abinõuks on SM arsenali poolt konstrueeritud ja kohandatud sv. 9-mm püstolile Browning'ule vahetatav väikekaliibriline raud ja magasin laskeharjutusteks kal. 22 äärtule padrunitega.

Väikekaliibriline vintraud on oma väliskujult täpselt sarnane püstoli täiskaliibrilisele vintrauale, s. o. ta tagapoolse otsa pealispinda on lõigatud kaks lukustus-tappi ja vintraua jalg, samuti kui täiskaliibrilisel v-raualgi, moodustab lukustusastme, mille pealmine pind on padrunijuhiks ja jala esipinnal olev sügav nuut on taandurvedru varva pea kohal hoidmiseks.

Vintraua õõnde on tõmmatud kuus püsiva kallakuga vasakult paremale pöörlevat vintsoont ja pealesse vastab õõs täpselt arsenali väikekaliibrilise täpsuspüssi õõnele oma kaliibri, soonte sügavuse (madal soon) ning tõusu poolest.

Padrunipesa on kohandatud laskmiseks Ameerika „Winchester“, „Palma“ ja Saksa „R“, „Sinoxio“ „Ceco“ jne. padrunitega, mis oma valmistustäpsuselt on laskurite peres leidnud laialdast tunnustust.

Üldiselt on väikekaliibriline vintraud valmistatud samast materjalist, millest valmistatakse arsenalis väikekaliibriliste täpsuspüsside v-rauad, ja tule tõhususelt on need rauad väga head, nagu juurelisatud laskepildilt näha.

Laskmiseks püstolist väikekaliibriliste padrunitega on peale vahetatava vintraua ette nähtud veel vahetatav magasin, mis oma väliskujult vastab 9-mm padruni magasinile. Magasini siseehitus aga ja ta suudmepoolne ots läheb 9-mm padruni magasinist täiesti lahku.

Väikekaliibrilise padruni jaoks valmistatud magasin mahutab endasse ainult viis padrunit, mis asetsevad magasinis järjestikku.

Et väikekaliibriline padrun on väga õrn ja tundlik tõugete ja painete vastu, sest ta kestab ja kuul on pehme, siis võib kelk oma ettejooksul laadimisel ja padrunit padrunipessa viimisel padruni ära rikkuda. Selle

pahe vältimiseks on magasin suule tehtud liikuvad mokad, mil on võimalus üles-alla liikuda ja seega padrundi pesasse minekut hõlbustada.

Et püstolist laskmisel väikekalibriilise padrunita kesta väljaheitmine ei sünni automaatselt, vaid kelku peab iga lasu järele käega tagasi tõmbama, siis selle töö kergendamiseks on ette nähtud vahetatav ja nõrgem taandurvedru.

Püstoli ettevalmistus ja laskmine väikekalibriiliste padrunitega.

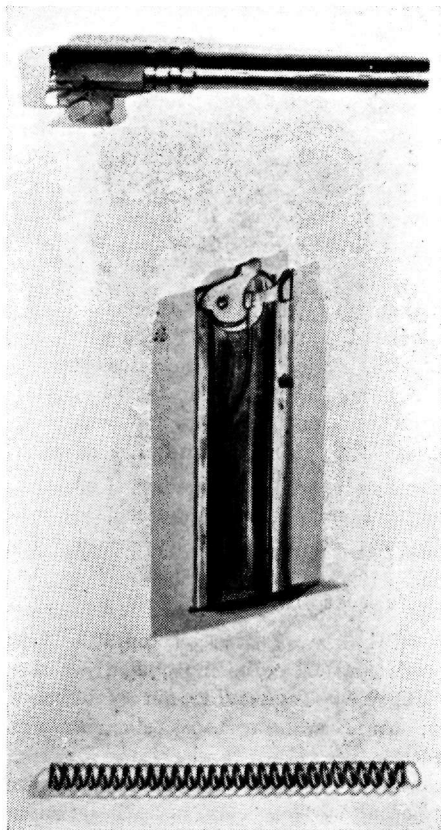
Et lasta sv.-püstolist väikekalibriiliste padrunita, tuleb püstol osaliselt koost võtta, nii nagu see on kirjeldatud „Püstol Browning FN“ materjalosas, s. o. võtta välja magasin, vintraud ja taandurvedru ja pärast seda eraldada veel taandurvedru vedru varvalt.

Pärast püstoli osalist koostvõtmist püstol uuesti koostada väikekalibriilise vintraua ja nõrgema taandurvedruga.

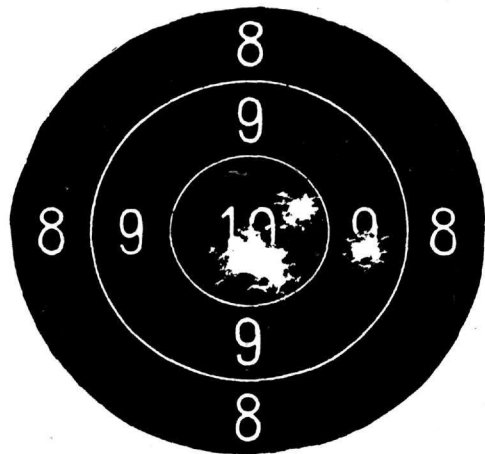
Asetada kelk laskemehhanismi kehale, kelk eelseisu lasta ja magasin laetult viie padrunita pesa juhtida.

Enne püstoli lõplikku koostamist, s. o. enne kelgu asetamist laskemehhanismi kehale, magasin mitte pesa asetada, et vältida magasinis olevate liikuvate mokade vigastamist.

Laadimiseks ja püstoli vinnastamiseks, kui magasin viie padrunita on pesa juhitud, tõmmata kelk

Joon. 1. Vintraud, magasin ja taandurvedru

Joon. 2

viimse võimaluseni tagasi ja see siis lahti lasta. Seejuures kelk ettejooksul viib ülemise padrundi padrunita pesa, kukk jääb vinna ja püstol on valmis laskmiseks.

Pärast lasku kelk jälle viimse võimaluseni tagasi tõmmata. Koos kelgu tagasiviimisega tõmmatakse ka lastud kest padrunita pesast välja ja visatakse kestaheiteavast välja.

Kelku lahti lastes viiakse järgmine padrundi padrunita pesa, mis pärast laskmist tuleb jälle käsitsi välja tõmmata, jne., kuni padrunita pesas jätkub.

Viimse padrundi väljalaskmisega ja kesta väljaheitmisega kelgu tagasitõmbamisel jääb kelk ettejooksul kelgupeataja taha kinni, mis näitab, et magasin on tühi.

Järgmise seeria laskmiseks laetakse magasin uuesti viie padrunita, asetatakse magasini pesa ja jätkatakse laskmist ülalkirjeldatud viisil.

Laskeharjutusi püstolist väikekalibriilise rauaga võib teha sama maa pealt ja samade märkide pihta, mis on ette nähtud sv.-püstolile.

Nagu juba tähendatud, on püstoli lahingumoon võrdlemisi kallis ja seega sagedased püstolilasketreeningud on seotud suurte ainelistel kuludega. Seda lahendab aga ja vähendab kulusid väikekalibriiline raud laskmiseks väikekalibriiliste padrunita, mis on väga odavad ja igapäevasele kättesaadavad.

Seepärast laide hulkade lasketaseme tõstmiseks, laskeala harrastamiseks ja laskesporti arendamiseks peab iga malev, malevkond ja eriuksus soetama oma püstolilaskureile harjutamiseks väikekalibriilised rauad ja sinna juure kuuluvad lisandid, mille üksik komplekt läheb maksma kr. 18.—.

Suuremal arvul tellides võib arsenal komplekti, s. o. vintraua, magasin ja taandurvedru, valmistada kr. 15.— eest.

Seega kõik meie kodukaitsjate peres olevad püstolilaskurid peaksid õppima püstolist osavasti ja täpselt laskma ja kiiresti tegutsema nii, et püstol muutuks laskureile asendamatuks relvaks. Seda võimaldab püsiv treening ja kindel tahe.

N. M.

AASTAL 1918. Somme'i ümbrus pärast kuid kestnud vihaseid võitlusi

Rahulepingute saatatus

Mis on saanud pärast maailmasõda sõlmitud rahulepinguist

28. juunil k. a. täitus 20 aastat Versailles' rahu- lepingu allakirjutamisest. Ka Saint-Germain'i, Trianon'i, Neuilly ja Sèvres'i lepingud lähenevad juubeli- eale. Lehitsedes tänapäeval nende paktide tihedaid tekste ja silmitsedes nende lugematuid paragraafe tor- kab otsekohe silma, kuidas 20 aasta jooksul paljugi neis lepinguis on muutunud, paljugi purunenud, mis algul näis täiesti muutumatuna ning purunematuna.

Eriti kurb on Trianoni lepingu saatatus. Selle alla- kirjutamisel ei õnnestunud leppida kokku Fiume linna küsimuses, millele pretendeerisid üheaegselt Itaalia ja Jugoslaavia. Tuli võtta lepingusse punkt, et selle linna saatatus otsustatakse erilepinguga. Kuid mõnin- gaid päevi pärast lepingu allakirjutamist see punkt hävitati toore jõuga — D'Annunzio okupeeris vaba- tahtlike salgaga linna, kartmata seekordseid võimsaid Euroopa saatuse määrajaid. Poeet viskas neile välja- kutse ja võitis — linn jäi Itaaliale ning Jugoslaavia sai mere ainsagi sadamata selle rannal.

Selle lepingu olemasolu halb algus oli halvaks en- nustuseks tema edaspidisele saatusele. Ungari, kao- tades 240.000 ruutkilomeetrit territooriumi 13 miljoni elanikuga, väljendas varjamatut vaenu oma naabrite vastu. Alates 1938. a. novembrist hakkas Ungari vähe- haaval piirikive edasi nihutama: kõigepealt kiskus ta enda kätte osa Slovakkiaist, seejärel Karpaadi Vene. Praegu on ta valmis garanteerima Jugoslaaviale tema piiride puutumatus, kuid pretendeerib territooriumile,

mis kuulub Rumeeniale, ning heidab samal ajal ihal- davaid pilke ka Slovakkiale. Vähesele on teada fakt, et ungarlased avastasid hiljuti suured naftatagavarad, mis algavad Varazdinast Jugoslaavias, jooksevad läbi Ungari ja ulatuvad kaugele Slovakkiasse. Kui see vastab tõele, siis võib vaevalt loota, et Saksamaa loo- bub oma protektoraadist Slovakkia üle Budapesti kasuks.

Kui Trianoni leping kannatas kuidagi ära oluli- sed muudatused, siis Saint-Germain'i lepingust ei jäänud jälgegi järele: koltunud dokumendiks temast on väike Austria, omaaegselt Habsburgide Austriast üheksa korda väiksem, mis lõpetas oma olemasolu ise- seisva riigina 1938. a. teostunud Anschlussiga.

Ka Neuilly leping, mis määras kindlaks Bulgaaria piirid, elas läbi mõningaid muudatusi: kaotanud sõja Türgiga, Greeka oli sunnitud ära andma Ida-Traakia, mille ta omal ajal sai Bulgaarialt tasuta väikeste sõ- jaliste teenete eest liitriikidele maailmasõja päevil.

Tugevasti kannatas Sèvres'i leping. Greeka kao- tas kõik, mis ta sai selle lepinguga. Süüria statuut muutus täieliselt, Transjordaania sai mandaatriigist iseseisvaks; sama metamorfoosi elas üle Irak... Pa- lestiina statuut korraldati ümber.

Puutumata ei jäänud ka tähtsaim lepingutest — Versailles' leping — mis elas samuti üle suuri muuda- tusi. Temast sai dokument, millega Saksamaa pind- ala — 470.000 ruutkilomeetrit 60 miljoni elanikuga —

PILT TÄNAPÄEVAL. Sõjariistade tärin vaimustab jällegi inimesi

kasvas 650.000 ruutkilomeetrit 89 miljoni elanikuga (protektoraatmaad kaasa arvatud). 1935. a. jaanuaris sai Saksamaa tagasi Saari ala — rahvahääletuse resultaadina, mis oli rahulepingus ette nähtud. 1938. a. märtsis liitis ta enda külge Austria, septembris — Sudeedimaa; käesoleval aastal sai ta endale Tšehhia, Slovakkia ja Meemeli.

Saksamaa territoriaalseist kaotusist, mis on fikseeritud Versailles' rahulepinguga, on jäänud tänapäeval väljapoole Saksamaad veel Eupen ja Malmedy (Belgia), Šlesvig (Daani), Poznan ja Ülem-Sileesia (Poola) ja Poola koridor ning Danzig (vabalinn). Kahe viimase territooriumi saatus on teatavasti kutsunudki esile üldise alarmi kogu Euroopas.

Saksamaa territoriaalsed kaotused meretagustes maadeski ei jäänud muudatusteta, lähtudes juriidilisest vaatepunktist. Jaapan, lahkudes Rahvasteliidust, jättis oma valdusse saared, mis olid antud tema mandaatvalitsuse alla, ka Lõuna-Aafrika riikide liit teatas, et tema ei loovuta Saksamaale Edela-Aafrikat, mis oli antud temale valitseda mandaatide alusel. Et asumaade tagasinõudmise küsimus on Hitleri poolt üles tõstetud, siis võib arvata, et vastavad punktid Versailles' lepingus, mida senini veel muudetud pole, tulevikus teevad läbi mõningaid muudatusi.

Kui lepingute territoriaalne osa elas üle tunduvali muudatusi, siis finantsosast ei jäänud peaaegu midagi järele. Boulogne'i ja Spa konverentsid määrasid Saksamaalt nõutavad reparatsioonimaksud kindlaks 263 miljardile kuldmargale (sellest pidi saama Prantsusmaa 52%, Briti 21%, Itaalia 10%, Belgia 8% jne.); Londoni konverentsil vähendati üldsummat 132 miljardile kuldmargale, P.-Ameerika Ühendriikide esindaja Charles Dawes'i kava (1924. a.) määras kindlaks reparatsioonimaksude tasumise korra, ei määranud aga kindlaks kestusaega — seda tegi Young'i kava (1929), mis ühtlasi kergendas Saksamaa võlakoorimat, kuid fikseeris selle ka lõplikult: Saksamaa pidi maks-

ma 37 aasta kestel 2 miljardit marka aastas. Uskudes, et sakslased võla heatahtlikult tasuvad, võitjad mitte ainult ei lõpetanud karistusokupatsiooni Düsseldorfis ja Ruhri piirkonnas, vaid viisid viis aastat enne tähtaega ära oma väed ka Rheini piirkonnast. Kuid 1931. a. tuli anda Saksamaale moratorium. Möödus veel aasta ja Lausanne'i konverents oli sunnitud tunnistama reparatsioonivõlad tühistatuks. Saksamaa jälgedes läksid ka teised kaotajad riigid: ükski neist ei tasunud täielikult reparatsioonimaksusid.

Kui vaatame lepingu sõjalisi klausleid, siis näeme, et ka need on muutunud ajaloolisteks dokumentideks, millel puudub reaalne väärtus.

Trianonis kirjutati Ungarile ette, et ta ei tohi pidada suuremat sõjaväge kui 35.000 meest — seegi raske suurtükiväeta ja sõjalennukiteta. Esimesed lennukid sai Ungari Itaaliast; need toimetati kohale illegaalsel teel üle Jugoslaavia territooriumi. Ungari relvastuse süstemaatilisele kasvamisele tuli Ungari naaberitel vaadata läbi sõrmede — ähvardused ei aidanud, kuid sõda ka ei tahetud — kuni lõpuks Väikeliidu konverents andis selleks vormilise loa. Samal aastal ungarlased seadsid sisse sundteenistuse sõjaväes ja tõstsid sõjaväe rahuaegse koosseisu 100.000 meheni.

Bulgaarial oli lubatud (Neuilly leping) pidada palgalist sõjaväge 20.000 meest. Bulgaarlased seadsid sisse tööteenistuse, mis asendas teataval määral sõjaväeteenistust, kuid aastast 1938 said nad Väikeliidult loa pidada normaalset sõjaväge. Lennuväge ja raske suurtükiväge pidasid nad juba varem, küsimata selleks nõusolekut. 19 aasta kestel ei olnud Bulgaarial õigust hoida sõjaväge piirirajoones, nüüd on seegi kitsendus kaotatud.

Saint-Germain'i leping lubas Austria hoida püssi all 30.000 palgalist sõdurit. Schuschnigg aga sai riiki ähvardavate sisepoliitiliste rahutuste ettekäändel loa formeerida sõjaväge alatise väe eeskujul ja nii purunes juba 1936. a. aprillis see leping.

Mis puutub Saksamaase, siis seal täideti Versailles' rahulepingu sõjalisi klausleid õige lühikest aega. Kõigepealt kujundas Berliin temale keelatud Kindralstaabi Akadeemiast Sõjaajaloo Komitee. Seejärel ta reorganiseeris kogu politsei regulaarväe eeskujul ja niiviisi oli võitjalt lubatud 100.000-meheline palgaline sõjavägi faktiliselt kahekordistatud. Siis hakkasid sakslased igasugustel ettekäanel vabastama sõdu-reid enne 15-aastast väljateenimise tähtaega (see täht-aeg oli rahulepinguga kindlaks määratud, et võtta Saksamaalt võimalus soetada väljaõpetatud tagavara-väge). Kõik need rahulepingu rikkumised teostusid liitlaste sõjalise kontrollkomisjoni silmade all, kelle juhiks oli prantsuse kindral ja asukohaks Berliin, kust taheti jälgida rahulepingu täitmist sakslaste poolt. Lõpuks oli komisjon sunnitud sõitma ära.

Nüüdsest peale läks sõjaväe lahinguvõime tõstmine üha kasvavas tempos. Puust tankide asemele, mida kasutati Saksa sõjaväes õppetstarbel, ilmusid terasest tankid; lennukite asemel, mis olid moondatud reisilennukiteks, ilmusid pommituslennukid ja moodsad hävitajad; kergete suurtükkide asemele tulid rasked haubitsad ja müüserid. Lõpuks seati sisse 1935. a. märtsis üldine sõjaväeteenistuse kohustus ja sõjavägi kasvas 100.000 mehelt miljonini.

Saksamaa ei tohtinud rahulepingu alusel pidada Rheini piirkonnas sõjaväge ega ehitada seal kindlustusi. Praegu on ehitatud sellesse piirkonda maailma tugevaim kindlustusvöönd — Siegfriedi liin. Võitjate nõudmisel purustatud kindluste asemele on püstitatud uued ja võimsamad kindlused. Täpselt samuti sündis merekindlus Helgoland, mille fordid inglased pärast rahulepingu sõlmimist suure pidulikusega õhku lasksid. Saksamaa sõjalaevastik vähendati tunduvalt — keelatud olid laevad üle 10.000 tonni, kõnelemata torpeedopaatidest ja allveelaevadest. Hiljem aga merekõkkulepe Inglismaaga lubas Saksa-

maal tõsta oma laevastikku 40 protsendini Briti laevastikust, lubati ehitada ka allveelaevu.

Versailles' lepingu ettekirjutustest on maksma jäänud õige vähe — kaotajad vabanesid järk-järgult paljudest kitsendustest. Kuid võitjadki ei pidanud lepingust kinni, vähemalt selles osas, mis puutub paragraaf 8-sse. Viimane näeb ette relvastuse vähendamist — Rahvasteliidu liikmed pidid vähendama oma relvastust miinimumini, arvestades üldise julgeoleku vajadusi, kusjuures see miinimum ei võinud tulla muutmisele Rahvasteliidu nõusolekuta. Huvitav on märkida, et president Wilsoni kuulsas „14 punktis“ kõneldakse lubadustest hoida relvastatud jõude vaid sel määral, nagu see on vajaline sisemisele julgeolekule — Versailles'is sõna „sisemine“ asendatakse sõnaga „rahvuslik“; siitpeale algavadki sündmused, mis on viinud praeguse võidujooksuni relvastumise alal.

Lepingu 5. osa sissejuhatuses käsitletakse Saksamaa desarmeerimist kui tingimust üldiseks relvastumise vähendamise läbiviimiseks. Ei saa salata, et see tingimus viidi läbi — mitme aasta jooksul sakslased pidid liitriikide sõjalise kontrollkomisjoni järelevalvel täpselt kinni pidama võitjate ettekirjutustest ja sõjalistest normidest, mis Versailles'is üles seatud. Samal ajal aga võitjad ei kasutanud võimalust, et raputada maha oma õlult relvastuse koormav ike. Hoopis vastuoksa — vananenud relvastust hakati vähehaaval asendada moodsamaga ning nii jõuti lõpuks praeguse ummikuni, kust pole enam kerge leida väljapääsu.

Seitse miljonit inimest seisab praegu Euroopas püssi all. Seitse miljonit inimest surub kramplikult relva, ühed — et kaitsta rahulepingute riismeid, teised — et hävitada viimsedki riismed lepinguist, mis omal ajal sõlmiti suurte lootustega Versailles'is, Saint-Germain'is, Neuilly's, Trianon'is ja Sèvres'is.

H. N.

Toimetusele saadetud kirjandus

Dr. phl. V. Freymann: Filosoofia peaküsimusi. Toimetanud prof. dr. K. Ramul ja dots. V. Freymann. Hind broš. kr. 1.50. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 1939. a.

Käesolev raamat on määratud kõigile, kes taotlevad filosoofilist maailmavaadet, samuti iseõppijaile ja gümnaasiumi vanima klassi õpilastele abiraamatuna filosoofiliste probleemide käsitlemisel. Probleemid on toodud arusaadaval kujul, kusjuures peaarõhk on asetatud nende immantsentsele arenemisele.

O. Luts: Kogutud teosed XXIV. „Läbi tuule ja vee“. Kaas E. Kollomilt. Hind broš. kr. 3.25, paremal paberil kr. 3.35, köites paremal paberil kr. 4.30.

„Läbi tuule ja vee“ on O. Lutsu kolmas mälestuste-raamat, milles ta valgustab oma varajast lapsepõlve ja heidab huvitavat valgust oma päritolule ning vanematele. Teos sisaldab hulga huvitavaid psühholoogilisi ja olustikulisi su-gemeid ja tähelepanekuid.

O. Luts. Kogutud teosed XXVII. Ladina köök. Kaas E. Kollomilt. Hind broš. kr. 3.—, paremal paberil kr. 3.15, köites paremal paberil kr. 4.20.

Ladina köök on O. Lutsu viies mälestuste-raamat, milles autor jutustab oma elust apteekriõpilasena ja veidi enne seda.

Nagu tavaliselt Lutsu teostes, esineb selleski raamatus nalja- ja vembumeelolude kõrval samal määral ka kur-buse- ja valumeelolusid. Eriti palju tähelepanu on selles mälestusteoses pühendatud Tartu kultuurielu nähtusile.

K. A. Hindrey: „Hukatus Mälariil“. Novellid. 207 lk. Hind broš. kr. 3.—, köites paremal paberil kr. 4.10. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus 1939. a.

Nagu oma varemast novellitoodangust, nii selleski kogus näitab end Hindrey meistrina inimloomuste sügavamate ja peidetumate kihtide valgustamisel, tehes seda varjundite haruldase tabamiskusega ja detailide veenvalt elava maa limisega. Kogu sisaldab viis pikemat novelli, millest neli on tänapäeva-ainelised, kuna niminovell on ajaloolise taustaga, mille moodustab muistsete eestlaste hävitusretk Sig-tunasse.

O. S. Marden: Tee oma elust meistriteos. Inglise kee-lest tõlkinud O. Treu. 225 lk. Hind broš. kr. 2.75. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus. 1939. a.

O. S. Mardeni raamat annab elavas esituses ja hulga näidete varal mõjuvaid näpunäiteid igale inimesele enda-avastamise ja õilistamise kõrge kunstis, mida omades iga-üks võib teha oma elu kõrgeimal määral väärtuslikuks, saavutades isikliku õnne ja olles kasulik ühiskonnale.

„Kotkakodu“

külalisena Kubijal ja Kaugjärve kaldal

Kaitseliidu noorte üleriigiline suvikodu — „Kotkakodu“ — asub Võru jaamast vaevalt pooltunnilise jalamatka kauguses, kuid see on maksev ainult kõigi nende suhtes, kes on seda teed varem käinud või kes omavad ehtsat noorkotkalikku orienteerumise meelt. Kõigile teistele on see tee vähemalt poole pikemaks arvatud, sest kui poleks maanteelt „Kotkakodu“ sihis metsa suunduval jalgrajal vastavaid suunanäitajaid-tähisteid, siis oleks tarvis omada ehtsat metsamehe vaistu, et leida selle kauni ja idüllilise Kaugjärve kaldale õiget teed.

Aga nüüd leiad sa peagu iga sajameetrilise vahemaa järele mõne puu küljest lõbusa Miki-hiire kuju, mis sihib noolega kindlalt sinna poole, kuhu sul on tarvis minna. Ja lõbusaimeline suunanäitaja muudab lõbusaks ka selle üksiku metsatee.

Ja veel lõbusamaks muutub meeleolu, kui oled jõudnud kauaoodatud sihtkohale. Ei suutnud nagu ette uskuda, et siin on nii ilus. On ütlemata kaunis vaadelda ümberkaudset maastikku, mis kujutab endast laialdast mägismaad, kuivi ja päikesepaistelisi männimetsi ja väikesi järvi, mis asetuvad üksteise järele nagu tikitult reas ja millele vaikselt vood nagu kutsuvad sind esimesest silmapilgust riideid seljast heitma ja sukelduma karastavaks kumbluseks sinetavasse vette.

Ei ole imeks panna, et ümberkaudu leidub nii palju suvilaid, sest siin leiab iga inimene tõesti looduslikult kauni puhkepaiga, kus ta võib tõsiselt puhata ja veeta täielikus rahu oma suviseid puhkepäevi.

Ja tavalisel matkajalgi on siin mõndki näha ja mõndki vaadata. Idülliline Võrumaa loodus hakkab siin täiuslikult kujundama seda turistide poolt alati ihaldatud mägismaad ja selliseid looduslikult kauneid paiku, nagu neid leidub veelgi kaugemas või lähemas ümbruskonnas, eeskätt S.-Munamäel, Rõuges, Kasaritsas, Vastseliinas jne. Siin on matkajale teed iga ilmakaare poole lahti — iga uus matkatud kilomeeter toob kas uue järve, uue mäeveeru või midagi muud looduslikult kaunist ja vaatamisväärselt. Nõnda siis ei ole see inimene, kes on eksinud siia ümbrusse kas meelega või kogemata, kaotanud midagi, kui mitte just oma südant sellele kau-

nile looduslikule võlule, mis vaatab sulle siin iga metsatuka tagant vastu.

„Kotkakodu“ ümbrus on üks sellise kauni loodusliku ilu kehastajaid. Ja „Kotkakodu“ ise on nägus suvikodu neile Kaitseliidu noortele poistele, kes on saanud mahti tulla veetma siia oma suvist puhkeaeaga.

Aga mitte tervet suvist puhkeaeaga, sest noorte viibimine siin on jagatud üksikuisse perioodidesse, et anda kõigile Kaitseliidu noortele võimalusi suve jooksul „Kotkakodus“ elamiseks.

Silmapilgul, mil nende ridade kirjutaja külastas „Kotkakodu“, oli käsil teine tegevusperiood, mille kestus oli ette nähtud 19. juunist kuni 2. juulini s. a.

„Kotkakodu“ on tulvil noori poisse, kes otse sädelevad elurõõmust ja tunnevad endid siin ilmselt koduses ning mugavas olukorras. Poiste päevane tegevuskava algab juba kell 0730 ja kestab kuni kella 2220, missugune ajavahemik täidetakse mitmesuguste tegevusaladega, kusjuures kõige huvitavamad on endastmõistetavalt ujumine otse „Kotkakodu“ jalal asuvas Kaugjärves ja mitmesugused mängud ning matkad, kui mitte juure arvata veel neid rikkalikke söögitude, kus „Kotkakodu“ lahedad pereemandad oskavad nõiduda söögilaudadele liudade viisi niivõrd toitvat ja maitsvat toitu, et poisid võivad kaalust väljaminemist ära hoida vaid selle suure raskeldamise ja jooksmisega, mis neil iga päev joosta on.

On parajasti Võidupüha ja poistel on nüüd küllalt kibelemist ja ettevalmistamist õhtuseks suurlokkiks, millal tahetakse põletada Võidutuld, kuulata Vabariigi Presidendi Võidupüha läkitust ja ilutseda oma ilutsemisi lõkketule juures.

Õhtupoolikul, kui on tulnud teade Võidutule peatsest saabumisest KL Tallinna Maleva kergedivisjoni mootorratturite kaudu Võrru, seataksegi poisid neljakaupa ritta ja nii sammub „Kotkakodu“ noorte vägi mõned kilomeetrid eemal asuvasse Võru linna Võidupüha pidustusele, et sealt siis ka kohä peale Võidutuld tuua.

Suviõhtune õrn ja mahe hämarus hakkab juba laiutama oma tiibu metsa kohal, kui noored on kogu-

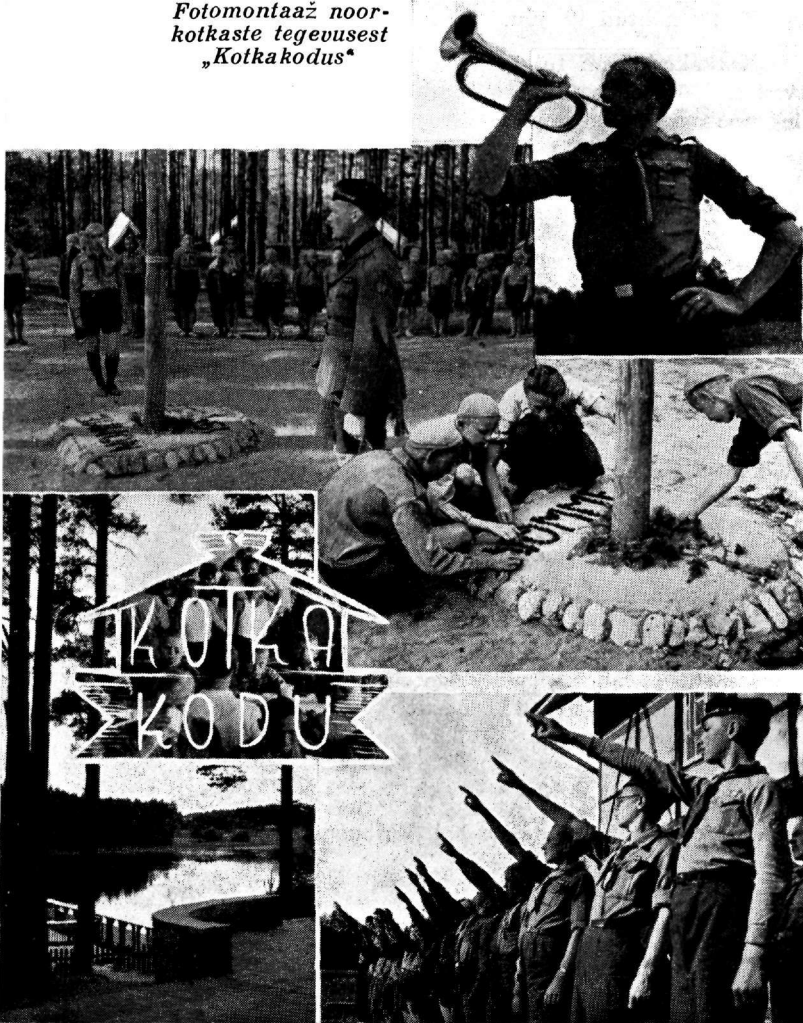
nenud „Kotkakodu“ läheduses asuvale lõkkeplatsile õhtuseks suurlõkkeks. On kogunenud ka rohkesti külalisi ja ümberkaudseid inimesi — kõik tahavad näha ja kuulata noorte rõõmust pidu lõkketule ümber.

Poisid on lõkkeplatsi ümber aset võtnud, külalisedki on leidnud endale ka mugava iste- või seisuplatsi, kui „Kotkakodu“ esisel hakkab tuluke vilkuma ja liikuma lõkkeplatsi poole. Jah, tõesti — see ongi loitev tõrvik, mis liigub meie poole, saadetuna Noorte Kotkaste Peastaabi ülema noortemagister J. T e d e r s o o ja noorte kotkaste auvalve poolt.

Võidutule kohale jõudes tõusevad kõik nagu käskluse peale püsti ja siis ütleb n.-mag. J. T edersoo Võidupüha tähtsust ja pidulikkust tähistavad sõnad. Võidutulest süüdatakse võimas lõkketuli ja selle juures kuulatakse ära Vabariigi Presidendi läkitus, mille vaimustavad ja julgustavad sõnad kaiguvad pühalikult suvise õhtu vaikuses. Noored kuulavad hiirekõrvul ja tähelepanelikult. Eks ole siin neilegi midagi suurt, õilsat ja vägevat, mis täidab nende noori südameid siira vaimustusega ja mis kutsub neid õilsatele tegudele kodumaa vastu, kui meestena neilt ükskord mehelikke tegusid nõudma hakatakse.

Siis jutustatakse noortele lugusid Vabadussõjast ja võitlustest siinsamas Võru ümbruses ning lähikonnas kaksikümne aastat tagasi. Kangelaslikud lood on alati lood poistele. Ja on näha kohe, millise harduse ja huviga nad neid lugusid kuulavad, silmad säravas ja rüht kuidagi kerkimas kõneleja poole. Ei ole

Fotomontaaž noortekotkaste tegevusest „Kotkakodus“

tarvis suurt vaimustuse tuld, et süüdata tundeid noorte hinges lõkkele. Siin paisuvad tunded iseenesest ja noor hing otsib varsti väljavaateid õilsate ja mehiste tegevuste poole. „Millal ma kasvan ainult nii suureks, et olla mees meeste seas ja et võin pühendada oma mõistust ja käsivarrerammu isamaale kasulikeks tegudeks?“ küsib vilgas pilk nii mõnegi nooruri silmis. Küllap saabub ka see aeg...

Nüüd on järjekord noorte käes, kes algavad oma lõkkeõhtu ettekandeid, ja vaata, vanadki peavad siin kaasa lööma. See on nagu mingi kabaree kõige paremas mõttes. Igal poisterühmal on kas oma laul meisterdatud või sobiv ettekanne valmis mõeldud, mõni fantastilisem fantastilistest. Sekka kostavad kõnekoorid ja noorte heakskiiduavaldused mõne eriti õnnestunud ettekande puhul.

Nii see kestab kuni kesköötunnini. Siis kõlab „Kotkakodu“ terrassilt vaikne gong, mis tähistab südaöö saabumist. Lõbus laul lõigatakse nagu noaga katki. Ja tulevanema suust kostab vaikselt harduses õhtupalvus, mis lõpeb tavalise noorkotkaliku töötusega olla homme veelgi parem inimene kui täna.

Selle peale tõusevad kõik ja vaikselt mõtiskelus läheb noorte pere tagasi „Kotkakodusse“, et pugeda uue päeva vastu väljapuhkamiseks oma vooditesse. Ja uneinglil ei ole tarvis sel päeval poiste peatseis kaudu tiibu sahistada — pikk päevakava on täna kõiki tõsiselt väsitanud ja varsti magavad poisid nagu mehed norinal.

*

Uus päev saabub päikesepaistega ja suve rõõmsa naeratusena sinetavas taevas. Nüüd kutsub loodus luisima ja matkama ümbrusse. Metsas hoovab vastu nii palju osoonirikkaid lõhnu, et teeb esimesel silmapilgul pea uimaseks. Aga see on kõik nii imekena ja kaunis. Kusagil kukub kägu lakkamatult, taamal siristab keegi siristaja männiladvas. Kusagilt metsatuka tagant paistab silma järve sinetav pind. Ja kuidas sa raatsid ennast jätta siin karastamata! Üks, kaks, kolm — riidest lahti ja oledki vees.

Pisut kaugemal ujutab metspardieema oma kolme või nelja poega ega tee väljagi su läheduses viibimisest. Ja siin pole tal ka mingit hädaõhtu, sellest on ta õppinud aru saama juba mõningat aega.

Mets on tulvil vaikust ja omapärast ilu. Tajud seda oma meeltega kui mingit õndsust ja tunneb end tõsiselt õnnelikuna looduse kütkestavas süles.

Viimaks sead oma sammud jälle „Kotkakodu“ poole, kus keeb noorte lakkamatu askeldamine ja tegevus. Poisid on siin kui pruunid murjanid päikesest ära põlenud ja nende nägudelt helgib tõsine suvirõõm.

Varsti tuleb hakata jälle tagasi sõitma ja teadmine sellest juba asetab teatud kahjutunde südamesse. Siin on leida tõsist suvirõõmu ja päikesegi kullaterad langetavad siin maa peale kuidagi teises valguses.

Jättes kauni Kubija selja taha tundus tõsiselt, nagu oleks jäänud sinna maha midagi. Tõsi — see oli noorus oma elurõõmsais askeldusis, see oli suvirõõm oma puhtas ja täiuslikus valguses.

III Soome-Eesti koolikongress

Hõimumaade õpetajad tugevdasid vereliitu ja kasvatavad noorsugu tulisteks „soome silla“ ehitajateks

III Soome-Eesti koolikongress Tartus 17.—19. juunini peale tõhusa pedagoogilise töö kujunes elamusrikkaks ja võimsaks hõimutunde süvendajaks ja hõimuaate levitajaks. Kuna õpetajate käes on kool ja noorsugu, siis kanduvad kongressil süttinud elamused mõlema maa noortesse ja kasvatavad mõlemal pool Soome lahte vastastikku häid sõpru, kes on valmis üksteist toetama ning aitamata rahus ja ohus, nagu tõendab seda juba Põhja-Poegade vereohver Vabadussõjas.

Kongressist võttis osa 364 soome ja ligi 600 eesti õpetajat, haridusminister kol. A. Jaakson, Soome saadik min. P. J. Hynninen, Soome haridusõunik Eesti südamesõber A. Salmela ja terve rida mõlema maa juhtivaid koolitegelasi. Kongressi töö jagunes üldloenguiks ja kolmeks harrastusringiks algkooli, keskkooli ja koolitervishoiu küsimuste arutamiseks. Külalastati E. Rahva Muuseumi Raadil ja laiaulatuslikku koolinäitust, mis võttis enda alla poegl. gümnaasiumi 3 majakorda. Kino „Ateenis“ oli korraldatud Eesti kultuurfilmide etendus. Pühapäeval võeti osa pidulikust jumalateenistusest ülikooli kirikus, mille järele soomlased aetasid pärja Vabadussõjas langenud sargarite mälestuseks. Pärast kongressi lõppu siirduti autobustel matkadele mööda Eestit: Petseri, Viljandi ja Pärnu, Otepäele ning Põhja-Eestisse, millest eriti viimane kujunes osavõturikkaks. Nii soomlastele kui ka eesti õpetajaile pakkus palju vaatamisväärsust Presidendi suviresidents Orul, ajalooline Narva, valgeliivane Narva-Jõesuu, Kohtla allmaakaevandused ja „õli-linn“, kõrge pakallas jne. jne.

Ülevaimateks kongressi-elamusteks said aga ava- ja lõppaktus, ühine koosviibimine tutvumisõhtul ja Tartu linnapea kindr. A. Tõnissoni vastuvõtt „Vanemuises“. Pidulikku meeleolu aitasid tõsta naisõpetajate eredavärvilised rahvusrüüvad, Eesti õpetajate 200-liikmeline laulukoor T. Vettiku ja Sortavala seminari koor lektor L. Härköreni juhatusel. Elava aplausiga võeti vastu Tartu linnapea kindr. A. Tõnissoni teade, et Eesti-Soome ühing on valinud oma esimesiks auliikmeiks haridusministri kol. A. Jaaksoni ja Soome saadiku min. P. J. Hynnise, kellele anti üle ka vastavad audiplomid.

Kongressil peetud kõnedest hoovas piiratud südamlikkust ja siirast armastust vennasrahvaste vastu. Esitame alljärgnevalt üksikuid lühikesi mõtteid sütitavate kõnede pikast sarjast.

Eesti ja Soome õpetajaid Karl XII mälestusmärgi juures Narva ligidal

Haridusminister kol. A. Jaakson oma tervituses ütles, et kuigi a. 50—60 tagasi üksikud kirjanikud löid soome silla romantika, mis leidis elavat vastukaja tuhandete noorte hingedes, siis ometigi ei jõutud silla ehitamises kaugele, sest võõras võim, kelle käsi lasus raskelt nii Soome kui ka Eesti peal, tegi kõik, et neid lähenemispüüdeid takistada. Nüüd aga, mil oleme saavutanud oma iseseisvuse, oleme ka soome silla romantikast jõudnud reaalsete tulemusteni. Soome laht enam ei lahuta, vaid ühendab meid. Kaks aastat tagasi sõlmisime kultuurkonventsiooni, mis tagab kava ning järjekindla tegevuse. Ja meil on palju sarnaseid ülesandeid, nii et võime palju teineteiselt õppida. Õpetajate pere ongi ühise jõuga asunud oma ülesannete lahendamisele. Koolikongress tahab viia kaht vennasrahvast teineteisele vaimselt lähemale. Kui praegu terve Euroopa elab suure pinge all, kui otsitakse liitlasi, sõlmitakse lepinguid ja murtakse neid — siis meie võime kinnitada, et on olemas üks leping, mis ei vaja paberit — see on vereliit. See liit räägib läbi aastatuhandete ja on kestev igavesti.

Tugev aplaus viis need ministri südamlikud sõnad tuhandesse vastuvõtlikku südamesse.

Soome saadik minister Hynninen tähendas, et hõimuharrastused nii Soomes kui ka Eestis sündisid koos rahvusliku ärkamisega. Eesti ärkamisaeg oli rikas tugevatest isiksustest, kes soome noorsoolegi andsid loosungeid, mis nende poolt ärksal meelal omaks tunnistati. Neiks loosungeiks võib lugeda ka Yrjö Koskise poolt Lydia Koidula külalisteraamatusse kirjutatud lauset:

„Lyökäämme käsi kätehen, sormet sormien lomahan“, millele Svani poolt on juure kirjutatud:

„Eesti rahvas, Soome rahvas, kaksisanaa, yksi asia.“

Eesti Vabadussõjas ühiselt valatud veri oli omane vennasrahvaid ühendama. Ja Eestil ja Soomel on nii palju seda, mis neid ühendab, ja nii vähe seda, mis neid lahutab... Pärilise eriline tähtsus vennasrahvaste ühendamisel on olnud

Koolivalitsuse dir. V. Alttoa, Soome haridusnõunik A. Salmela ja haridusminister kol. A. Jaakson lahkumas kongressilt „Vanemuise“ ees

ja kindlasti on ka tulevikus mõlema maa koolirahval. Soome-Eesti koostöö on enne kõike mõlema maa koolimeistrite töö tulemus...

Niisama sooje ja südamlikke sõnu ütles Soome kooliraadio juhataja Santala vabadussambale pärja asetamisel :

„Eesti ajaloolised sündmused on sagedasti olnud samasugused nagu soomlastelgi. Rinnutsi oleme kumbki oma pool saanud kaitsta oma maad ja ajada ära meie maadesse tunginud vaenlase. Viimati oli see meie iseseisvuse hommikul. Mõlemad maad on saanud tõrjuda vaenlast, kes ähvardas niihästi Eesti kui ka Soome vabadust. Meie isad ja vennad on üheskoos valanud oma verd, sageli annud oma elugi vabaduse eest. See raske ohver tõi meie maadele, meie rahvastele suure kingituse — see tõi meie noortele riikidele lõpliku vabaduse ja iseseisvuse. Pühendame selle Vabadussamba juures Eesti kangelaslike vabadussangarite mälestusele vaikse silmapilgu, paludes, et kõige kõrgem riikide ja rahvaste kaitse ja kaitseks meie armast hõimurahvast ja laseks tal rahu sooritada oma igapäevast tööd. Eesti rahu on ka Soome rahu...“

Haridusministeeriumi kooliosakonna dir. V. Alttoa tähendas oma avasõnas, et kongress on õpetajaile

enestele elamusrikkaks hõimupäevaks, tema õpetajad ammutavad siit uut hõimutuld ja soojust, millega sütitada igal aastal korraldatavaid hõimupäevi koolides.

Südamlikke sõnu öeldi palju ja need „ei langenud kaljusele pinnale, vaid neid võeti alati vastu suure vastumustusega“, kirjutab E. Õpet. Liidu esimees Enn Murdmaa „Õpet. Lehes“. Kongress ei rääkinud aga mitte ainult tunnete, vaid ka mõistusele. Eesti ja Soome õpetajad, kooliarstid ja teised haridustegelased õppisid üksteiselt nii mõndagi ja püüdsid anda oma venesrahvale aktuaalsemat oma kooliküsimuste hulgas. Ja ühiselt õppides ning tööd tehes õpiti ka rohkem üksteist tundma ning armastama. Ja seda armastust kannavad õpetajad edasi oma õpilaste südamesse.

Paljud Soome õpetajad ei läinudki koju, vaid jäid külalisteks Eesti kolleegide poole nädalaks-paariks. Tuleval aastal Olümpia puhul või IV Soome-Eesti kongressil, mis toimub teisel pool Soome lahte, jääb jälle Eesti õpetajaid soomlaste külalisteks. Need soojad ja reaalsed sidemed, mis koolirahvas on sõlminud mõlema maa vahel, süvenevad iga aastaga ja haaravad noorsoo kaudu mõlema maa rahva lahutamata „vereliitu“, mis on eriti tähtis meile ajal, mil „teiste rahvaste vahel lepinguid sõlmitakse ning murtakse“.

Joh Lillmaa.

Sortavala seminari koor esines aktustel ja koosviibimistel

„Kaitse Kodu!“ järgmine number ilmub 12. augustil s. a.

Ühftlasi juhime kõikide tellijate tähelepanu veel kord sellele, et aadressi muutmisel tuleb talitusele tingimata teatada „Kaitse Kodu!“ saateümbrikul leiduv tellija number, ilma milleta meie ei saa aadressi muutmise avaldusi tähelepanna.

„Kaitse Kodu!“ talitus.

Suvist juttu

Narva-Jõesuust ja selle lähimailt

Mõni hea aastakümme tagasi nimetati Narva-Jõesuud „Näljalinnaks“ (Hungerburg). See nimi oli tingitud endise aja olukorrast Narva-Jõesuus. Alles kaheksateistkümnenda sajandi esimesel poolel leidis kogu 10—15 kilomeetri pikkusel rannikuribal vaevalt kaks-kolmsada kalurite onni. Kalurid elasid siin päris viletsat ja vaevalist elu. Meri ei olnud küllalt lahke saagi andmises, sest looduslikud tingimused ei soodustanud kalapüüki. Ainult lahtist liiva ja tuult oli siin ohtrasti. Kohapealne rahva traditsioon teab rääkida, et kogu Eestis ja isegi Venemaal pole leidunud nii tuulerikast kohta kui Narva-Jõesuu. Siin ulunud tuuled alalõpmata sünnitades liivatorme. Sagedased olnud nähtused, et kalamees, kes tulnud merelt, ei leidnud oma onni, sest tuiskliiv oli selle kinni matnud. Vabastanud õhtuti oma elamud liivast, olnud need hommikuks jälle sedavõrd liivasse maetud, et väljapääsu võis rajada ainult suure kaevamisega. Nii maadelnud Näljalinna elanikud vanasti loodusega. Nüüd on olukord põhjalikult muutunud. Tuiskliiva ja isegi tuule on taltsutanud liivalagendikel kasvav männi- ja kuusemets, mis rullub kilomeetrite viisi üle kogu ranniku, andes praegusele Narva-Jõesuule kui suvituskohale võlu ja lõpmatu avaruse. Just avarus teeb Narva-Jõesuust eelistatavaima ja omapäraseima kuurordi kogu Eestis. Valge liivaga malal (plaaž), palistatud männimetsaga, ei näe üldse lõppu. See ulatub kilomeetrite viisi lõuna poole, kuni kaob silmist ähmase valge ribana, sulades horisondil metsaga ühiseks siniseks vineks. Mitte ükski rand ei ole avar, vaid tagamaagi pakub sama pilti. Juba kaheksa kilomeetrit Jõesuust, Merekülas, algab suvilate rajoon, mis siirdub Augast läbi mööda Vabaduse puiesteed Jõesuhu. Neisse peatänavaisse suunduvad lühikesed põiktänavad, mida maa poolt piirab pikuti Nurme tänav, ja selle taga algab jälle mets, mis ulatub Narvani. Kogu see lai maa-ala ei muutu monotoonseks, sest selle eest on hoolitsenud loodus ja inimesed. Siin leiame okaspuumetsa maalilisi künkaid, mis on nähtavasti vanad mälestused endisest tuiskliivast, ja madalamates kohtades lehtpuutihnikuid ning võimsaid kaski, saari, tammi ja vahtraid, mida inimeste käed on istutanud ning paljundanud. Muistne tuul on küll taltsutatud, kuid ta ei ole unustanud Narva-Jõesuud. Ei ole kuulnud teistes suvituskohdades Eestis sellast igapäevast mere kohinat, mis kostab vahet pidamata paari kilomeetri kau-

gusele rannast ja kajab metsas salajase kohinana. Et mets püsis alati vaiksena, siis tuli kiusatus minna randa vaatama tuule möllu. Ent tuult ei olnud neil päevil ka rannas, vaid meri saatis ainult mürisevat ja kohutavat vett kaldale. Narva-Jõesuust taganenud muistne tuul saatis eemalt põhjalaineid oma endisse asukohta.

Et Narva-Jõesuu muutus kuulsaks suvituskohaks juba Vene ajal, millal Peterburi võimumehed ja rikkad kaupmehed veetsid siin oma suvepuhkuse, siis muutis ka valitsus Hungerburgi nime 1890. aastal, ristides ta ametlikult Narva-Jõesuuks. Toda aega iseloomustas üks praeguse rannakasiino vanem teenija õige lühidalt: „Olid ajad! Härrad sõitsid siis suvitama kaheksa teenijaga ja nelja hobuse tõllaga. Mäletan väga selgesti, et Magerburgis (Neemenina), kus asus siis rannakasiino, müüsimine keskmiselt öö-päeva jooksul 100—125 pudelit välismaa sektit, rääkimata veinidest ja viinadest.“ Vene suurest sektijoomisest ei ole jäänud praegusse Narva-Jõesuhu jälgi maha, küll aga vene ehitustest. Sageli näeme isesuguseid maju, mis on ehitatud nikerdatud ja sik-sakiliseks lõigatud kloppidest. Eriti on püütud kõiksuguseid võimalikke ja võimatuid kõverjooni anda räästa ärärtele, karniisidele ja nurkadele. Ent majad, mis nõuavad oma kogumulje täienduseks samovari, hakkavad kaduma. Ajahammas on neist jagu saanud. Üldiselt võib neid praegu näha õige üksikuid. Needki asetsevad mitte suvilate osas, vaid alevi küljel.

Rannakasiinos ja moodsas rannakohvikus kihab praegugi elu. Õhtuti on tegemist, et leida vaba lauda, kus saaks tassi kohvi juua ja pikast rannamatkast jalgu puhata. Istudes kohviku rõdul paistab meile silma omapärane pilt, mis on vist ühine kõigile kuurortidele. Eemal kilomeetripikkusel toredal malaalal näeme liikumas vaid üksikuid äraeksinuid, kuid tsentrum, rannakohviku ümbrus, on tihedasti täis päi-

Vaade N.-Jõesuu rannale

Ingeri neitsikud Narva laulupeol

kese käes lamavaid ja edasi-tagasi saalivaid inimesi. Seda pilti nähes jõuad tahtmatult otsusele, et inimene on siiski ainult kollektiivne olend. Isegi puhata ta ei saa muidu kui külg külje kõrval ja üksteist tülitades. Narva-Jõesuu omapärasuseks on ka see, et kohapealne elanik suvel mereranda ei tule. Kui nendega sel teemal juttu teed, siis nad vastavad: „Meil on suvel muudki teha. Rand on „sakste jaoks!“ Tõepoolest, rannas võib näha ainult sissesõitnud „saksu“. Isegi nii liikuvat elementi kui Narva-Jõesuu linnaosa vanemat hr. Pöderit oma lõpmatu paberossiga suus, keda võib näha askeldamas kõikjal, rannas ei näe.

Kui mererannikul näeme suvel nõnda-ütelda Narva-Jõesuu pühapäevast palet, siis jõeäärne sadam kihab äripäevaseist toiminguid. Minnes kord hommikul kella kuue paiku sadamasse puutus silma isesugune paatide karavan, mis kulgesid ükshaaval 5- ja 10-minutilise vaheaja järele sadamasse. Eemalt vaadates paistis esialgu pentsikuna, et nii sõitjad kui ka sõudjad olid ainult naised. Igas paadis võis näha kümme kuni kaksteistkümmend naist, kelledest ainult kaks sõudsid ja ehtsa meremehe osavusega tüürisid paadi sadamasse. Naised asusid robinal maale, kuna üks hakkas neile kiiresti paadist kätte ulatama piimanõusid, munakorve, võivitsikuid jne. jne. Naine, kes oma kandami paadist oli kätte saanud, kadus imenobedasti sadamast alevi majade vahel. Sellane naiste killavoor sagib sadamas igal hommikul kaks-kolm tundi ja varustab Narva-Jõesuu suvitajaid toiduainetega. Nähtavasti toidetaksegi suvitajaid peamiselt veeteede kaudu, sest vankritega talumehi näeb Narva-Jõesuus harva. See on ka mõistetav veeteede rohkuse pärast. Saab ju Jõesuuga ühendust pidada Narva ja Rosona jõe kaudu. Viimane oma harudega ja Vaikse järvega hõlmab kaunis laialdast maa-ala. Kuigi kohalikel elanikel jätkub taktitunnet suvitajaid mererannas mitte tülitada, ei lepi suvitajad siiski ainult rannaga, vaid teevad õige sageli mööda jõgesid ajaviite- ja huvimatku Narva-Jõesuu tagamaile. Kõige sagedasemaiks on kujunenud huvivretked Vene piirile. Peab aga kohe tähendama, et piir iseendast pakub vähe vaatamisväärsust. See kuulus traataed ei ole lähedalt vaadates kaugeltki nii müstiline kui meie ettekujutuses. See on päris harilik lihtne traataiake, mis asetseb meetri võrra piirist meie territooriumil ja millest võib vabalt üle astuda. Daa-

mid olid pettunud ja hakkasid piirivalvurile tegema etteheiteid: „Kas see ka mõni piiriaed. Siit võib ju vabalt üle astuda.“ Valvur muheles ja vastas: „Aed ei olegi selleks, et sellest üle ei saadaks, vaid selleks, et te siit kogemata üle ei läheks. Üle võite alati minna, kui meie teid ei näe ja kui sealpool piiri teid lahtiste kätega vastu võetakse.“ Müstilisem paistab maastik olevat teispool piiri. Kui meie pool piiri asetsevad eluhooned kolm-, nelikümmend meetrit piirist ja karjamaad ning põllud küünivad traataiani, kus kibedasti tööd tehakse, näeme teisel pool aeda ainult metsa ja võsastikuga kaetud kinnist maastikku, kus ei liigu ühtki elusolendit. Piirivalvur kinnitas, et meile sai osaks erakordne õnn, sest nägime üht ratsanikku kusagil eemal vilksatamas puude vahel, kuna muidu ei nägavat isegi nemad, piiril olivad, päevade viisi mingisugust eluavaldust teisel pool piir. Kolhoosnikuist, kelledest eriti oldi huvitatud, polnud lõhnagi.

Küll aga paistis, et traataia taga kasvavad noored kased endisil kapsapeenrail ja vanad õunapuud olid ümbritsetud noorest lepatihnikust. Kolhoosnikud on piiri äärest tahapoole surutud, kuna nende endised aiad ja põllud on metsistunud.

Piiriäärne Vanaküla on nähtavasti harjunud sellaste rännakutega piirile, seepärast ei tee keegi väljagi Jõesuu supelsakstest. Isegi jutlema ollakse piirilkäijatega kaunis visa. Teatavasti võistleb nendes kaunis suurtes piiriäärsetes külates kaks voolu — vene ühelt poolt ja ingeri-eesi-soome teiselt poolt. Väliselt paistab küll, et vene hõng on siit täiesti kadunud, sest inimeste riietuses ja küla hooneis ei ole midagi venepärast märgata, aga et see siiski on olemas, võib järeldada Ingeris populaarse kooliõpetaja Reiu kadumise loost, mis juhtus alles mõni aasta tagasi. Väheste aja tõttu püüdsime kohalike elanikega sel teemal mõne sõnaga jutelda ja veendusime, et rahvusküsimus piiriäärsetes külates ei ole kaotanud praegugi oma teravat akuutsust. Reiu tüüdi, teda nimetati koguni Ingeri kuningaks, aga küsimisele, kas kohalikul rahval on ka kahju oma energilise juhi hukkumisest, vastati põiklevalt. Nähtavasti ei tahetud sellases diskreetses küsimuses võhi-võõraste ees võtta kindlat seisukohta.

Agaga juba lõpeb maal olemise aeg, sest mootorpaatidest antakse kogunemissignaale. Hüppame veel viimisel minutil poodi. Pood paistab piiriäärse küla jaoks liigagi luksuslikult ja hästi varustatud olevat. Meie uudishimu poe varustuse kohta rahuldab väljas poe ees seisev vana taat, kes naerdes tähendab käega piiri poole näidates: „Eks me pea ka selle rahva eest hoolitsema. Ka neile maitseb meie õlu ja porter.“

Aeg on läbi, asume paatide poole. Keegi hõikab vanataadile jumalagajatuks: „Papi, ära sa aga sisse kuku, kui kaupled piiril viina ja õllega.“ Papi saab ainult flegmaatilisel viibata käega ja juba liigub paat mootori pörisedes.

Tagasi tulles läbistame Ingeri Vanaküla, Kallivere, Kärstala, Kullaküla ja Saarküla. Need asetsevad jõe ääres ja on ümbritsetud metsadest. Kodukaunistamise kultuur on piiriäärsele ingerlasile nähtavasti rohkem hingeomane kui sisemaa eestlasile. Siin ei näe poollagunenud hoonepeletisi ega ka luitunud ja halle õlg-

katuse all lõimitavaid elamuid. Vastuoksa, paistab silma, et Ingeris püstitatakse elamuid otse nukumajalise toreduse ja kirevusega. Muidugi ei ole kõik hooned esmajärgulised, kuid igatahes need on sedavõrd kohendatud üldisele nivoole, et ei teki mingisugust dissonantsi üldmuljes. Selle põhjuseks ei ole mitte majanduslik jõukus, vaid loomupärane tarve ilusa kodu järgi. Jutlesime ingerlaste eksistentsi võimaluste üle nii nende enestega kui ka piirivalve kordoni ohvitseridega. Jõukust on siin vähe, sest põllud on väikesed ja needki pahatihti kruusased. Kõrvalsissetulekuid hangitakse kalapüügist ja väljas tööl käimisest. Ingerlane ise aga ütleb, et veevahtimisest (kalapüügist) saadud kaladest jätkub ainult enda tarvis, kuna müük on haruldane juhtum. „Aga ära me oleme elanud. Raha ei ole meil kellelgi,“ lõpetab ingerlane jutu sel teemal.

Teisel hommikul on kavatsus sõita ühes kalameestega lõhepüügile, aga tul ei ole soodus ja kalamehed ei lähe merele. Longime mööda pikka mereranda tagasi. Rannaelu läheb päev-päevalt elavamaks. Vastutulijais leiame ikka rohkem ja rohkem Tallinnas nähtud inimesi. Nähtavasti kuurordi vanem hr. Pöder peab oma sõna ja meelitab pooled Tallinna suvitajad Narva-Jõesu. Meil on aga sedapuhku kõrvetavast rannapäikesest villand. Otsime jällegi üles KL puhkekodu paadi, kruvime mootori pärasse ja sõidame mööda jõgesid tagamaadele kolama. Kõige esimese peatuse teeme Kuradimäe külje all Kullaküla lähedal. On teada, et Rosona või Kullaküla jõgi, nagu teda rahvas nimetab, on Narva linna ajaloo ajal mänginud kaunis tülikat osa. Nimelt oli see jõgi ordu ajal hansa kaupmeestele üheks tähtsaimaks veeteeks Venemaale. Viieteistkümnenda sajandi esimesil aastail tekkis aga lahkeliisid hansa ja vene kaupmeeste vahel. Nimelt olid hansalased hakanud venelasi kaaluga tüsama. Viimased ei nõustunud enam kaupu vastu võtma mõõtu või kaalu kindlaks tegemata. Pealegi nõudsid nad, et nende endised kahjud tasutaks. Sellega ei leppinud hansalased. Asi kasvas avaliku vaenuni. Nüüd olid sagedased juhtumid, et Novgorodis konfiskeeriti vene kaupmeeste poolt hansalase kaup ja omanikule anti naha peale. Samasuguseid kurioosumeid juhtus venelastega Narvas. Aastal 1407 sai niisugust valu tunda hansalane Bernd. v. Vreden. Mees pääsis küll terve hingega Narva tagasi, kuid ilma raha ja kaubata. Ta tõstis kaebusi ja nõudeid venelaste vastu, mis ka osaliselt rahuldati, kuid täie rahulduse ta sai alles siis, kui ta ühes seltsilistega röövis pimedal sügisel ööl Kullaküla jõel vene kaupmeestelt kaubad ja peksis nad kõige nelja tuule poole laiali. Algu oli tehtud, ja nüüd juhtus vahetevahel, et tundmatud röövlid sel jõel hakkasid kimbutama kaupmehi. Kõik see juhtus Kullaküla jõel Kuradimäe külje all, millest viimane ka oma nime on saanud. Valgest liivast Kuradimägi, mil kasvab ainult mõni kidur mänd, asetseb ainult mõnikümme meetrit jõest eemal ja on sedavõrd kõrge, et sellelt vabalt võib üle metsade näha. Eks siit olnud vanaaegseil röövleil kaugele ette näha kaupmeeste tulek ja pimeduse saabudes oli hea neile mäe varjust peale tungida. Tolle aja ristiusu mõistetud järgi võisid need ainult kuradid

olla, kes kisa ja käraga mäe varjust välja jooksid ning õigeuslised kaupmehed läbi peksid ja paljaks röövisid. Rahvas on aga unustanud ajaloolised seigad ja on põiminud Kuradimäe ümber oma legende. Kui Kullakülas ühelt vanataadilt küsisime, miks küla rahvas oma mäe nii vägeva nimega on ristunud, seletas vanataat, et olnud kord aeg, kus nende ümbrus kannatanud hirmsat põuda. Kõikjal ümbruskonnas sadanud vihma, kuna neile pole tilkagi tulnud. Sellele lisandunud teisigi pahaendelisi nähtusi. Loomad surnud järjest tundmatusse tõppe, naised pole saanud sünnitada, lühidalt — küla olnud väljasuremisel. Samal ajal aga näinud küla inimesed, et mäel elutsenud mingisugused kahtlased vaimud. Seatud luure välja ja see avastanud ühel ööl, et kuradi perekond pidanud mäe jalal sinise tule ümber pillerkaari. Nüüd olnud hea nõu kallis. Mindud asja batjuškale (vene preester) kaebama. See kogunud ühel päeval enda järele kõik ümbruskonna külade inimesed ja alanud kuradite väljasuhtetamine mäelt. Batjuška käinud ikooniga ees, rahvas lauldes järel. Nii tehtud kolm sõõri ümber mäe. Viimase sõõri lõppedes tõusnud suur must pilv mere poolt ja pool tundi hiljem sadanud neil vihma. Kadunud ka kõik teised pahad nähtused ja elu läinud jälle endist rada. Jutu lõppedes minu kaaslane tähendas vanataadile, et kas batjuška neid ei tüsanud, valides rongkäiguks niisuguse aja, millal ilma selletagi oleks tulnud vihma. Taat tõmbas näo natuke mõruks ja vastas: „Pole minu asi. Mina sellest osa ei võtnud. See oli enne mind.“ Hetke mõteldes ta lisas: „Aga naised seletavad seda mäe lugu teisiti. Kunagi elanud Kullakülas tore tüdruk — nii tore, et oli meeldinud isegi põrguvürstile. Ta hakanudki tüdrukut kiusama kosjakaubaga. Tüdruk pole sellest teadagi tahtnud, sest tal olnud endal kallim, kes elanud teisel pool praegust Kuradimäe, Kalliveres. Vanapagan katsunud tüdrukut igati ära võrgutada — küll meelitusetega, küll kingitustega, ja isegi ähvardustega. Ta käinud iga nädal kosjas. Kord tulnud ta uhkel hobusel, ise moonutatud toredaks noormeheks, kord kaupmehena rikkalike kingitustega, kord koguni Ingerimaa kuningana, kaasas suur kullakott, kuid kõik see pole aidanud, sest tüdruk oli jäänud truuks oma kallimale. Vanapagan oli vihastunud, loopinud kulla laiali ja kannud öö jooksul määratu liivahunniku Kalliveres ja Kullaküla vahele, et takistada armastajaid kohtamast. Kuid poiss oli käinud kolme päeva tee ringi ja tulnud teiselt poolt mäe oma kallimat vaatama. Nüüd jäänud vanapagan mäele vahti pidama. Kui ta mäelt näinud, et poiss Kalliverest lahkunud, saatnud ta silmapilk oma abilisi poissi kimbutama. Kimbutamine seisnud peamiselt selles, et poiss ära eksitunud. Ta tahtnud küll Kullakülla tulla, aga sattunud alati Venemaale. Mitme tuhande katse järele ta pääsnud kord siiski Kullakülla, võtnud oma tüdruku ja põgenenud väikeses paadis üle mere, kus nad abiellunud. Neil olnud palju lapsi, kes aga kõik tagasi tulnud Ingerimaale. Üks selle tüdruku järeltulija elavat praegugi Kullakülas, kuna teised valgunud teistesse küladesse. Tüdruku lahkudes vanapagan jäänud norutama siia mäele ja vihahoogudel teinud küla rahvale kurja. Nii on naiste jutu järgi

Tervitab Eesti võidukaid laskureid

A.-S. Saku Õlletehas

S.-Kloostri 10/12, Tallinn

saanud sellest mäest Kuradimägi, aga meie mehed ei usu seda ja arvavad, et see jutt on naiste väljamõeldis.“ „Meie aga usume, et Kullakülas on nii toredad tüdrukud.“ Selle vastu ei olnud vanataadil midagi. Ta kadus ära tuppa ja tuli viivu pärast tagasi kaljakapaga. Proovisime ingeri kalja, mille vastu omalt poolt pakkusime Tallinna paberosse. Taadi saates liikusime paadi poole, et jätkata sõitu Vaiksele järvele.

Vaikne järv, kuhu pääseb Rosona jõe teist pahempoolset haru kaudu, paikneb ligikaudu kümne kilomeetri kaugusel Narva-Jõesuust. Järv on igast kandist piiratud metsaga, sellest nähtavasti ta ongi Vaikse järve nime saanud. Pikkuselt järv ulatub paari, laiuselt vahest ühe kilomeetrini. See järv näib tõepoolest olevat vaikne, sest harilikul ajal ei liigu selle kaldail küll ühtki inimhinge, kui vahest mõni kalamees ei sõida eemalt siia õnne katsuma. Nüüd, suvituse hooajal, on siin siiski elu näha. Märkame kohe järvele jõudes, et eemal kaldal suurte mändide all valendab midagi telgi taolist. Võtame koosi sinna, ja varsti olemegi kohal. Kaldalt leiame neli-viis paati ja ülimugavaid suvitajaid. Selgub, et üksikud Narva vabrikute töölistest oskavad oma ühenädalasest puhkusest teha idüllilise mõnulemise. Kolm meest on sirakil päikese käes maas, kuna kaks solistavad põlvist saadik vees ja korraldavad oma angerjate saaki, sest neil seisvat juba täna ees tagasi sõit Narva. Siinsamas seisab ka Saarküla isorlastest karjane rahvariideis ja ta abi — Narva linna koolipoiss vormimüts peas. Kolme-neljakümnepealine kari on taamal söömas. Kogu see kirju seltskond näib hästi klappivat. Narvakad nõokavad heatahtlikult

vana isorlast, kelle koer olevat nii maias olnud, et nende toidukorvist oli öösel üle löönud vorsti ja singi, kuna leiba ja võid pole puutunud. Isorlane võtab süüdistuse muiates vastu ja püüab kanges ja murrakulises keeles seletada, et tal isiklikult ei olevatki koera. Kogu ta varandus seisvat karjapasunas, mis seni olevat ilma toiduta läbi saanud. Sellega lõpebki see jutt, sest karjakellade kõla kaugenedes isorlane hakkab mõteldes ja aeglaselt karjale järele vantsima. Palume isorlast ta isesugusel puust pasunal mängida meile mõne loo, millele see vastab näiliselt eitavalt. Aga karjamehe kaugenedes meist mõne sammu kuuleme äkki pasuna nukravõitu leelutamist, millele järgneb tihti äge ja väljakutsuv refrään, mis paneb ümbruskonna metsa kajama. Jutleme narvakatega kalapüügist ja puhkusest sellases üksikus ja rahulikus kohas, mida need ei jõua küllalt kiita. Kuid aeg on hakata liikuma. Soovime suvitajaile kõige paremat ja asume paati, et teha ringsõit ümber järve. Põhjapoolses järve otsas märkame, et meile paistab päris lähedalt silma meri. Maandudes selgub, et merd lahutab järvest ainult mõnekümne meetri laiune liivakõrgustik, mil kasvab võimas männimets. Nii mere lähedane järv on meil võrdlemisi haruldane nähtus.

Tagasisõidul läbistame veel kord Ingeri külad. Nende jõgedesse ja metsadesse on jäänud kauemaks püsima muistsed jumalad ja vaimud, kes on aidanud elanike ilumeelt hoida erksana. Nägemiseni, Ingeri maalilised jõed, metsad ja külad. Teis peitub muistsuse võlu ja uudsuse värskest. Teid tasub teinekordki külastada.

EPa.

Vaade Kodutütarde laagritele Narva-Jõesuus

Põranda looduse jutustab

Tore oli liikuda külma ja vaikse hommikuga mööda laant. Tee viis kord märke, siis orgu, pealegi vingerdades metsa vahel. See oli kena matk enne lahingut. Jõudnud metsaveerele, nägime endi ees umbes poole kilomeetri kaugusel küla. Veidi eemal oli jälle küla ja ka kõrval oli küla. Siin oli terve rida külasid mäeljäandikel.

Külas olid punased sees. Nende valvepostide liikumine oli meile nähtav.

Läksime veel veidi paremale ja seisatasime. Osa dessandist, õigemini kaks roodu, liikus paremale. Jäime ootama hetke, mil pidime ründama küla üle lageda välja, mis oli kaetud sügava lumega. Kõige ebameeldivam oli see, et meil tuli kogu aeg märke tõusta.

Varsti algaski paremal äge kuulipildujate ja püssituli. Oli saabunud ka meie kord. Tormasime metsiku kisaga metsast välja ja tormi küla peale. Järsku märkasime ühe maja katusest suitsu tulevat. See oli punaste kuulipilduja. Ega see rünnak meile just kerge olnud, sest enamlaste kuulid tabasid nii mõndki, kuid külla tormasime enne sisse kui kaks teist roodu.

Kadusime oma vähesuse tõttu küla majade vahele. Igasugune side lakkas, seega ka juhtimine. Juhiks oli meil ohv.-aset. Koger, teisel roodul lipnik Oja ja kolmandal dessandi üldjuht leitnant Kase. Kuid see ei halvanud meie tegevust. 2—5-meheliste salkadena tegeusime edasi. Osa enamlasti ei olnud jõudnud veel välja joosta ja nüüd algas kassi ja hiire mäng.

Ühes majas püsisid punased sees ega tahtnud alistuda. Heitsime siis majja käsigranaadi. Selle järele sisse tormates leidsime punased — kelle surnuna, kelle raskesti haavatuna.

Siin nägime midagi erilist: põrandal keset surnuid ja haavatuid istus väike laps, umbes 3—4-aastane, ja hüüdis nuttes ema. Surmavad killud ega plahvatuse põrutus polnud väikesele teinud mingit häda...

Mõned punased olid end ahju peitnud, kust me nad jalgupidi välja tirisime.

Enamlastil oli siin seisnud suur voor, mis kohe pagema pani, kui külla tormasime. Nähtavasti oli vaenlastil kavatsus just lahkuda, kuid meie rünnak kiirustas ta minekut. Me ei võinud sisse tormates mõtelda voorile, pidime ootama ülejäänud dessandi päralejõudmist. Nüüd, kus see oli saabunud ja küla oli enamlastist puhas, võis ka mõtelda voorile. Ja nagu käsu peale ilmus meie selja tagant suur voor nähtavale, suundudes eesliini poole. Ilma et oleksin pikemalt kaalunud, tormasin üle põllu neile vastu. Üks mees ühines veel minuga. Aga kui oli näha, et me neile ette ei jõua, heitsime ühe kivivare juure kõhuli ja avasime voori pihta tule. Nii mitugi hobust langes meie kuulide all. Oli kahju neist loomadest. Kirusime endamisi teisi, et nad

appi ei tulnud, — siis oleks võinud tabada voori tervelt ja saada elusaid hobuseid, mitte nende korjuseid.

Naabril juhtus püssiga rike, mis veelgi suurendas enamlaste šansse pääsmiseks. Kui keegi neist saigi haavata või langes, visati see koormale ja sõit läks edasi.

Vahepeal oli kaaslane püssi korda seadnud, kuid voor oli ära lipsanud. Siis märkasime kuut põgenevat punast ja jooksimet neile järele, sealjuures tulistades. Neli lipsas siiski õnnelikult minema.

Kogunesime uuesti kokku ja tungisime edasi. Nüüd jagunesime kaheks ja asusime ründama Nedsaja külasid. Läbistasime ühe metsasalu, mida läbistasid paljud enamlaste telefoniliinid, mis katki lõikasime.

Külas meid ei oodatud. Tormasime suure hollooga peale ja küla oli vallutatud. Teisel salgal käis käsi ka seekord halvemini kui meil. Juba Belohvostova rünnaku puhul oli neil rohkem kaotusi, muuseas sai seal haavata ka leitn. Kase.

Saime siit juba rohkem vange. Kas neid oli 50 või 60, seda täpselt ei mäleta. Saatsin nad 5 mehe konvoeerimisel rongile. Vangide seas oli ka kolm punaohvitseri. Sõjasaak oli siin rikkalikum. Siit saime juba kolm kuulipildujat, eelmisest külast aga ühe.

Ilma et oleksime siin kaua peatunud, tormasime edasi. Oli jälle kokkupõrkeid ja võite. Ühe küla vallutamise juures osa enamlasti tahtis meile heaga alistuda, kuna osa neist tulistas meid ja omi mehi.

Vange me ei tahtnudki võtta. Neid oli palju rohkem kui meid endid. Ka polnud meil vaja priileivasööjaid. Võta pool Venemaad vangi, siis söövad meil võidu käest. Tappa neid polnud ka mõtet. Lõpetasime siis tulistamise ja lasksime neil põgeneda. Olime puhastanud terve rea külasid enamlastist 15 kilomeetri ulatuses.

Meie töö kandis vilja. Enamlaste närvid Orava headel positsioonidel ütlesid üles ja nad taandusid sealt. Nii lahenes see Orava sõlm lihtsalt. Tagasiteel arutasime, et miks tormati korduvalt Oravale otse peale. Oleks tulnud ammugi siit-kaudu neid minema kihutada, siis oleksid need kümnend surnud, haavatud ja külmanud ohvrid ära jäänud. Ega meie tänanegi lahing, sel eelviimsel märtsi päeval, kaotusteta lõppenud. Meil oli viis surnut ja paarikümne haavatu ümber.

Vašina Gora.

Vašina Gora — vanadele sõduritele Petseri alt ütleb see nimi palju. Nii mõnigi lisab Našina Gora (Vašina Gora = teie mägi, Našina gora = meie mägi). See on kõrge, pirnukujuline mäekuppel, suunaga loodest kagusse ja piiratud ürgorgudest. Kagus ja lõunas tõusevad mäe veered peagu püstloodis üles.

Siit näeb silm kümnete kilomeetrite taha, nii palju on ta ümbruskonna mäekupleist kõrgem. Ta lõunanur-

gal asetsetes siis suur ja uhke küla (nüüd on küll sinna rajatud jälle küla, kuid see on väiksem). Mai lõpuks oli sellest ilusast külast järel vaid üksik sauna sein.

Enamlasil olid siin uhked kaevikud, mitmekordsete okasaedadega. Arvestades ta looduslikku kaitset võib seda kõrgustikku lugeda raskesti vallutatavate liiki.

Petseri all käis enamlaste käsi halvasti, küla küla järele langes meie kätte. Nii oli meile pinnaks silmas ka V. Gora, oma üleoleva seisukoha tõttu. 3. rongist saadeti osa dessanti lipnik Vassermani juhatusel seda vallutama. Ennem hoiti küla ägeda suurtükitle all. Enamlasil, kes seal kõrgel mäel istusid, ütlesid närvid üles, kui nad siit kõrgelt nägid, et selja taga küla küla järel langes meie kätte. Pommitamine suurendas veelgi nende hirmu, ja kui dessant mäele ronis, pagesid enamlased kabuhirmus. Nii imelik kui see ongi, selle kindluse vallutamine sündis kaotusteta. Elanikkond teadis rääkida, et enamlasil olevat seal kümne kuulipilduja ümber olnud. Esimeses põgenemishoos olevat need kõik maha jäetud, et aga dessant nii pea külla ei asunud, siis viidud need ära.

Sellest matkast ma osa ei võtnud.

Dessant loovutas küla kaitsmise kuperjanovlasile. Kuid ka enamlased taipasid oma rumalust ja ihkasisid küla tagasi saada või vähimalt teha küla ja mäe kaitsjaile elu nii kibedaks kui vähegi saab.

Varsti asusime uuesti Vašina Gorale, vahetades sealt ühe dessantrooduga kuperjanovlasi.

Palju maju oli siis juba purustatud ning põlenud, kuid enamik oli alles. Elanikkond aga oli endale juba koopad kaevanud, kuhu põgeneti nüüd punaste tulistamise alates.

Valisime endile suurima ja parima maja eluasemeks. Oieti ei saanudki veel olukorraga kohaneda, kui esimesed pommid külla langesid. Loomad, kes asusid lautades, hakkasid mõirgama ja kaeblikult häälitsema. Nad kas vaistlikult tundsid hädaohtu või oli mõni juba kannatada saanud. Isegi kanad ja kuked põgenesid varjulise maise paikadesse. Elanikkond oli palju loomi kaotanud juba pommitamiste tõttu.

Ei teadnud, mis kavatsused vaenlasel V. Gora suhtes on, seepärast pidime just pommitamise ajal eriti valvel olema. Kui saabusid esimesed granaadid, läksime külast välja.

Meil oli telefonistiks kapten Luiga keskmine vend, kes püsis jonnakalt majas oma telefoni juures. Juba varises maja teine ots kokku, kuid L. istus aga sees edasi. Läksin siis ta juure ja ütlesin:

„Sees on praegu hädaohtlik, tule välja, eks sa siis tule tagasi, kui järele jätaavad.“

„Ei need kuradid mind tapa!“

Samas õues oli hunnikus venelaste kraam. Nad olid tulikahju kartusel selle majast välja tassunud. Kõige peale oli asetatud ikoon: Luiga, vaadeldes seda ikooniga kraamikuhilat, küsis minult: „Kas arvad, et see pühapilt hoiab mürsu kraamist eemale?“

Ma ei jõudnud veel vastatagi, kui kõlas kõrvulukustav raksatus ja telefoniaparaat lendas põrandale.

Telefonist L. reageeris sellele vaid tähendusega: „Tont võtaks, jälle ühendus...“

Minul ei õnnestunud telefonisti veenda. Väljudes

nägin, et granaat oli tabanud kraamivirna ja paisanud selle koos ikooniga kõige nelja tuule poole. Maja varises pea kokku. Siis kolisime järgmisse majja, ja nii järjest edasi, kuni veel maju leidis. Kui neid enam ei olnud, tuli koobastes ulualust leida. Pommitamine kestis kogu päeva väikeste vaheaegadega. Kahjusid see meile ei sünnitanud. Asusime siis kaevikus, kuhu harva mõni pomm kukkus.

Kord viibisin küla vahel, kui algas pommide sadu, Tõmbusin kiiresti seina varju. Olles siin peidus märkasin, et on teisigi redupaiga otsijaid. Kukk ja kana pagesid suure kisaga üle tee. Käis suur raksatus ja kana pea lendas nagu kirvega löödult otsast. Jalad tegid veel hoo mõjul mõned sammud, ja algas lühike rabelemine surmaga. Kukk, nähes oma sõbratari veidraid liigutusi, tõttas kana juure. Ta seisatas äkki, uhke poos kadus, ja pistis nagu löödult pagema peitu. Kas ta taipas kohutavat tõde? Kuidas ta seda võis mõista? Need sulekandjad ei olegi nii taibutud kui neid selleks hariplikult peetakse. Mõtisklesin selle üle, kui unnates lendas jälle mürsk ja langes minust paar sammu eemale, nii et lumi tuiskas. Tegin enese nii väikeseks kui sain ja pugedin otse seina sisse, oodates mürsu lõhkemist. Kuid mürsk ei lõhkenud. See oli olnud tühi šrapnelli kest ja seesama vilin tõi mulle surmahigi laubale...

Laskmine vaibunud, pugesid venelased oma koopaist välja ja alustasid askeldusi, nagu poleks midagi juhtunud. Kui süttiski maja, ja neid süttis seni kui neid oli, siis keegi ei vaevanud end tulekustutamiseks. Uhel päeval pärast mürskude sadu, mis hävitas palju maju, tuli üks vene vanamees minu juure ja ütles: „Vaadake, seal eemal küla teisel serval on suur ja uus elamu. See on täiesti terve. Sinna jäi maha punaste kõrgema ülemuse või komissari sõbratar. Seepärast vist seda ei tulistagi punaste suurtükid.“

Tõepoolest oli eemal uuem maja, ja see rajoon polnud kunagi tule all. See oli meie asukohast veidi kõrvale ja kaugel, seepärast me ei leidnud selles midagi isäralist, et mürsud sinna ei lennanud. Vanamehe jutt huvitas meid ja ma läksin ühe teise mehega seda kõnelust kontrollima.

Jutt osutus niipalju tõeks, et seal elas küll üks kena tüdruk, kes tõesti praalis oma punaväe tutvustega ja selle tõenduseks tõi näite, et nende elamut pole tulistatud. Kas ta seda tõeliselt mõtles või mitte, kes seda teadis. Meile valmistas ta upsakas olek nalja. Kui palusime süüa, siis anti seda lahkelt. Mu kaaslane sai tüdrukuga juba heaks sõbraks ja vestles temaga edasi.

Jutt lõppes aga järsku. Punased ei pidanud enam lugu sellest majast ja üks mürsk tabas maja. Õigupoolest tabas see hoone teist otsa, kus asusid loomad. Nüüd olid kisa ja ahastust kõik kohad täis...

Punased olid meist paremalt möödunud, hoides küla ja meid kogu aeg ägeda suurtükitle all. Meie seisukord oleks võinud kujuneda üsna räbalaks, sest kaua me kolmekümnekesi ikkagi oleksime suutnud vastu panna, aga enamlaste edasitungimine pandi mitte üksnes seisma, nad tõrjuti ka tagasi. Rinde seisukord oli jälle kindlaks muutunud.

Meid ei peetud kaua siin põrgus. Seisime neli-viis päeva ja siis pöördusime tagasi Stakelni alla.

(Järgneb.)

Mõnusat ajaviidet

Riimi Sepp

Tilk ja Piisk

Ballaad

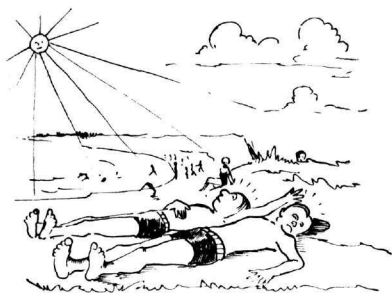
5.

Juulipäikse palav lõõsk
muutund õige lahkeks,
inimene põselt rõõsk
moondub punanahkseks.

Midagi ei ole teha —
oma töö teeb päike,
pruuniks muutub inimkeha,
nahk saab vaskse läike.

Rannaliiv on tulvil kehi,
päiksekummardajaid taas,
siin on lapsi, naisi, mehi —
kõik on sirukile maas.

Teiste hulgas Tilk ja Piisk
kummardamas päikest,
õnnelik on langend liisk,
annud puhkust väikest.

Meestel kehad paljaks koorit
päikse kuumas pigis,
taeva poole naha poorid
leemendavad higis.

Tore on nii mõnuleda,
kõrvetada turja,
ühtki sõna sõnuleda
pole tarvis kurja.

Päikse kiired imelikult
tahtvad liiga teha,
unigi nii silma tikub,
laisaks muutub keha.

Sõba katab varsti silma —
oh, laiskus, magus mesi!
Tilk ja Piisk nii uneilma
vaovad kahekesi.

Uneingli kerged tiivad,
pääsutiiva liiki,
Tilga-Piisa varsti viivad
õndsas une riiki.

Päike meie sõpru nõelub,
nägemus saab jube:
murjaneid seal ringi liigub,
nagu musti kohviube.

Kõige ees on trummilööjad,
murjaneid siis terve vägi.
„Taevas, need on inimsööjad!“
Piisk siis äkki nägi.

Nagu kaarnaparv siis äkki
kokku lendab musti kehi,
kümme murjanit kui kääki
haaravad me mehi.

Taamal katlas keev vesi
ootab „supirammu“,
sinna poole kahekesi
sõbrad veavad sammu.

Kuumuses, mis rängalt pureb,
mõlemad on löödud,
hirmsas valus teadvus sureb.
„Täna saame söödud!“

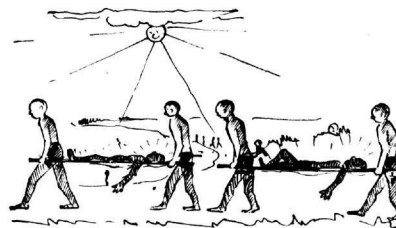
Söödud, jah, kuid söödud päiksest,
aitab vast veel arsti mähk,
tukkumisest päris väiksest
mõlemad kui keedet vähk.

Tilk siis päikse ette varjuks
tõstab oma pihu,
tundub, nagu süda karjuks,
— kuum ja hell on ihu.

Nahk on üle kere roosa,
kas või metsa punu,
päikene on annud koosa,
mis nii pea ei unu.

Suuri vaevu üles tõusta
Tilk end upitades ulub,
Valu moondab näkku lõusta,
palju vaeva selleks kulub.

Piisk on punane kui porgand,
valu vaikselt peale surub,
tundub, nagu oleks torgand
keegi kehha klaasipuru.

Midagi ei olnud teha —
kanderaamid kohal' toodi,
sõbrad jälle oma kehad
viima pidid haigevoodi.

(Järgneb.)

Meilt ja mujalt

2. juulil korraldasid vabadussõjaeagsed soomusronglased eesotsas soomusrongide diviisi endise ülema kolonel K. Partsiiga väljasõidu Iisakusse, et külastada oma lahingukaaslase Vabadussõja kangelase leitnant Reinhold Sabolotny hauda. Teatavasti langes leitn. R. Sabolotny 20 aastat tagasi 1. juulil 1919. a. võitluses Lätimaal Jegeli jõe juures. Langenud kangelase kalmu juures, kuhu oli kogunenud rohkesti rahvast, peeti jumalateenistus ja peeti südamlikke kõnesid, milledes tuletati meele leitn. R. Sabolotny kangelaslikke tegusid Vabadussõjas.

11. juulil saavutas Eesti silmapaistev kergejõustiklane A. Kreek Eesti-Leedu kergejõustiku maavõistlusel Tallinnas uue Eesti rekordi kuulitõukes tulemusena 16,28 m, mis on üks silmapaistvamaid tagajärgi, mis tänavu Euroopas saavutatud.

End. Briti admiraliteedi esimene lord Duff-Cooper avaldas „Evening Standardis“ artikli, milles ta pooldab sõjalist demonstratsiooni Saksamaa vastu. Selle eesmärgi teostamiseks ta nõuab sõjalaevastiku mobiliseerimist, Briti manöövreid Prantsusmaal ja Briti lennukite ajutist paigutamist Prantsuse territooriumile ja mujale. Ühtlasi ta nõuab saksavastase propaganda intensiivsemaks muutmist. Kõigeiks selleks Inglismaa võiks kulutada vabalt 100 miljonit naelsterlingit.

12. juuli hommikul kella 10 paigu jõudis Tallinna reidile saksa raskeristleja „Admiral Hipper“, kes jäi Eestisse mitteametlikule külaskäigule 17. juulini. Saksa sõjalaeva viibimise puhul Tallinnas oli linnas liikumas rohkesti Saksa mereväelasi, samuti käis meie inimesi ka sadamas Saksa merehiiglast vaatamas.

13. juulil avaldas Winston Churchill „Daily Mirror“is artikli, milles autor teeb ringkäigu rahvusvahelise seisukorra silmapiiril. Rahvussotsialistide pingutused väsitada Briti ja Prantsuse demokraatide n.-n. närvidesõjaga ja solvamiste abinõudega, kirjutatakse artiklis, on määratud nurjumisele, kuna Briti impeerium ja tema liitlased — prantslased — ei lase endid kõigutada oma otsustavuses. „Kunagi varem ei ole valitsenud rahu ajal meie vanal saarel täiuslikum üksmeel kui tänapäeval. Kas meil tuleb sõda või mitte, seisab täielikult Hitleri ja tema lähikonna kätes. Kahur ei mürise ega veri ei voola enne kui selleks on antud käsk. Kui Hitler aga otsustab loobuda sallimatuse poliitikast, siis vahest aitab mõnest kuust särava tuleviku alguseks Saksa rahvale ja samuti kõigi riikide töötajatele. On asjatu otsida elulist ruumi mõök käes,“ lõpetab Churchill, kusjuures ta meenutab Hitlerile Napoleoni saatust, kes mõök käes otsis rahu mõõdukate riikide pealinnades ja kes leidis end lõppeks St. Helena saarel.

14. juulil pühitses Prantsusmaa suure revolutsiooni 150. aastapäeva pühal oma Võidupüha. Päev algas sõjaväeparaadiga, mis kestis kella 9—11.50-ni. Paraad toimus riigipresidenti juuresolekul, kusjuures väeosad olid rivistatud Etoile'i väljakust kuni Konkordia platsini Champs Elysee avenüü kaudu.

Võiduvärava all lehvib suures tuules trikoloor. Sel kuulsuse päeval tundmatu sõduri haud on kaetud lilledega. Valged mastid Etoile'i väljaku ümber on kaunistatud kilpidega ja Prantsuse ja Briti lippudega. Kõik majad ja suurte hotellide terrassid on tulvil inimesi. Rõdud on kaunistatud. Rõõmuhöisked kostavad rahva seast. Etoile'i väljaku ümber asub tankide auvalve.

Champs Elyseel on püstitatud tribüünid. Kell 8.45 kella helinad väljakul teatasid vabariigi presidendi saabumisest, kelle sõidukit eskorteeris vabariikliku ratsaväe eskadron. Temale järgnesid pea- ja kaitseminister Daladier, mereminister Campinchi ja õhuminister Guy la Chambre. Ametlikud isikud möödusid vägede paraadist Grande Armees ja Fochi avenüüdel. Kell 9.10 kõlas marseljees. Vaevalt olid lõppenud rahvusliku hünni viimased helid, kui kõlasid rahvahulga höisked. Pärast lühikest tseremooniat, kus viibis umbes miljoniline rahvahulk, lendasid Prantsuse ja Inglise eskadrillid — üldse 400 kiiret lennukit — madalalt üle Champs Elysee. Seejärel toimus Prantsuse impeeriumi suur paraad, millest võttis osa 30.000 meest kõigist rassidest, 600 mootorsõidukit, 120 kahurit, 350 autot, kuulipildujat ja lahinguautot.

18. juulil saabus Tallinna sadamasse ja asus Kaupmehe sillale Poola merekooli õppelaev „Dar Pomorza“, mille kodusadamaks on Gdynia. „Dar Pomorza“ on kolmemastiline mootorpurjek, värvitud valgeks, nägus ja puhas. Merekooli õpilased sooritavad sellega suvise navigatsiooniaja õppesõitu. Tallinna tuli laev täiesti eraviisiliselt ja jäi siia paariks päevaks.

„Daily Herald“ teatab, et Inglismaa hakkab augustikuus varustama sõjalennukitega Poolat ja sõpruses olevaid riike. Ühtlasi leht tähendab, et lennukid saadetakse Poolasse selliselt, et püütakse vältida Saksa territooriumile. Lennukid saadetakse Poolasse tõenäoliselt Prantsusmaa, Egiptuse, Türgi ja Rumeenia kaudu. Teiselt poolt leht lisab, et lennukite produktsioon on saavutanud Inglismaal nii kõrge taseme, et paljud vabrikud on sunnitud vähendama tööd. Seega olevat küllaldaselt lennukite reservi, et sõjas tõhusalt välja astuda mitme kuu kestes, vaatamata suurtele kaotustele.

20. juulil lõppes Riias Eesti-Läti vahel peetud järjekordne maavõistlus kergejõustikus ülekaalukalt Eesti võiduga 92:67.

Danzigi piirijaama Postelaua läheduses oli vahejuhtum, kus üks Danzigi tolliametnik laskis maha Poola ametniku Budziewiczzi, mil puhul Danzigi senat avaldas kahetsust Poola võimudele. Poola ametliku versiooni järele üks Danzigi tolliametnik oli hommikul tulnud koos kahe rahvussotsialistliku organisatsiooni liikmega üle piiri. Nad olid kohanud Budziewiczzi, kes oli käskinud neil peatuda. Üks rahvussotsialistidest oli tulistanud, surmates Budziewiczzi koha peal. Seevastu Danzigi lehed väidavad, et vahejuhtum on toimunud Danzigi territooriumil ja et Danzigi ametnik on tulistanud endakaitseks. Ent Poola ametlikus versioonis selletatakse kategooriliselt, et Budziewicz on maha lastud üheksa jardi piirist, Poola territooriumil.

21. juulil Saksa välisministeeriumi esindaja seletas Berliinis välisajakirjanikele muuseas, et poliitiline baromeeter näitab 100-protsendiliselt sõja vastu. See arvamine on põhjendatud sellega, et Inglismaa püüab Poolat kindlasti küllaldaselt mõjutada, et vältida sõja puhkemist. Lõpuks ta seletas, et Saksamaal ei ole mingit kava, mis ohustaks rahu, kuid ta nõuab Danzigi liitmist Saksamaaga. Poola poliitilised ringkonnad ei ole sellest seletusest üllatatud, kuid nad kinnitavad, et kui Saksamaa püüab teostada oma kava, s. t. liita Danzigi Saksamaaga, siis Poola on sunnitud haarama relvade järele.

Tervitavad Eesti võidukaid laskureid.

Eesti Pank

Eesti Maapank

Pikalaenu Pank

Eestimaa Õlikonsortsium
Sillamäel

Tervitavad Eesti võidukaid laskureid.

A.-S. Kopli Kinnisvarad

**Eesti Ühistegelise
Kindlustuse Keskselts**

S.-Karja 19

Plekitööstus-litograafia

G. Linholm

Tallinn, V.-Kalamaja 32

Tuubitööstus

Artur A. Linholm

Tallinn, V.-Kalamaja 32

Mööblitööstus

A.-S. „Massoprodukt“

Tartu mnt. 73. Tallinn

**Kinnisvaraomanikkude
P a n k**

Harju t. 48. Tallinn

Tervitavad Eesti võidukaid laskureid

Riigi Sadamatehased

Majaomanikkude Krediitpank Ü.P.

Pärnu mnt. 8

Vennad Veisenberg

Puulaod Sakala 19. Liivalaia 34

M. Männil & Ko

Raud, teras, laskeriistad ja laskemoon

Ed. Krivelkot

Tapeti ja linoleumi erikauplus, Pikk t. 14

